Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

KK Dram No. 249

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Editio prima
optima

~~Elzevier~~
~~f. 100~~

KW 224
A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

LVGD. BATAVORVM,
Ex Officina Elzeviriana. *A°. 1635.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Clariſſimo Doctiſſimoque Viro

IOANNI DE LAET

amico veteri

DANIEL HEINSIVS

S. D.

EXtat in veteri Græco epigrammate, Læti præſtantiſſime, eas Gratias, quas venuſtatis eſſe Deas voluit antiquitas, cum templum ſibi quærerent quod immortale eſſet futurum, inveniſſe animam poëtæ Ariſtophanis. Venuſtè illi quidem atque eleganter, ut omnia. Si quidem delubrum nullum, nullum templum magis dignum eſſe ejus animo exiſtimabant ac mente, qui tam multos tamque lepidos excogitaſſet ſales. Porro non jam illud dicam, virgines eſſe illas Deas, neq; obſcœnitate ac licentia jocorum delectari, qui antiquam maxima ex parte conſtituunt comœdiam: neq; illud dicam, multa ibi eſſe quæ ridendi materiem nonnunquam violenter, plerumque ſine modo, quærunt. Quod ut gratum erat illi populo, & dexteritate in-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

credibili ab illo ſit, ita aliquantulum, ne dicam plurimum, ab illa Gratiarum elegantia recedit, quæ non artis modo, verum honeſtatis quoque ac decori, omnibus in rebus curam primam habent: ideoque non diſſolvunt animum lectoris eruditi, ſed remittunt. Equidem poëtam Ariſtophanem cum tabula eximii atq; in arte ſua abſoluti artificis, in qua cum omnia accurate ſupra fidem ſunt delineata, eæ tamen partes eminent potiſſimum, quas natura oculis ac verecundia ſubdixit: Terentii autem fabulas conferre cum pictura ſoleo. in qua, non membra modo ſingula proportione quadam conſtant ineffabili, ſed ea ipſa quoq; vivere ac ſpirare videntur: non ut docte modo atque ex arte ſingula delineata ſint, ſed ut cum natura contendere ac de victoria venire in certamen videantur. Vt omittam eſſe in picturis aliquid, quod ideo quam veritas delectat magis, quia ipſa nos ſimilitudo veritatis rapit. Quod ab Ariſtotele jam pridem & à nobis dictum alibi, cum de hoc autore loquimur. Iam, quanti eſt hominis, omnium mores ita pingere ut vivant: omnium ætatum indolem ita effingere, ut non ſermonem tantum, ſed ſermone expreſſos homines, adeſſe coram ac loqui credas! Ita ſexum utrunque, ita vitia omnium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

nium ac virtutes qui tum vivebant atque ævum agitabant hominum, ſicut in antiquo carmine eſt, omnibus ob oculos ponere, ut à ſingulis quoq; hoc tempore agnoſcantur! Itaque qui pueris modo propter inimitabilem Latinæ linguæ puritatem, Terentium commendant, bis mihi pueri videntur. hoc eſt, ſenes ſtolidi, atque iis ipſis pueris ineptiores. Equidem, quanquam ſæpe obſervaſſem, ſenem Scaligerum (at quem virum!) poſtquam omnium diſciplinarum ac ſcientiarum prope perluſtraſſet adyta, ſemper in manibus geſtaſſe hunc comicum, neque illius lectione divinum illud pectus, explere potuiſſe: quanquam ſcirem, ut de reliquis ne dicam, Deſiderium Eraſmum, poſtquam nihil ignoraret, nihil tamen magis quam lepores & prope ineffabilem Terentiani genii indolem, fuiſſe admiratum: tamen ſero deperire eum cœpi, hoc eſt, poſtquam in dicendi arte, & in ea quæ de moribus eſt ſapientia, ſub præceptore Ariſtotele ſerio proficere cœpiſſem. Videbam enim, quæ, cum alibi ab eo, tum præcipue in divinis Rhetoricorum libris, de affectibus non modo hominum in genere, ſed & iis qui peculiariter ætati cuilibet ſunt proprii, traduntur, ita eſſe ab eo expreſſa, ut qui non ad ea, tanquam ad picturam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

quandam animorum & humanæ vitæ, hæreat atque obſtupeſcat, nullum ei ſit cum Gratiis commercium. Illud vero ſæpe deplorabam, cum in verbis & ſermone maxima ex parte ſita ſit autoris tam venuſti elegantia ac lepos, is autem in ſuaviſsima antiquitatis, hoc eſt, ejus quæ tum vulgo obtinebat linguæ, imitatione, maxima ex parte, ac potiſſimum, conſiſtat; ea verba aut mutata, aut pro iis alia à ſciolis hominibus & invenuſtis, eſſe repoſita. Quaſi noſtrum ſit ætatem ſuam dare autoribus, aut docere eos quomodo Romani ea tempeſtate ſint locuti, ac non potius dare operam, ut ab iis carnificibus librorum vindicentur, qui damnare audent quicquid non intelligunt, & Terentium, non illum priſcum καὶ ἡδύτατα ἀρχαΐζοντα ſed novum, hoc eſt ſuum, edunt. Serio igitur in hoc incubui, hoc egi, ut ex codicum autoritate & autoris genio, illum elegantem, illum lepidum, illum venuſtum repræſentarem comicum, cujus, propter ſummam puritatem atque venuſtatem, fabulas, vulgo Lælius & Scipio, compoſuiſſe putabantur. Et profecto, niſi fallor, hominis unius, quanquam nobiliſſimi, curam atque induſtriam, ſummum quod hic admiramur artificium, excedit. Ne quis Afrum unum, quanquam Romæ

educa-

educatum cogitet. Sane, cum eorum tempeſtate hæc ſcripſerit Terentius, cauſæ nihil video, cur aliter quam illi vulgo ſunt locuti, loqui debeat. Accipe ergo, Læti præſtantiſſime, autorem, quem, quod ſoli poſſunt eruditi, præ omnibus mirari ſoles; ea diligentia, niſi ipſe fallor, aut incuria operarum aliquid turbavit, recenſitum, ut qui illum amant, maxime videre & complecti velint. Vale, & majores illas cogitationes tuas, hoc eſt ſacras, quibus me quoque unice ſcis oblectari, ac quodcunq; poſſum temporis largiri, venuſtiſſimis his, hoc eſt, Lælij ac Scipionis, ſalibus aſperge. Lugduni Batav. Anno cIↃ IↃ C XXXV. XXV. *Novemb.*

VETERVM
Scriptorum de TERENTIO judicia.
ORATORVM.

Cicero lib. 7. Epiſt. 3. ad Atticum.

SEcutus ſum, non dico Cæcilium (malus enim auctor Latinitatis eſt) ſed Terentium; cujus Fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur à Lælio ſcribi.

Idem in Lælio ex perſona Lælii.

Verum eſt quod in Andria familiaris meus Terentius dixit. *Et mox:* In obſequio, quoniam Terentiano verbo lubenter utimur, comitas adſit.

Tuſcul. quæſt. lib. 3.

Multa Terentius è Philoſophia ſumpſit.

Lib. 1. de Finibus.

An Synephebos ego potius Cæcilii, aut Andriam Terentii, quam utramq; Menandri legam?

Lib. de optimo gen. Oratorum.

In re quod optimum eſt quæritur, in homine dicitur, quod eſt. Ita licet dicere, & Ennium ſummum Epicum poëtam, ſi cui ita videtur, & Pacuvium Tragicum, & Cæcilium fortaſſe Comicum. Oratorem genere non divido: perfectum enim quæro. Vnum eſt autem genus perfecti, à quo qui abſunt, non genere differunt, ut ab Attio Terentius, ſed in eodem non ſunt pares.

M. Terentius Varro apud Nonium.

In argumento Cæcilius poſcit palmam, in etheſin Terentius, in ſermonibus Plautus.

Plinius Iunior Lib. 1. Epiſt. 16.

Legit mihi nuper Pompeius Saturninus epiſtolas, quas uxoris eſſe dicebat. Plautum vel Terentium metro ſolutum legi credidi.

Quin-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quintilian. lib. 10. Inſtit. Orat. cap. 111.

In comœdia (Latini) maxime claudicamus: licet Varro Muſas, Æli Stilonis ſententia, Plautino dicat ſermone locuturas fuiſſe, ſi Latine loqui vellent. Licet Cæcilium veteres laudibus ferant, licet Terentii ſcripta ad Scipionem Africanum referantur.

HISTORICORVM ET GRAMMATICORVM.

T. Livius lib. 30. ab V. C.

SEcutus Scipionem triumphantem eſt pileo capiti impoſito P. Terentius Culleo: omniq; deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluit.

Velleius Paterc. Hiſtor. lib. 1.

Nam niſi aſpera ac rudia repetas, & inventi laudanda nomine, in Attio circaque eum Rom. tragœdia eſt: dulceſque Latini leporis facetiæ, per Cæcilium, Terentiumque, & Afranium, ſub pari ætate nituerunt.

Corn. Nepos apud Donatum.

Æquales Terentii Scipio & Lælius. Et: Auctore certo comperi, C. Lælium quondam in Puteolano Cal. Martiis, admonitum ab uxore, temporius ut diſcumberet, petiſſe ab ea, ne interpellaretur; ſerius tandem egreſſum triclinio, dixiſſe, non ſępe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi. deinde, rogatum ut ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus qui ſunt in Heautontimorumeno:

Satin' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Feneſtella ibid.

In fine ſecundi belli Punici, natum Terentium,

& ante tertii initium mortuum. *Et Donatus:* Cum Scipione Africano & C. Lælio familiariter vixiſſe Terentium negat Feneſtella; contendens utroque majorem natu fuiſſe. Santra quoque Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcribendo auditoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quam Sulpicio Gallö, homine docto, & qui conſularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel, Q. Fabio Labeone & M. Pompilio, conſulari utroque ac poëta. Ideo ipſum non juvenes deſignaſſe (*in prologo Adelphorum*) ſed viros qui ſe adjuviſſe dicerentur: quorum operam & in bello, & in otio, & negotio, populus ſit expertus.

Euſeb. Chron. interprete D. Hieronymo.

Ptolomæi VI, id eſt Philometoris, regno, deceſſit P. Terentius. quo tempore Ariſtarchus, Homericorum ille verſuum cenſor, floruit.

Agell. lib. 7. cap. 14.

Vera & propria hujuſmodi formarum exempla, in lingua Latina M. Varro eſſe dicit, ubertatis Pacuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium.

Idem lib. 17. cap. 21.

Neque magno intervallo poſtea Ennius, & juxta Cæcilius & Terentius, ac ſubinde Pacuvius, & Pacuvio jam ſene Attius, clariorque tunc in poëmatis eorum obtrectandis Lucilius, fuit.

Servius Honoratus in 1. Æneidos.

Sciendum eſt Terentium, propter ſolam proprietatem, omnibus Comicis eſſe præpoſitum.

POETARVM.

Afranius in Compitalibus.

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Porcius Poëta.

(eſt:
Ipſus ſublatis rebus ad ſummam inopiam redactus
Itaque è conſpectu omnium abiit in Græciam, terram ultimam.
(blius
Mortuus eſt in Stymphalo Arcadiæ opido. nil Pu-
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius;
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
(ductitiam,
Eorum ille opera ne domum quidem habuit con-
Saltem ut eſſet, quo referret obitũ domini ſervulꝰ.

Cicero in Limone.

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti
Converſum expreſſumq; Latina voce Menandrũ,
In medio populi ſedatis vocibus effers:
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

C. Cæſar.

Tu quoque, tu in ſummis, ô dimidiate Menander,
Poneris. & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac deſpectus parte jaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Auſonius in Protreptico ad Auſonium nepotem De ſtudio puerili:

Tu quoque qui Latium lecto ſermone Terenti
Comis, & aſtricto percurris pulpita ſocco;
Ad nova vix memorem diverbia coge ſenectam.

Et Epiſtola ad Vrſulum.

Protulit in ſcenam quot dramata fabellarum,
Arcadiæ medio qui jacet in gremio.

Ovidius in Ibin.

Comicus ut periit liquidis dum nabat in undis.
Quod Domitius de Terentio accepit vel Menandro. Bapt. Egnatiꝰ de Eupoli. de quo Suidas & Ariſtoph. Scholiaſtes. Turnebus de Menandro lib. IX. Adverſ. c. XIX. Volcatius & L. Conſentius apud Donatum, redeun-

redeuntem è Græcia periiſſe in mari Terentium dicunt, cum CVIII Fabulis converſis è Menandro.

Horatius lib. 2. Epiſt. 1.

Ambigitur quoties uter utro ſit prior; aufert
Paccuvius docti famam ſenis, Attius alti:
Dicitur Afrani toga conveniſſe Menandro.
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.
Hos ediſcit, & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma potens, habet hos numeratq; poëtas.

Quo loco Acron ſic ait:

Vincere Cæcilius gravitate) Cæcilius libros vicit antiquiores, alta verba & ſonora in ſuo carmine ponere ſolitus. *Terentius arte.* id eſt proprietate verborum & artis Grammaticæ. Vnde principatum inter omnes Comicos habere dicitur.

Volcatius Sedigitus apud Agell. lib. XV. *c.* XXIV.

Cæcilio palmam ſtatuo de Comico:
Plautus ſecundus facile exſuperat cæteros:
Dein Nevius, qui ſervet pretium, tertiu' ſt.
At ſi quid quarto detur, dabitur id Licinio:
Poſt inſequi Licinium facio Atilium.
In ſexto ſequitur hos loco Terentius.

Loci MENANDRI, quos TERENTIVS Latine eſt imitatus, collectore And. Schotto.

Andria ACT. I. SCENA I.

FEci è ſervo ut eſſes libertus mihi. *Verſus Menandri, legitur etiam in Elenchis:* Ἐγώ σε δοῦλον ὄντ᾽ ἔθηκ᾽ ἐλεύθερον.

ACT. I. SCENA II.

Nihil me fallis. *Menander apud Donatum,* Νῦν δ᾽ οὐδὲν λέληθάς με ἄν.

ACT. II. SCENA II.

Olera & piſciculos. *Menandri verba è Perinthia huc pertinentia, quæ ab Athenæo l.* VII. *Dipnoſophiſt. referuntur:* Τὸ

Τὸ παιδίον δ᾽ εἰσῆλθεν ἑψητεῖς φέρον.
Intrat puer minutos piſciculos ferens.

ACT. III. SCENA III.

Amantium iræ. *Explic. Victor. Var. lect.* IV. *l.* c. XIV.
Ὀργὴ φιλούντων ὀλίγον ἰσχύει χρόνον.
Amantium iræ exiguo durant tempore.

ACT. V. SCENA IV.

Sycophantas. *Menander* Γεωργῷ;
Καὶ συκοφάντης εὐθὺς, ὁ τὸ τριβώνιον
Ἔχων καλεῖται, κἂν ἀδικούμενος τύχῃ.
Cui veſtis ſqualida, ſycophanta dicitur
Statim, quamvis patiatur ipſe injuriam.

Eunucho ACT. I. SCENA I.

Sed ipſa egreditur. *Menander in prologo fabulæ, Thais inſcriptæ, elegantiſſimis verſibus ejus* ἦθος *expreſſit, quos Plutarchus in commentario, De audiendis poëtis, refert hoc modo:*

Ἐμοὶ μὲν οὖν ἄειδε τοιαύτην θεὰ,
Θρασεῖαν, ὡραίαν δὲ, καὶ πιθανὴν ἅμα,
Ἀδικοῦσαν, ἀποκλείουσαν, αἰτοῦσαν πυκνὰ,
Μηδενὸς ἐρῶσαν, προσποιουμένην δ᾽ ἀεί.

ACT. II. SCENA II.

Is quæſtus. *Menand.* πράττει δ᾽ ὁ κόλαξ ἄριστα πάντων.
Cum adulatore agitur nunc omnium optime.
Nec ſurſum. *Menandro eſt,* στρέφεσθαι ἄνω κάτω. *Sic enim:*

Ὤμην ἐγὼ τοὺς πλουσίους, ὦ Φανία,
Οἷς μὴ τὸ δανείζεσθαι πρόσεστιν, οὐ στένειν
Τὰς νύκτας, οὐδὲ στρεφομένους ἄνω κάτω,
Οἴμοι λέγειν.

Verſus hi ita rectè leguntur in Plutarchi libellis, non modo impreſſis, verum etiam M.S. duobus περὶ εὐθυμίας. *Nam apud Stobæum cap.* XCV. *mendoſe legitur,* στρεφομένους ἂν νύκτα.

ACT.

ACT. IV. SCENA VI.

Sed tu quod cavere poſſis. *Tranſlata à Menandro ſententia. cujus hi citantur à Stobæo ſenarii:*

Εὐήθειά μοι φαίνεται δηλουμένη,
Τὸ νοεῖν μὲν ὅσα δεῖ, μὴ φυλάττεσθαι δ' ἃ δεῖ.

ACT. V. SCENA IX.

Quod vis donum præmium. *Menander,*

Εὖξαι τί βούλει, πάντα σοι γενήσεται.
Elige quod optes, optata feres omnia.

Heautontimor. Prologo.

Hodie ſum acturus. *Menander quoq; Ἑαυτὸν τιμωρούμενον ſcripſit, teſte Stobæo, λόγῳ λθ. Cicero Tuſcul.* III. Quid ille Terentianus ſe puniens? *id eſt, ἑαυτὸν τιμωρούμενος? Quod autem pœna genus ſit τιμωρία, explicat Agell. lib.* VI. *Noct. Attic. cap.* XIV.

ACT. I. SCENA II.

Periclum ex aliis. *Huc pertinet illud Menandri:*

Βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά.
Mala intuens aliorum, doctus ego fui.

ACT. III. SCENA I.

Aliena melius ut videant. *In hanc ſentent. Menand.*

Οὐθεὶς ἀφ' αὑτοῦ τὰ κακὰ συνορᾷ, Πάμφιλε,
Σαφῶς, ἑτέρου δ' ἀσχημονοῦντος ὄψεται.
Aperte ſua mala nemo videt, ô Pamphile,
Sed alterius peccata conſpicabitur.

ACT. IV. SCENA I.

Nil tam difficile quin quærendo. *Menander apud Stobæum λόγῳ, κ.*

Ἁλωτὰ γίνεται ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα.
Omnia queunt laboribus & induſtria comprehendi.

ACT. IV. SCENA IV.

Ius ſummum ſumma injuria. *Cicero* I. *Off. Ex quo illud,* Summum jus ſumma injuria, *factum eſt; jam tritum ſermone proverbium. Muretus teſtatur*

etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

etiam ſic in ſuo M.S. legi, Summa injuria eſt. *Menander apud Stobæum ſermone* μϐ.

— ὁ δ' ὁρῶν τοὺς νόμους
Λίαν ἀκριβῶς, συκοφάντης φαίνεται.
— qui leges intuetur optimas
Nimis accuratè, ille ſycophanta prorſus eſt.

Adelphis. ACT. IV. SCENA V.

Erubuit, ſalva res eſt. *Menander,*
Ἐρυθριῶν πᾶς χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Qui erubuit eſſe mihi videtur vir bonus.

ACT. V. SCENA IV.

Duxi uxorem. *Huc ſpectat illud Menandri apud Stobæum,*
Τὸ γυναῖκ' ἔχειν, εἶναί τε παίδων, Παρμένων,
Πατέρα, μερίμνας τῷ βίῳ πολλὰς φέρει.
Vxorem habere, & liberorum, Parmeno,
Patrem eſſe, curas multas in vitam invehit.

Phormione, ACT. I. SCENA IV.

Fortes fortuna adjuvat. *Menander apud Stobæum,*
Τόλμῃ δικαίᾳ καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Audaciam juſtam vel adjuvat Deus.

ACT. II. SCENA I.

Injuriarum audiſti. *Menander Myſogyno,*
— ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον
Ἦ μὴν ποιήσειν σοὶ γραφὴν κακώσεως.
— juro ſolem tibi,
Injuriarum me tibi ſcripturum dicam.

Ratione. Rationem, *quod eſt in Palatino codice magis placet. Nam ita quoque citat Victor. l.v. c.xx. ubi inter alios verſus Menandri hunc adducit:*
Τὸ γὰρ τρέφον με, τοῦτ' ἐγὼ κρίνω θεόν.
Nam quod me alit, id ego plane judico Deum.

Hecyra. ACT. IV. SCENA IV.

Amaræ mulieres ſunt. *Hoc Menander apud Stob.*
Φύσει γύνη δυσήνιόν ἐστι καὶ πικρόν.
Natura mala mulier atque effrænis eſt.

DANIE-

TERENTII

EFFIGIES

In Bibliotheca Vaticana.

SEIREN LATEINA, QVAM DEDIT VICTA AFRICA.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ad Horatii de Plauto & Terentio judicium, Diſſertatio.

At noſtri proavi Plautinos, & numeros, &
Laudavere ſales; nimium patienter utrumque,
Ne dicam ſtulte, mirati: ſi modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumque ſonum digitis callemus & aure.

DVrum equidem judicium, & quod non nemo hac ætate de leporum omnium parente, ſummo critico ac maximo poëtæ excidiſſe nollet: cujus tamen vernæ melius de Plauto judicabant, quam qui familiam in literis tueri hac ætate creduntur. Qui nec ſæculi, quo vixit, & quo, cum poëſis tum Latina lingua, ad ſupremum culmen ac faſtigium evecta fuit, ignorare potuit judicium; vir tantus, & quod rei caput arbitror, principibus, qui inter ſe quotidie de iis judicabant, intime familiaris ac amicus. Auguſto autem, optimo ingeniorum judici, tam gratus atque acceptus, ut non raro lepidiſſimus homuncio ab eo diceretur, & quem, ſi antiquitati habenda hic fides, etiam habere ab epiſtolis optavit. Qui cum contra tanti Terentii fecerit fabellas, ut & integras ex iis ῥήσεις deſcripſerit, & ubique accommodet, ſoli denique artem tribuat; hominis αὐθάδους potius quam eruditi eſſet, ita diſſentire à tanto viro, ut ne cauſſam quidem prius cognoſcendam crederet. Quare videamus ſaltem, quid adferri pro utroque poſſit. Ne vel Flacci judicium in poſterum, ut ſolent, aut Terentium ſecure nimium damnare quidam pergant in Comœdia. Omnia autem pro Horatii judicio, qui Plautum ſic amamus ut è manibus rariſſime putemus deponendum, dicentur potius

quam noſtro. Ac de numeris quidem nonnulla Donatus. qua etiam in parte haud parum veteribus nonnullis placuit Terentius. Rufino quidem Grammatico, cum inquit:

Agnovit metrum, ſervatque Terentius artem:
Nam prologos trimetro didicit componere verſu,
Scenarumque actus primos pede claudit eodem.

Quanquam certe Fabius, non ſtetiſſe intra trimetros deplorat. de quo forte alias dicturi ſumus. Ad alterum priuſquam veniamus, quædam præmittenda erunt. Cum eædem Comœdiæ propemodum ſint partes ac Tragœdiæ, finis quoque ex parte idem, ex parte diverſus, multa eſſe utriq; communia neceſſe eſt. Delectare enim ac docere eſt Comœdiæ: neque minus Comici διδάσκαλοι & κωμῳδιδάσκαλοι, quam Tragici à Græcis dicuntur. Nec movere riſum ſane conſtituit Comœdiam, ſed plebis aucupium eſt, & abuſus. Nam Ridiculum, ut recte Ariſtoteles, *vitium eſt & fœditas, doloris expers; quæ partem in homine aliquam corrumpit abſque morbo.* Sicut fœda & detorta facies, ſi nullo cum dolore id fiat, riſum movet. Vnde ipſum quoque riſum, omnes fere antiquiſſimi philoſophi indignum ſapiente judicarunt. Adeo ut Plato, tanquam ſacrilegum, traducere non dubitet Homerum, qui ridentes introduxit Deos: quod in homine non τὸ κατὰ λόγον, verum τὸ κατὰ αἴσθησιν, quemadmodum philoſophi loquuntur, διαθέσεως ſit ſignum. à qua longe abeſt Deus: αὐτὴ ἡ οὐσία λόγου, καὶ αὐτόνους. Vnde Theſpis:

Ὁρᾷς ὅτι Ζεὺς τῷδε πρωτεύει θεῶν,
Οὐ ψεῦδος, οὐδὲ κόμπον, οὐ μωρὸν γέλων
Ἀσκῶν, τὸ, δ᾽ ἡδὺ μοῦνος οὐκ ἐπίσταται.

Quare divinitus ab Ariſtotele dictum eſt, partem turpitudinis eſſe, id quod eſt ridiculum. Diſerte enim ait, ὅτι τὸ γελοῖον, μόριον τοῦ αἰσχροῦ ἐστιν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ita quæ vel in verbis autorum vel ſenſibus, vel in ſermone hominum & factis, aut detorta ſunt aut depravata, animos plebeios vehementer movent, & hoc ipſo riſum ut plurimum excutiunt. Ideoq; inuſitata dicta & obſcœna, optimorum cavillationes, ſingulorum contumelias, ſententias perverſas, ideoque inexpectatas, aliaque id genus (qualis imitatio dictorum vel factorum, & inprimis improborum) riſum maxime in Comœdia, quam Veterem dicebant, expreſſiſſe conſtat. Quod intelligunt, qui genium ridiculi intelligunt atque indolem. Cujus ſegetem largiſſimam vel unus Ariſtophanes ſuppeditat. Qui non modo Plautum, ſed quoſcunque hac in parte ſuperavit, omneſque τοῦ γελοίου modos ac figuras lepidiſſime expreſſit. Denique ut acetum, niſi vinum ſit corruptum, bonum nunquam erit; ita quæ ſincera ſunt & vera, riſum nunquam excitabunt. Appoſite Quintilianus, ubi de Ridiculo: *Et hercule omnis ſalſa dicendi ratio, in eo eſt, ut aliter quam eſt rectum verumque dicatur.* Quare & compoſitus ad riſum ſermo, ab oratione recta, quam πολιτικὴν magiſtri vocant, quam longiſſime abeat neceſſe eſt. cujus propriæ virtutes, ἡ σαφήνεια, ἡ ἐπιείκεια, ἡ ἀφέλεια, ἡ ἀλήθεια, *perſpicuitas, æquitas, ſimplicitas, veritas,* ponuntur. Qua in parte ſupra admirationem omnium Menander apud Græcos, Terentius Romanis fuerit neceſſe eſt. qui ut viris ſapientibus ac eruditis voluptatem potius afferrent quam quacunque ratione riſum extorquerent, duplici jucunditate utilitatem (imitatione vitæ ſcilicet humanæ, & inimitabili lepore) condierunt. Metu enim Macedonicæ potentiæ, licentia antiquæ, ut obſervant Critici, defecit. Cujus locum occupavit Nova. Cujus & formam nondum penitus vidiſſe abſolutam, ſed jam concepiſſe animo, putatur Ariſtoteles. Ejus

vero unicum propoſitum, humanos noſſe atque imitari mores. Quo & D. Hieron. Epiſtola ad Furiam, De viduitate ſervanda reſpicit, cum inquit: *Nec mirum, hoc figulum ſenſiſſe de vaſculo, quod ipſe fabricatus eſt, cum etiam Comicus, cujus finis eſt humanos mores noſſe atque deſcribere, dixerit: Sine Cerere & Libero, friget Venus.* Omnis autem imitatio, ut poſtea dicemus pluribus, natura placet & delectat. Hoc enim proprium eſt hominis, ut recte Ariſtoteles. qui & μιμητικώτατον τῶν ζώων, merito ab eo dicitur. Ioci vero, ſi petantur undique, moleſti ac frigidi, aut theatrales, fiunt, ſi à vita ſint alieni. Qui ut plebi forte, ita doctis placere ac ſapientibus non poſſunt. Conſtantis enim viri ac ſapientis animus, laxari vult, nō ſolvi. Illam autem conſtitutionem, κατὰ τὴν, ut cum Stoicis hic loquar, ἐν τούτῳ τοῦ ἤθους μονὴν, riſus ſolvit. Quem præclare, τὴν τῆς εὐχαρείας ὑπερέκχυσιν τῆς ψυχικῆς, antiqui vocant. Ideoq; & Socratici, quorū libri penuarium leporum omnium fuerunt, ac facetiarum, quod è Xenophonte & Platone etiam hoc tēpore apparet, χαριεντίζεσθαι, non γελωτοποιεῖν, ſolent. Ac ne ipſi quidem Siculi, ad feſtivitatē nati, & qui primi omnium Comœdiæ putantur inventores, alium illius finē, quam τὸ χρήσιμον, id eſt, utilitatem, poſuerunt. De Epicharmo Theocritus:

Πολλὰ γὰρ ποτὶ τὰν ζωὰν τοῖς παισὶν εἶπε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ.

Id quia ſecus in Comœdia Antiqua, ſtatim defecit. In qua omnia, à veritate & conſuetudine aliena, hoc eſt, vere γελοῖα, & ad riſum erant comparata. Quis non ridet, cum exemplum vitæ, pater omnium virtutum, ipſa innocentia, probitas, ac virtus, Socrates ridetur? cum in corbe feſtiviſſime philoſophatur? cum, quot pedes pulex ſaliat, ſubtiliter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

liter ac geometrice metitur? Pleraque enim falſa de ſententiis opinionibuſq; veterum philoſophorum, & ad riſum facta aut excogitata ſunt. Quæ præcipue hunc excitare ſolent. Ideo nec omnes Plauti, tantam materiem ridendi, quantam una quævis ex Ariſtophanicis ſuppeditat. Alteri enim omnia, alteri pauca per leges licebant. Cæterum, ut modo dicebamus, quicquid maxime ab agendi conſuetudine aut dicendi alienū eſt, riſum maxime movere ſolet. In ſententiis, qualis illa Comici Nebulis,

Καί τοι πρότερον τὸν Δί' ἀληθῶς ᾤμην διὰ
κοσκίνου οὐρεῖν.

In verbis, ut cum furaciſſimus ſervus, κλεπτίστατος à domino vocatur, qui laudare taciturnitatem in eodem videtur:

Ἀλλ' οὔ σε κρύψω· τῶν ἐμῶν γὰρ οἰκετῶν
Πιστότατον ἡγοῦμαί σε καὶ κλεπτίστατον.

Quod ipſum aliquanto caſtigatius Nero extulit, qui de tali ſervo, *Nulli apud ſe plus fidei haberi* dicebat: *nihil enim ei neque incluſum neque ſignatum eſſe. Vox enim* κλεπτίστατος, tantum abeſt, ut ſermoni convenire poſſit, ὥστε οὐδὲ αὐτοῦ τὴν διάλυσιν (dicerent ſubtiles harum rerum judices) πολιτικὴν εἶναι: hoc eſt, ut ne quidem voce alia quæ eam exprimat, conſuetudini aut uſui accommodari poſſit. Itaque corrumpit vocem, plane ut faciem, qui ſic movere riſum cogitat. Qualia prope infinita Ariſtophanis. Exemplo ſint diminutiva, quæ tam diligenter tertio Rhetoricorum in illius Babyloniis Rex Criticorum Ariſtoteles notavit: χρυσιδάριον, λοιδορημάτιον, ἱματιδάριον, καὶ νοσημάτιον. Quod & in ſermone ejus paſſim & in ſenſibus obſerves. quos non raro riſus cauſa effert corruptiſſimos. Sæpe tamen cum illudit aliis. Quare voces, phraſes, ſenſus, etiam ſtructuram, Novæ, ut imitari cuivis tutum eſt, ita Antiquam ſi quis

imitari velit, maximo delectu ac judicio eſt opus. quod ſi quiſquam, recte Ariſtoteles notavit. Atque hæc cauſa, cur, ut multo perfectior utiliorque, ita minus ridicula, ſit Nova. in qua omnes, ut jam abſoluta, acquieſcunt. Cum antiqui Comici, iis pariter quæ dicunt, & dicendi ratione, urbanitatem, quia nihil aliud ſpectarunt quam ridiculum, pleriſque in locis, imprudenter excedant: ideoque & vitium plerunque, quod βωμολοχίαν dixit Ariſtoteles, incurrant. Qui vir magnus Ethicorum quarto, ubi de urbanitate agit, quæ in primis locum in his habet, eoſdem & urbanos & honeſtos vocari ait: εὐτραπέλους enim, quaſi εὐτρόπους, dici. Sicut autem de corporibus ex motu, ita ex urbanitate judicari de animo: utrum nempe honeſtus ſit an turpis. Qui de corporibus locus, cum obſcurus nobis videretur, neq; quicquam in recentibus ſcriptoribus, qui interpretati eum ſunt, præſidii ad manum eſſet, ad Andronicum Rhodium, cujus Paraphraſin in illos libros plane admirandam, primi & edidimus, & in Latinum convertimus ſermonem, ut ſæpe alias, confugimus. Qui hoc modo: ἡ δὲ μεσότης, εὐτραπελία, καὶ οἱ ἔχοντες, εὐτράπελοι, οἷον εὔτροποι· καὶ γὰρ τοῦ ἤθους δοκοῦσι τοιαῦται κινήσεις· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παίζοντες ἐμμελῶς, καὶ ὡς δεῖ, καὶ ὅτε. ὥσπερ γὰρ αἱ κινήσεις τὰ σώματα χαρακτηρίζουσιν, οἷον πῦρ μὲν ἡ εἰς τὸ ἄνω κίνησις καὶ πᾶν κοῦφον· βαρὺ δὲ ἡ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως· οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ φαινομένων τοῦ ἀνθρώπου κινήσεων, αἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς φαίνονται καὶ τὰ ἤθη. Quod eſt ex interpretatione noſtra: *Medium vero,* εὐτραπελία, *id eſt, urbanitas, quique in eo excellunt,* εὐτράπελοι, *quaſi* εὔτροποι, *hoc eſt, bene morati, dicuntur. Etenim potiſſimum à moribus videntur eſſe hi motus. Hi autem ſunt, qui concin-*

ne, & quemadmodum, & cum oportet, jocantur. Sicut enim corpora diſtinguunt ſui motus; ut, exempli gratia, ignem & quicquid leve eſt, motus qui in altum fertur, grave contra, motus qui ad medium, eodemque modo in aliis; ita ex iis qui extra ſunt, & qui in oculos incurrunt hominum motibus, habitus quoque apparent animæ & mores. Quia autem riſus iis, ut plurimum, qui minus ſunt honeſti, quales homines plebei ſunt aut ſcurræ, gratus eſſe ſolet; hinc fit, inquit idem Ariſtoteles, ut qui ſcurriles ſunt, urbani etiam dicantur. Addit autem, quod ſpectare huc propius videtur: *Diſcrimen vero ex Antiqua Comœdia apparet & Nova. Nam in illa id quod obſcœnum, in hac autem, quod ſuſpicionem tantum ejus movet, riſum quoq; exprimit. quæ non parum differunt ad venuſtatem.* Idem de cavillis quoque addit & conviciis. Quibus abſtinuiſſe Plautum conſtat, cum obſcœnitate nemini concedat. Hujus autem in utroque ex Ariſtotelis judicio diſcrimen videamus. Byrrhia apud Terentium Andria:

Ego illam vidi virginem. forma bona
Memini videre. quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis quam illum amplecti maluit.

Vides in his, non obſcœnitatem, ſed ſuſpicionem rei parum verecundæ, *καὶ ὑπόνοιαν.* quæ tam eſt honeſta, ut à quavis virgine id, urbanitate ſalva, dici poſſit. Quid enim ſuavius, *quam in ſomnis amplecti?* & quidem, ſi de viro & formoſa conjuge dicatur! Non enim dicit *βινεῖν*, quod Ariſtophanes dixiſſet, nec quæ in re tali Plautus uſurpare ſolet. qui nec honeſte ea dicit, & obſcœne circumloquitur. Nam qualia ſunt iſta Caſina!

OL. *Vbi locus ſumptus porro eſt, continuo ſtricto gladio. atat! bapæ! papæ!* CL. *quid id papæ?*

OL. *Flagitium oh erat maximum. gladium ne haberet metui: id quærere occœpi.*

Dum gladium ne habeat quæro, arripio capulum.

Nam cætera in quibus plane loquitur, præſertim cum de Venere ἀῤῥήτῳ agit, ea vero, ne commemorare quidem malo. Puto autem ſatis eſſe manifeſtum, etiam cum circumloquitur quæ parum ſunt honeſta, ne honeſte quidem, & cum honeſtarum aurium faſtidio, id fieri. Vides ergo paſſim veteris imaginem. Etiam, de quo mox paulo poſt, dicacitate ac maledicentia. Quæ Athenis partim leges, partim metus, partim ipſa emendavit ratio: cum tamen ſola riſum feliciſſime moverent. Νόνς autem Rex princepſque Menander fuit: cujus expreſſa imago ac effigies Terentius. Quem cũ uterque accepiſſet, Ariſtophanis virtutes hac mercede expreſſit Plautus, ut nec omnes poſſet (quod & linguæ diverſitas, & Romanorum leges, & tempora, ac Rerumpublicarum ratio vetabat, ſublata jam maledicendi libertate, quæ præcipua, quod nemo neſcit, τοῦ γελοίου pars eſt,) & quæcunq; in Ariſtophane Plutarchus, à communi conſuetudine loquendi abhorrere notat, retineret. Nam & κατὰ τὸ λεκτικὸν, ut Critici loquuntur, ἐκ τοῦ τῆς διανοίας τρόπον, θυμελικὸς eſt, & theatralis, non πολιτικὸς, neq; τῇ κατὰ τὴν ἀλήθειαν ἰδέᾳ διαπρέπει: neque pauciora addidit, in quibus dum ridiculus videri vult, frigidus ac odioſus fit. quod non noſtrum, ſed Horatii judicium eſt, & Donati. quos utroſque emunctæ naris, utroſq; Criticorum primos ſuo tempore fuiſſe, conſtat. Sed & in dicteriis, de quo jam dicebamus, ita Veterem Comœdiam amavit Plautus, ut ad eam ſæpe flectat, &, quod proprium in illa erat, ἐπωνύμως, & expreſſo nomine, aut circumſcribendo, non tam vitam hominum, quam hominem, perſtringat. Ut in illo:

Etiam

Etiam Epidicum, quam ego fabulam æque ac me
ipſum amo,
Nullam æque invitus ſpecto, ſi eam agit Pellio.

Sed & crudeliſſime infelicem Nævium Milite excepit:

Nam os columnatum poëtæ ineſſe audivi barbaro,
Cui bini cuſtodes ſemper totis horis accubant.

Videor audire κώδιον Κρατίνου, & quæ reliqua in Veteri Comœdia occurrunt, ὅση κόνις. Nam ad Ariſtophanis τὸ ἠθικὸν, fruſtra ſane aſpiravit. Quis enim riſu non emoritur, cum vinoſitatem Cratini excepit Irene?

Τί δὲ Κρατῖνος ὁ σοφός ἐστιν; Τρ. Ἀπέθανεν,
Ὅθ' οἱ Λάκωνες ἐνέβαλον. Ει. τί παθών;
Τρ. Ὅ,τι;
Ὡρακιάσας (οὐ γὰρ ἐξηνέσχετο)
Ἰδὼν πίθον καταγνύμενον οἴνου πλέον.

Id eſt,

P. Sapiens autem Cratinus quid agit? TR. *Obiit,*
Cum Lacones huc irruerent. P. *Quo morbo?*
TR. *Quo?*
Miſere pallere cœpit (ferre enim hoc non potuit)
Frangi cum videret vino plenum dolium.

Alter enim vitium Cratini ridet: alter Nævii miſeriam. Ridiculum autem à miſeria prudenter Ariſtoteles ſejungit. Riſus enim cum atroci alicujus malo aut calamitate ſi conjunctus ſit, immanis ſit ac barbarus. Illa autem plane extra novæ legem Comœdiæ:

Qui perjurum convenire vult hominem, mitto in
comitium;
(crum.
Qui mendacem & glorioſum, apud Cloacinæ ſa-

& quæ deinde ſequuntur. Quod profecto eſt à pulpito ad plauſtrum redire. Legat cætera qui volet. Sed hæc ὡς ἐν παρεθεωρείας μέρει, obiter ſint dicta. Nunc, ingenii exercendi cauſa ac judicii, ad

ſingula eamus, & utrumque paulo quam plerique accuratius inſpiciamus. Primum in Comœdia Tragœdiaque, eſt diſpoſitio. Neque dubitandum, quin cum Ariſtoteles de diſpoſitione diſputat Tragœdiæ, etiam Comœdiæ ex iis convenire pleraq; exiſtimaverit. Niſi quod ut Tragicus diſponit, ita Comicus quoque invenit. Alter enim accipit ab aliis alter ipſe ſibi dat quod diſponendum eſt. niſi ſi ab alio deſumat argumentum. Certe apud Græcos. Nam Latini fabulas Græcorum, diſpoſitione aliquantulum plerunque immutata & perſonis, expreſſerunt. Vt cũ è Menandri Eunucho, ſuam paucis immutatis Terentius expreſſit. Ea ratione, ut Davus, Parmeno, Chryſis, Thais, Chæreſtratus hic eſſet Phædria. Plautus in Tragico comico Amphitryone, more Tragicorum fabulam accepit & diſpoſuit: ſed & nomina retinuit ex parte, quod non ſolet in Comœdia: ex parte, fecit. Vnde raro, inveniſſe argumentũ Tragicus poëta dicitur. (quod aut è relatione aliorum aut è ſcriptis, ut pleriq; ex Homero aut Cyclo Epico, petebant.) contra autem Comici. Ariſtoteles, τὸ δὲ μύθους ποιεῖν, Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις ἦρξαν. Ita eam vocem, non ut quidam, hic accipio. Μῦθος enim, ut ubique fere Ariſtoteli, non drama eſt, ſed ea actio, è qua drama conſtituitur, ἡ πρᾶξις, ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις. Quomodo & accipit, cum dixit, μῦθος δ᾽ ἐστὶν εἷς, οὐχ᾽ ὥσπερ τινὲς οἴονται, ἐὰν περὶ ἕνα ᾖ. Et ipſe, πολυμύθους eos vocat, qui vel varias, vel quæ tempore eodem, ab alio, non uno & eodem, geſtæ ſunt, conjungunt. Ideoque fabulam eligere, & electam recte ac ordine diſponere, ut prima virtus, ita primum maximumque opus eſt. In Amphitryone maneamus. Nam ut argumentum hoc accepit, ita ipſe ex animi ſententia diſpoſuit. Quare potuit, ut voluit, ligare fabulam ac ſolve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ſolvere. In ea igitur divina δέσις: mira enim ratione impeditur fabula & intricatur actio. At tranſitio, quæ non eſt Tragica ſed Comica (μετάβασιν vocavit Ariſtoteles) pars quæ opponitur τῇ δέσει, (quam & λύσιν, ſeu ſolutionem vocant) ex ſententia ſuccedere non potuit. Quare impeditus, & oblitus ſui, ire cogitur ad Deum: hoc eſt, ἀπὸ μηχανῆς finire. quod eſt ultimum refugium Poëtæ, cum τὴν δέσιν, hoc eſt, nodum, quem ligavit ipſe, ſolvere non poteſt, & rem parum provide tractavit. Nam cæteræ quæ ibi adhibentur machinæ, ad ſcenæ & choragii ornatum, καὶ τὴν ὄψιν, ut philoſophus de iis loqui ſolet, referuntur: quale eſt brontium, & ceraunoſcopium. quorum altero ad tonitru, hoc ad fulmen exprimendum, in Amphitryone opus fuit. Finem vero quæ à machina, lubentius in Tragico quam Comico excuſat Ariſtoteles. quia argumento Tragicus aſtringitur, quod accipit. Quanquam ne huic quidē eam fecit gratiam, cum inquit: Φανερὸν οὖν, ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ τὸν ἀπόπλουν. id eſt, *Manifeſtum ergo eſt, etiam exitum fabulæ, è fabula ipſa peti debere, non à machina, ut in Medea. aut quemadmodum in Iliade, in iis quæ circa reditum Græcorum fiunt.* Medeam autem, non Euripideam, ſed alterius intelligit poëtæ. Idem & Horatius, è Pariano credo Neoptolemo, è quo pleraque præcepta ſua in hoc ſcripto hauſit, fugiendum monet.

Nec Deus interſit, niſi dignus vindice nodus
Inciderit.

Vbi *nodus* eſt ἡ δέσις. quæ interdum ope humana ſolvi non poteſt. Qui quidem, niſi præter Poëtæ voluntatem aut ex argumenti eveniat neceſſitate, non à Deo, quod cujuſvis etiam imperitiſſimi eſt

homi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

hominis, verum à Poëta ſolvi debet. Rurſus, ſicut pictor primo ambitum delineat, deinde ſingula abſolvit, ita ſapiens poëta actionẽ ſuam circumſcribit. Primum, ut ſit tota: hoc eſt, ut principium, ut finem habeat, & medium: quæ in minimis quoq; eſſe poſſunt. Minima autem ſenſum vix admittunt: magna nimium diſpergunt. Sic formicam vix videmus: in conſpectu elephanti, viſus vix colligitur. Quare, Comœdiæ Tragœdiæque magnitudo, & periodus, ut cum Philoſopho hoc dicam, è natura utriuſque & ratione peti debent. Et mutatione prima, hoc eſt, cum infelicitate ad felicitatem in Comœdia, contra autem in Tragœdia, mutari poteſt actio: ita ut ex argumento nihil, quod ad rem ſpectet, prætermitti ſit neceſſe. Summus Ariſtoteli ambitus unius Solis eſt: poteſt eſſe aliquot horarum. Qua in parte admirandus Sophocles Terentiuſque. Plautus vero novem menſes uno dramate complexus eſt. ut vix major ampliorque Homericæ Iliados quam Amphitryonis ſit periodus. Alcumena autem concipit & parit. quod ſi fieret ubique, nullo epiſodio jam opus eſſet: Ideoque nec ars eſſet, ſcribere Comœdiam. Præterquam quod ſit monſtri inſtar, & cũ ratione ac natura pugnet, ut quæ ſimul & concipiat & pariat. Qualia nonnulla in ſcriptore hoc ſummus Criticorum Cæſar Scaliger notavit. Atq; hæc vitaverant poëtæ Græci, quorum ſcripta hic tantopere commendat Flaccus: Technici Græcorum, quomodo vitanda eſſent ac cavenda, ſæpe inculcarant ſuis. Plautus ſuſque deque habuit. vt in Captivis. Quam incuriam Poëta cum videret, continere ſe non potuit, quin exclamaret:

— vos exemplaria Græca
Nocturna verſate manu, verſate diurna:

contra, negligentiam ſuorum & incuriam graviſ-

ſime taxaret. Quidni enim qui hoc tum agebat, quod ante eum Ariſtoteles: qui ubique Euripidem & alios in iſtis reprehendit; Nam de Comicis quæ ſcripſit, hodie non extant. Porro ſimul ac Poëta Actionem habet, locum quoque ut actioni det, neceſſe eſt. Quia ſine loco, fieri nil poteſt. Hic autem locus, σκηνὴ δράματος à Criticis vocatur. cujus finem tranſilire nefas. Nemo enim tempore eodem, quod à Plauto recte dicitur, alibi atque alibi, verſari poteſt: niſi aliquid monſtroſum fiat in Comœdia. Idem tamen, cum Curculionis ſcenam, Epidauri poſuiſſet, Romam tranſit in eadem, & in Romanorum mores, ſcenæ ſuæ jam oblitus, libere invehitur. & quidem, ut antiqui Comici, tributim. Ita ut & ſingula deſcribat loca. Act. IV. Scena *Ædepol.* Iam τὰ ἄλογα in Fabulis quam multa? Ita voco, quæ nil veriſimile habent. Tale eſt, Soſiclem Menæchmum, qui veniret è Sicilia, ſurreptũ item qui in Illyria jam habitaret, habitu, eodem tempore, ita ſimili fuiſſe, ut dignoſci à ſpectatoribus non poſſent; cum nil ſimile haberent iſtæ gentes. Quod vitium, ne à chorago quidem emendari poteſt. Nam Mercurius Amphitryone & Iupiter, Dii ſunt: quibus omnia concedi, etiam hic, ſolent. quare incurrere τὸ ἄλογον non poſſunt. Vbi enim Dii agunt, ceſſat ratio. Quidvis enim poſſe eos, nemo eſt qui non intelligat. In Terentio, cui ſoli artem Flaccus noſter aſſignavit, nihil tale. Omnia cum judicio, cum ratione, circumſpecte, ex arte, & cum cura. Nam & Fabulæ inſignem fere cum agnitione mutationem habent: quas inter τὰς μὴ ἁπλᾶς ſive πεπλεγμένας, eſſe perfectiſſimas neceſſe eſt. qualis & in reliqua ubique diſpoſitione eſt. Quod ad dictionem autem, quis negabit, quædam eſſe in Plauto, quæ nec locum extra ſcenam, neque uſum niſi inter hiſtriones habent: unde ſolo

& exi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

& exiguo theatri ambitu circumſcribuntur? Nam & ἀγωνιστικὸν in foro, neque minus γραφικὸν, ſive uſitatum in ſcribendo characterem, longe excedunt. quo ubique Nova, & jam emendata, reſpicit Comœdia. Quare Varro cum ſermonis laudem illi tribuit, idem quod ubiq; in ſcriptis, quanti faceret antiquitatem, profitetur: ut qui τὰ ἀπηρχαιωμένα, quæ in Plauto partim ævum quo hæc ſcripſit, partim quæ pleriſque placet, ipſa deſita antiquitas, commendat. Vnde & ipſe qui ſic judicavit, ut nimium antiquitatis in ſcribendo ſtudioſus, neque ſatis ævi ſui memor, Varro ab antiquis Criticis notatur. Qui cum ſentiant ſic judicentque; nobis qui ab illis merito pendemus, equidem tacendum reor. Autor De cauſis eloquentiæ corruptæ: *Neminem nominabo; genus hominum ſignaſſe contentus: ſed vobis utique verſantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt, quibus eloquentia tui Aufidii Baſſi, aut Servili Noviani, ex comparatione Siſennæ aut Varronis, ſordet.* quod ex vocibus antiquis patet, quas ex libris ejus Critici legerunt. Cum non pauca alia ex ſcriptis ejus peti poſſint. Ideoque Cicero, qui de ætatis ſuæ & ſermone & venuſtate maxima cum cura judicabat, laudem hanc Terentio ceſſiſſe merito pronunciat. Sic enim ad Atticum: *Secutus ſum, non dico Cæcilium*; Mane ut ex portu in Pireæum: *malus enim Latinitatis autor eſt: ſed Terentium, cujus fabellæ propter elegantiam ſermonis, putabantur à Lælio ſcribi:*

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Pireæum.

Et Servius, proprietate cæteris præpoſitum, hunc notat. Idem de ſententiis, quas διανοίας vocant, judicari poteſt. omnes enim fere Plauti & θυμελικαὶ ſunt, & ab uſu alienæ. quales paſſim habet. Inprimis cũ philoſophatur & γνωμοτυπεῖ. Vt ecce:

Inſa-

Inſanum eſt malum, in hoſpitium divorti ad Cupidinem.

Vere ſcenicum & illud:

Et poſtremo, niſi me auſcultas, atque hoc, ut dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inveniat te honor.

Et quis illud extra ſcenam uſurpare auſit?

Benefacta benefactis aliis pertegito, ne perpluant.

Quare nunquam effugient quin ſint inepti, qui hæc & alia id genus, ad ſerium dicẽdi genus transferunt. Conſequuntur enim, quod non vident, ut inviti riſum moveant. quod non pauci hodie in ſcriptis maximo molimine à lectore impetrant. Sequitur τὸ ἦθος. quod, ut docet Ariſtoteles, in oratione, uniuſcujuſque inſtitutum indicat & voluntatem. Quod in ſingulis repræſentare, niſi viri aut prudentis aut philoſophi, nullius eſt. Nam quemadmodum è ſingulis experientia, ita nemo ſingulorum mores ſine hac exprimit. Quare omnium accuratiſſime & optime, quid ſit facere ut ſit ἠθικὴ oratio, Philoſophus oſtendit. quod vel ſolum tanti eſt, ut nihil minus nonnulli, qui ad Rhetoricarum ſuarum leges magnorum quoque & ſublimium ingeniorum orationes exigere audent, hac in parte videant: in qua, ad ipſius quoque antiquitatis ſtuporem, Afer iſte regnat. Recte ergo Varro: *In argumentis Cæcilius poſcit palmam, in ethesin Terentius.* Significat enim, Cæcilium εὑρετικὸν, aut potius εὐοικονόμητον fuiſſe: quemadmodum ἀνοικονόμητος nonnunquam præ reliquis videtur Plautus. cui ſermonis idem aſſignavit laudem. Quod, ſi quicquam ſapimus, Terentium eſt Plauto prǽferre. Vt cum eum, qui excellit in majori, magis quam qui in minori, dicimus excellere. Neq; cauſa fuit alia, quare, quod obſervant veteres, idem Varro, etiam Menandro, in quibuſdam prætulerit Terentium.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

rentium. Exempli cauſa, Adelphorum initio. Neque immerito. Mirifice enim, cum alibi, tum ibi regnat τὸ ἦθος. Idem Varro, cum Tragœdiæ, Comœdiæ, ac Satyræ effingat formas, quid de noſtro judicet, diſerte expreſſit. Vbertatem enim tribuit Tragœdiæ, quam dat Paccuvio: gracilitatem Satyræ, quam tribuit Lucilio: mediocritatem vero, Comœdiæ, quam dat Terentio. Vt ſi quis uberrimo ſermonis genere heroicum definiat poëtam: & hoc tribuat Virgilio. Aulus Gellius lib. 7. cap. 13. *Vera autem & propria ejuſmodi formarum exempla, in lingua Latina, M. Varro eſſe dicit, ubertatis Paccuvium, gracilitatis Lucilium, mediocritatis Terentium.* Quæ eſt de Comœdiæ, quemadmodum in ſcholis loquimur, eſſentia. Cum Plautus ſæpe Tragico, nonnunquam quoq; ſerio, utatur. Quanquam ibi ſane ſermo, ut priore loco à Varrone accipitur. Sermo enim & τὸ ἦθος differunt, ut homo prudentiſſimus, & fœmina quæ pure loquitur. Qualis dicitur Gracchorum mater. Vnumquemque enim recte exprimere, & humanam optime delineare vitam, ſummus atque extremus viri atque autoris maximi conatus eſt. Recte Grammatici ad Sophoclem: Ἐστι δὲ τοῦτο μέγιστον ἐν ποιητικῇ, δηλοῦν ἦθος. *Eſt autem illud maximum in poëtice, exprimere ethos.* Debebat addidiſſe, *in Dramatica præſertim.* Et Horatius tam multis, vitam Tragœdiæ τὸ ἦθος eſſe docuit. Ariſtoteles vero, etiam in Tragœdia, poſt Actionem, (quam Fabulam plerunque vocat) quæ eſſentiæ pars prima, partem eſſentiæ ſecundam conſtituit, τὸ ἦθος. Mirum eſt autem, locum Varronis à nemine intellectum. Qui cum palmam in argumentis Cæcilio concedit, principem Comœdiæ haud dubio Cæcilium conſtituit. Quare? Pars Tragœdiæ præcipua, eſt Argumentum. Ariſtoteles modo μῦθον,

modo τῶν πραγμάτων σύνθεσιν, vocare ſolet: qui & multis probat, eum qui hac parte excellit, etiamſi cæteris deſtituatur, Dramaticum poëtam dici poſſe. Pars ſecunda eſt τὸ ἦθος. quod cum Terentio aſſignat Varro, locũ illi proximum concedit. Quod non poteſt ignorare, qui antiquos Criticos, inprimis autem Ariſtotelem, cum cura legit, ac intelligit. Sermonis enim laus, quam Plauto tribui ab eo volunt, tantum abeſt ut cum reliquis conferri poſſit, ut poſtremo loco, & poſt τὴν διάνοιαν, ponatur. Quare ex ſententia Varronis, qui hic Ariſtotelem expreſſit, primus eſt Cæcilius, ſecundus eſt Terentius: quos deinde Plautus ſequitur. Quod debebat cogitaſſe Siren ævi noſtri Iuſtus Lipſius: qui profecto locum ſummi Romanorum Critici non penetravit. Τὸ ἦθος autem Plauto Horatius abjudicat, cum inquit,

—— aſpice Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi.

Et videtur Charinum habuiſſe in animo: qui Mercatore, τὸ μανικὸν καὶ τὸ ἐρωτικὸν confundit ἦθος. hoc eſt, ita amat, ut Menæchmus furit. Furere autem præ amore, Comœdiæ non ἦθος, ſed Tragœdiæ eſt πάθος: ut ex Phædra aliiſq; patet. Quare? quia πάθος aliquod immane expectatur. quod Tragœdiam conſtituit, ut μετάβασις conveniat furenti. Sed hæc triviales non intelligunt: qui ſummum virum Ariſtotelem tam facile contemnunt, quam nos & judicia illorum & magiſtros merito contemnimus. quibus perſuaſum eſt, omnem veram eruditionem ex hoc uno fonte limpidiſſimo petendam. Charinus autem Plauti, ad frigiditatem uſque calet, quam non potuit vitare. Qualia ſunt iſta, Scena *Divûm atque hominum:*

—— jam Cyprum veni, &c.

Item,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Item,

Porro proficiſcor quæſitum. nunc perveni Chalcidem. (nerim:
Video ibi hoſpitem Zacyntho. dico quid eo adve-
Rogito quis eã vexerit, quis habeat ſi inaudiverit.
Hoſpes reſpondit, Zacyntho ficus fieri non malas.

Vides hominem tam triſtem, ut feſtivus eſſe quærat. At divinus hac in parte, duos amatores in Eunucho, ſuo more, Phædriam & Chæream, divinitus utrunque, ἠθοποιεῖ. Quare cum poëtæ omnes, quorũ imitatione conſtat inſtitutum ac conſilium, pictorum inſtar, teſte Criticorum Rege ac Principe, aut ſimiles, aut (quod non raro evenit, vel imperite καὶ ἐξ ἀσθενείας, vel captandi riſus cauſa) nunc pejores quam ſunt exprimant, nunc meliores, ſervos pejores Plautus, ut plurimum, Terentius hos ſemper ſimiles non meliores; meretrices vero partim ſimiles partim meliores aliquando introducit. Similes, ut Thaidem: meliores, ut Bacchidem. Paraſitos ſemper deteriores & voraciores Plautus, nunquam meliores. ut & Doſſennus, qui hos ſolos propemodum curabat, in perſonis reliquis ἐκπίπτων. Phormio Terentianus plane eſt admirandus: ut & Gnatho. Plautini quia riſum quærunt, veritatem & ſermone & ſententiis amittunt. Tres virtutes enim ſermo, quem non ſine cauſa ἠθικὸν dixerunt Græci, nos Moratum dicimus, Æquitatem, nempe, Veritatem & Simplicitatem, poſtulat: quæ τὸ ἐνδιάθετον, hoc eſt, id quod unicuique eſt inſitum, ob oculos proponit. cum ridiculum, ut violentum, quia à natura alienum, quod recte de eo Ariſtoteles pronuntiat, corruptum ſit, & à corruptis cauſis, quod jam dixi, moveatur. Moratum quia ſimile eſt naturæ, leniter delectat: quod ætatum ſingularum, hominum, ac nationum, totiusque vitæ, ſimulachrum quod-

dam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

dam ac imaginem, in ſcena repræſentat. Plane ut pictura quæ à vero abit, & vel cubitalem naſum, vel diſtortum os facete repræſentat, riſum movet: ſimilis delectat. Atq; hoc eſt quod omnes tribuunt Menandro, quem Terentius expreſſit. Vt Hermogenes: παρά τε αὐτῷ Μενάνδρῳ ἂν μυρία εὕροις τοιαῦτα καὶ γυναῖκας λεγούσας, καὶ νεανίσκους ἐρῶντας, καὶ μαγείρους, καὶ παρθένους θρυπτομένας, καί τινας ἄλλους· ὅλως τε διὰ τὸ ὑποπίπτειν τῷ ἠθικῷ λόγῳ καὶ τῶν ὁμοίων, ταῦτά γε πάντα ἢ τά γε πλεῖστα αὐτῶν, ὑποκεῖσθαι τῇ ἀφελείᾳ δεῖ. Quemadmodum Hieronymus, Menandrum & Terentium cum maximo judicio conjungit. Ad Paulinum enim: *Poëtæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium.* Audi orationem patris irati. Heaut. Act. v. Scena *Si unquam.*

—— non ſi ex capite ſis meo
Natus, itidem ut ajunt Minervam eſſe ex Iove, ea cauſa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamen fieri.

Et quæ ſequuntur. Audi mitis viri potius quam boni.

Auſculta. ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi.
Is meus eſt factus. ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, Dis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.

Et divina illa.

—— credo hercle: nam ingenium novi tuum

Libe-

Liberale. ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem arbitrare te vivere?

Et quæ ſine motu animi & ſuaviſſima voluptate legi non poſſunt. Hecyra;

—— odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis:
E medio æquum excedere eſt. poſtremo jam nos fabula
Sumus, Pamphile, ſenex atque anus.

Et cætera: pluſcula ſunt enim. Quis cum illa Phormione legit, non uxorem honeſtam adulteri agnoſcit?

— an quidquam hodie eſt factum indignius,
Qui mihi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Hacine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ,
Lemni? haccine erat quæ noſtros fructus minuebat calamitas?
Quid? ego æquo animo cupio miſera in hac re defungier. *(putem?*
Sed quid ſperem? ætate porro minus peccaturum
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas jam magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi nunc adfers, quamobrem expectem, aut ſperem porro non fore?

Et quandoquidem ſimplicitas, maxima moratæ orationis virtus, ſi intendatur, ſuavitatem parit; nemo ſine incredibili ac ſumma voluptate illud Bacchidis leget,

—— recte amaſti Pamphile
Vxorem tuam. nam nunquam ante hanc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt.

Ideoque fabulæ Terentianæ, doctiorem hiſtrionem, quam reliquorum, deſiderabant. Semper enim quæ morata eſt oratio, τῇ ὑποκρίσει fulcienda.

cienda. Nam quæ moribus affectibuſque deſtituitur, teſte Philoſopho, eſt ἀνυπόκριτος. neque ulla fere apud eum ſyllaba extat, quæ non animi aut affectus alicujus ſit index. Iam ut ad lepores, ſales, gratias, & venuſtates veniamus; certum eſt, fere omnes eas tolli à ridiculo, non ſecus quam in vita ab exceſſu morum virtus, ab exceſſu apparatus, in ſcena tollitur voluptas. Quare Menandro ac Terentio lepores tribuunt antiqui, ſales Plauto Horatius concedit: quos nonnunquam inurbanos eſſe notat. Audi Paterculum: *dulceſque Latini leporis facetiæ per Cæcilium Terentiumque & Afranium, ſub pari ætate floruerunt.* Græci χάριτας & χαριεντισμοὺς vocant. Remiſſiores ſunt enim, quam ut riſum violenter moveant: circumſpectiores, quam ut frigeant. Abſurdum enim ſæpe cauſa eſt riſus, aut inuſitatum. Contra autem ſermo, qui & uſitatus & moratus, quiq; leniter decorum ſervat, ſicut eo ipſo fit venuſtus & delectat, ita quidam eminere joci poſſunt. Qui quidem in hoc Afro, (niſi Lælio eos potius ac Scipioni tribuendos putes,) & Menandro, ſi judicium Horatii & antiquorum ſequimur, ex eodem ſale, è quo nata Venus eſt, deprompti videntur. Ecce ſtatim Andria. Act. v. Scena *Mitte.*

— Davo iſtuc dedam jam negoti. S. *non poteſt.*
P. *Qui?* S. *quia habet aliud magis ex ſeſe & majus.* P. *quidnam?* S. *vinctus eſt.*
P. *Pater, non recte vinctus eſt.* S. *haut ita juſſi.*

Iam Gnathonem vide, qui cum putidos Thraſonis mores Phædriæ ac Chæreæ expoſuiſſet, contra autem illi perſuaſiſſet, & jam gratias ineptus homo ac ridiculus haberet,

—— bene feciſti: gratiam habeo maximam,
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum;

reſpondet ad utrumque converſus,

Dixin' ego in hoc ineſſe vobis Atticam elegantiam?

Certe tota ſcena tertia tertii Actus in Adelphis, in qua luditur à Syro Demea, divina eſt. Qualia enim illa?

—— mihi quidem non placent,
Et clamo ſæpe. ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre.

Plane enim præter expectationem omnia. Iam cum Vetus Comœdia, nihil æque ac παρῳδίαν amet, quæ plerumq; & acerba eſt, & extra ſcenam quæritur, urbaniſſimus viroru m rationem, qua ex actione ipſa, parodiam, lepidam ſane & venuſtam, peteret, invenit. Nam cum Demea dixiſſet,

—— fit ſedulo,
Nihil prætermitto, conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito,

& quæ ſequuntur; Reſpondet Syrus,

Conſervis ad eundem præcipio modum.
Hoc ſalſum 'ſt, hoc aduſtum 'ſt, hoc lautum 'ſt parum.
Illud recte: iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum, pro mea ſapientia.
Poſtremo tanquam in ſpeculum in patinas Demea
Inſpicere jubeo: & moneo, quid facto uſus ſit.

Ita ſane & Plato, & Xenophon, omneſque Socratici jocantur. nunquam frigide, nunquam obſcœne, nunquam inepte, nunquam putide. Videamus jam Plautina quædam. Ac Plutarchus quidem illud tanquam frigidum ex Ariſtophanis Theſmophoriazuſis de Euripidis matre adducit,

Ἄγρια γὰρ ἡμεῖς, ὦ γυναῖκες, δρᾷ κακὰ,
Ἅτ' ἐν ἀγρίοισι λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Cui illud, quamvis non in ſimili omnino genere, adjungas licet,

Nam mulier olitori nunquam ſupplicat, ſi qua eſt mala:
Domi habet hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

Rhetores θυμελικὸν, ſive theatrale, vocarent. Ridiculum enim potius quam feſtivum eſt: & ut ſit feſtivum, nemo, vere in his ſubactus dixerit venuſtum eſſe. Ab uſu enim quam longiſſime remotum eſt. Iam vero, cum, in verbis frigidum aut in rebus; de verbis Ariſtoteles, de rebus alii egerunt. Frigidum autem jam vocamus, non magniloquentiæ vicinum illud vitium, (quanquam illud quoq; habere hic locum poteſt) quod diſcedere ab urbanitate dicitur. Quod, ut nonnihil à dicendi hic magiſtris abeamus, modis fit pluribus. Vel in frigida tranſlatione. Vt cũ dentes *calceati* dicuntur. Capt.

Cum calceatis dentibus, veniam tamen.

Et cum victus, *ſenteis eſitare*, &, *ſcrupoſam viam commeare*, dicitur. quæ ſane frigent. Vel in minimis alluſiunculis & longe petitis. Vt Pœnulo:

MI. *Aſſum apud te eccũ.* AG. *At ego elixus ſis volo.*

& quod illi placuit non ſemel:

— magis calleo quam aprugnum callum callet.

Item,

— callum aprugnum æque callere non ſinam.

Et,

Quanta ſumini abſumedo, quãta callo calamitas!

Et, Curcul.

—— facite ventum ut gaudeam.
PH. *Maxime.* CV. *Quid facitis? quæſo.* PH. *ventum.* CV. *nolo equidem mihi*
Fieri ventulum. PH. *quid igitur vis?* CV. *eſſe, ut ventum gaudeam.*

Quas cum Grammatici Latini, qui citius cœlum digito, ut ita loquar, expugnaſſent, quam ut minimam Horatii Oden expreſſiſſent, Morologias in

Plauto dixerint, nondum video, quare Horatio, ut ſummo maximoq; Poëtæ, ita Critico incomparabili, quem acutum doctumq; virum ipſe D. Hieronymus ad Pammachium vocavit, idem non licuerit. Ejus ſane generis ſunt, quæ in Ariſtophane accuſat, quæq; trivialia potius, quam ut viris eruditis, etiam in ſcena, placere, aut debeant aut poſſint, accuratus cenſor Plutarchus judicavit. Καὶ γὰρ ὁ μὲν ἀπαίδευτος καὶ ἰδιώτης οἷς ἐκεῖνος λέγει ἁλίσκεται· ὁ δὲ πεπαιδευμένος δυσχεραίνει. λέγω δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ὁμοιόπτωτα, καὶ παρονομασίας· τούτοις γὰρ ὁ μὲν μετὰ τοῦ προσήκοντος λόγου καὶ ὀλιγάκις χρῆται, ἐπιμελείας αὐτὰ ἀξιῶν· ὁ δὲ πολλάκις, καὶ οὐκ εὐκαίρως, καὶ ψυχρῶς. Et adducit exemplum: ut cum, *τοὺς ταμίας, λαμίας* vocat. Nam quæ ille de Menandro, ad Terentium fere omnia referri poſſunt. In quo nihil putidum eſt aut ineptum. Quanquam multa quæ notavit, potius Antiqui Comici virtutes, quam illius de quo ibi judicavit, vitia cenſenda ſunt. Princeps enim inter illos fuit, & ad leges eas plane ſe compoſuit. Quod de Plauto nemo dicet. Eſt & frigidum, quod longe ab eo abeſt, quod aut eſſe aut poſſe fieri putatur. Quale eſt, *pugno frangere elephanto brachium, horiola in cœlum pervenire.* Eſt & frigidum, cum ita à familiari ſermone oratio recedit, ut ad uſum amplius transferri nequeat. Tale eſt illud ibidem:

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine,
Concubium ſit noctis, priuſquam ad poſtremum perveneris.

Creſcit tamen frigidum, cum addit alter,

Opus face eſt & viatico ad tuum nomen, ut tu prædicas.

Quæ ſi pedem vnum extra ſcenam feras; protinus putiſcent: neq; ad uſum applicari poterunt. Qualia nec Scipio nec Lælius, flos nobilitatis, vel in ſcena,

approbaſſent. Plutarchus certe, extra liberalium theatra ac doctorum, libere relegat. Ridiculi enim ac inepti ſunt, qui plebeis tantum ſcribi Comœdiam exiſtimant. cum non minus eruditis ſcribatur. Quod & Flaccus ſcivit: qui non ſine cauſa,

Creditur, ex medio quia res arceſſit, habere
Sudoris minimum; ſed habet Comœdia tanto
Plus oneris, quanto veniæ minus.

deinde autem Plauti & Doſſenni utitur exemplo, quos ſecuros de judiciis doctorum ait. Et hæc ad divinum, ut jam dixi, ac ſubactum in his Principem, cujus nec judicium nec cæterorum ignorare ea tempeſtate potuit. & cujus judicium vereri debuiſſet, niſi idem aliorum fuiſſet. Iam illa Epicharmi imitatio, ut feſtiviſſima, ita, ſi ſit frequens, frigore non caret. quæ fit, cum vel falſa opponuntur, aut ſubjectum idem eſt cum prædicato. Vt cum Epicharmus dixit:

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις.
Tunc inter illos ego eram, tunc apud illos.

Bis enim idem dicit. quæ eſt fraus in verbis præter expectationem. Idem autem eſt cum prædicato ſubjectum: vt in illis Curcul. Act. IV. Scena IV.

Quoi homini Dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.

Sticho:

E malis multis, malum quod minimum eſt, id minimum eſt malum.

Captivis:

Hos quos videtis ſtare captivos duos,
Hi ſtant non ſedent.

quæ jam docti collegerunt. Vnde & iſtam ſummi Critici cenſuram meruit:

Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi
Dicitur.

Quanquam ſane, alibi non invenuſte iis uſus eſt.

*** Quæ

Quæ Menander tamen, & imago ejus, de quo nunc agitur, Terentius, tanquam cum periculo conjuncta, ſerio fugerunt. Hæc pro viro maximo Horatio; neq; adverſus Plautum dicta ſunt. quem amamus, ſuſpicimus, diligimus, ac veneramur. Verum, ut judicium ſic acuamus. ſimul ut acuti iſti, quod videntur ſibi, ita facetiſſimum ſcriptorem ament, legant, tractent atque ediſcant (quod & recte & ordine ab iis fieri fatemur: neque enim ſatis commendari poteſt) ut nec plane & ubique veteribus probaſſe ſe meminerint; &, quod hic præcipue ſpectamus, de Horatio ejuſq; criſi, minus libere loquantur: Terentii autem miram, ac prope ineffabilem amœnitatem, elegantiam, judicium ac venuſtatem, intelligere paulatim diſcant. Cujus incredibiles lepores, ut Ioſephus Scaliger dicebat olim, vix centeſimus eruditorum quiſq; videt. Ne cum illo ſimul & Afranium, antiquum Comicum, condemnent, cujus veriſſimum atque abſolutum extat judicium,

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Nobis eruditi ignoſcent, quod hęc fuſius: ſi cogitet præſertim, munus veri Critici eſſe ac cenſoris, non literulam ejicere alibi, aut innocentem ſyllabam damnare, vocem tollere alibi aut emendare, ſed ſincere de autoribus ac rebus judicare: quod & ſolidæ & abſolutæ eruditionis eſt. Quo, ni fallor, omnes aſpiramus. neq; ulla in re magis antiquitas præivit nobis. De autoribus autem Comicis, uter melius judicare potuerit, isne qui ætate illa vixit, quo ad ſummum culmen poëſis pervenit, qui Poëta ſummus, ſummus Criticus, familiariter cum Cæſare Auguſto ac Mæcenate vixit, eorumq; atq; aliorum quotidie de his judicia audivit; an qui hodie harum rerum plane imperiti judicant; ipſi viderint.

Idem lib. De Conſtitutione Tragœdiæ, ubi de morato agitur ſermone.

Longe autem omnibus palmam hac in parte Terentius præripuit. Cujus, ſine ſumma voluptate, moratum nec legere nec recordari poſſumus ſermonem. Sane præ reliquis ſcriptoribus decorum intellexit: ac pene ſolus quæ ab Ariſtotele Rhetoricorum ſecundo de moribus præclare obſervata ſunt, divinitus expreſſit; veræ Muſarum deliciæ, & ſcenæ voluptas. A cujus elegantia, venuſtate, lepore, venere, quo quis longius abeſt, eo minus cum urbanitate commercii habet. Quod ubique vir emunctæ naris Horatius inculcat: & quod optime hac ætate Scaliger noſter, ante hunc Eraſmus; ante utrunque, Varro intellexit. qui, In argumentis Cæcilius palmam poſcit, in etheſin Terentius, in ſermonibus Plautus. *Argumentum eſt Fabula. Hæc laus prima eſt. Secundum ſunt Mores. Hæc ſecunda eſt. Poſtremum eſt Sermo. Hæc poſtrema eſt. Quanquam, cur ſermonem præferret Plautinum Varro, alibi nobis dictum eſt: cum ut nimius ſermonis priſci ſuo tempore amator, ab antiquis notetur. Qui pro* argumentis, patheſi *legerunt, quia laus hæc à Chariſio peculiariter Cæcilio tribuitur; neque intellexerunt, quid eſſet argumentum, neque eundem in utroque ſimul poſſe laudari. Ecce mores mitis viri:*

— credo, hercule. nam ingenium tuum novi
Liberale. ſed vereor, ne indiligens nimium ſies.

Iracundi,

Hei mihi, quid faciam? quid agam, quid clamem, aut querar?
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni!

Adoleſcentis, qui in proſpera fortuna,

Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter!

Nunc eſt profecto, interfici cum perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine.

Senis, qui in adverſa verſatur,

Quid hoc (malum) infelicitatis, nequeo ſatis decernere,
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio. ægre ſolus, ſi quid ſiet, fero.

Fœminæ honeſtæ, quæ adulterii maritũ convincit:

— an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.

Et quæ ſequuntur. Vides ſermones, qui, quod eleganter ſint morati, intimos ſenſus pertentant. Hoc intereſt, quod pro perſonarum ratione, quibus gravioribus Tragœdia utitur, iſti quoque variant.

P. TERENTII VITA, EX ÆLIO DONATO.

P. TERENTIVS *Afer, Carthagine natus, ſervivit Romæ Terentio Lucano ſenatori. à quo ob ingenium & formam, non inſtitutus modo liberaliter, ſed & mature manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimant. quod fieri nullo modo potuiſſe, Feneſtella docet; cum in fine belli Punici, & ante initium tertii natus ſit & mortuus: nec, ſi à Numidis aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum pervenire potuiſſet; nullo commercio inter Italicos & Afros, niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, ſed maxime cum*

Scipione

Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus exiſtimatur. quod ipſum Feneſtella arguit: contendens utroque majorem natu fuiſſe; quamvis Cornelius Nepos æquales omneis fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciviam nobilium & fucoſas laudes petit,
Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium ſe cœnitare & Lælium pulcrum putat,
Dum ſe amari ab hiſce credit, crebro in Albanum rapi
Ob florem ætatis ſuæ; ad ſummam inopiam redactus eſt.
Itaque è conſpectu omnium abiit, in Græciam, terram ultimam.
Mortuus eſt Symphalo Arcadiæ oppido. nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
Saltem ut eſſet, quo referret obitum domini ſervulus.

Scripſit comœdias ſex: ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, juſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt initium quidem fabulæ, quod erat contemtiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens, legiſſe: poſt paucos vero verſus, invitatus ut accumberet, cœnaſſe unà: deinde cætera percurriſſe; non ſine magna Cæcilii admiratione. Et hanc autem & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit:

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitq; pretium quantum nulla antea cujuſquam comœdia, id eſt, octo millia nummûm. Propterea ſumma quoque titulo adſcribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obſcura fama eſt, adjutum Terentium in ſcriptis à Lælio & Scipione, quibuſcum familiariter vixit. Eandem ipſe auxit. numquam enim, niſi leviter, ſe tutari conatur, ut in prologo Adelphorum:

Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, aſſidueque una ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens exiſtimant,
Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,
Qui vobis univerſis & populo placent.
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.

Videtur autem ſe levius defendiſſe, quia ſciebat, Lælio & Scipioni non ingratam eſſe hanc opinionem: quæ tamen magis & uſque ad poſteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro ſe ait: P. Africanus, qui à Terentio perſonam mutuatus, quæ domi luſerat ipſe, nomine illius in ſcenam detulit. Nepos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Kalendis Martiis admonitum ab uxore, temporius ut diſcumberet, petiiſſe ab ea, ne interpellaretur: ſerius tandem ingreſſum triclinium, dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: deinde rogatum ut ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus qui ſunt in Heauton.

Sati' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Santra Terentium exiſtimat, ſi modo in ſcribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuiſſe, qui tunc adoleſcentuli fuere, quam Sulpicio Gallo; homine docto, & qui conſularibus

ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popillio, conſulari utroque ac poëta. ideo ipſum non juvenes deſignaſſe qui ſe adjuviſſe dicerentur: ſed viros; quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus ſit expertus. Poſt editas comœdias nondum quintum atque trigeſimum egreſſus annum, cauſſa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro ſuis edere, ſeu percipiendi Græcorum inſtituta moresq;, quos perinde exprimeret in ſcriptis; egreſſus urbe eſt, neque amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer ſex populo edidit comœdias,
Iter hinc in Aſiam fecit; navim cum ſemel
Conſcendit; viſus numquam eſt: ſic vita vacat.

Q. Conſetius redeuntem è Græcia periiſſe in mari dicit, cum centum & octo fabulis converſis à Menandro. Cæteri, mortuum eſſe in Arcadiæ Stymphalo, ſive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabella, M. Fulvio Nobiliore conſulibus, morbo implicitum, acri dolore ac tædio amiſſarum fabularum, quas in navi præmiſerat, ac ſimul fabularum, quas novas fecerat. Fuiſſe dicitur mediocri ſtatura, gracili corpore, colore fuſco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupſit. Item hortulos XX *jugerum, via Appia, ad Martis villam. quo magis miror Porcium ſcribere:*

——— Nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam:
Saltem ut eſſet quo referret obitum domini ſervulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert; ſcribens in Compitalibus:

Terentio non ſimilem dices quempiam.

Volca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Volcatius autem non ſolum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, ſed Licinio quoque poſtponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoque, qui ſolus lecto ſermone Terenti,
Converſum expreſſumque Latina voce Menandrum
In medio populi ſedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæſar.

Tu quoq; tu in ſummis ô dimidiate Menander
Poneris. & merito, puri ſermonis amator.
Lenibus atque utinam ſcriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neq; in hac deſpectus parte jaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios poëtas fuiſſe ſcribit Mettius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo: alter Libertinus Terentius, Afer patria, de qua nunc loquimur. Scipionis fabulas edidiſſe Terentium, Valgius in Actæone ait:

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus ſunt?
Non has, qui jura populis recenſens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollodoro tranſlatæ eſſe dicuntur Comico; Phormio, & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro. ex quibus magno ſucceſſu & pretio ſtetit Eunuchus: Hecyra ſæpe excluſa, vix acta eſt.

P. TE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. TERENTII
ANDRIA.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. FVLVIO ET M. GLABRIONE AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS, CLAVDII F. TIBIIS PARIBVS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA. EDITA M. MARCELLO C. SVLPICIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
SIMO ſenex.
SOSIA ſervus.
DAVVS ſervus.
MYSIS ancilla.
PAMPHILVS adoleſcens.
CHARINVS adoleſcens.
BYRRHIA ſervus.
LESBIA obſtetrix.
GLYCERIVM, alias PASIBVLA, Chremetis filia.
CHREMES ſenex.
CRITO hoſpes.
DROMO ſervus.

Perſonæ mutæ.

ARCHILIS ancilla.
CHRYSIS meretrix.
NICERATVS adoleſcens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Andriæ Argumentum, C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

Sororem falſo creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem ſibi
Fore hanc: nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis. atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Davi ſuaſu non repugnat Pamphilus,
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Carino conjugem.

Aliud, M. ANT. MVRETI.

Chremes, & Phania, fratres Athenienſes fuerunt. eorum, Chremes profecturus in Aſiam, Paſibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit. Profecto eo, contingit, ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur. quos fugiens Phania, cum, impoſita ſecum in navim puella, ad fratrem iter cepiſſet, vi tempeſtatis fracta navi, apud Andrum inſulam ejectus eſt. Ibi applicat ſe ad Andrium quendam, hominem haud magna in re. à quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo poſt moritur. Hoſpes Andrius relictæ apud ſe puellæ commutat nomen, & pro Paſibula Glycerium nominat: cumque per aliquot annos eam cum filia Chryſide, pari utramque ſtudio educaſſet; decedit ipſe quoque de vita. Chryſis, quæ

ſe &

ſe & orbam & inopem videret, abrepta ſecum Glycerio, Athenas navigat. ubi cum aliquandiu vitam lana telaque toleraſſet, ad poſtremum, adoleſcentum blanditiis & pollicitationibus victa, quæſtum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphilus, Simonis filius, probus & liberali præditus ingenio adoleſcens: qui non Chryſidis ille quidem, ſed ipſius Glycerii mirifico quodam amore percuſſus, primus ſolusque cum ea rem habuit, fidemque jam gravidæ dedit, eam ſibi uxorem fore. Suſceperat & poſtea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eamque (jam enim nubilis erat) Pamphilo, bona adoleſcentis impulſus fama, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit. inſcio Pamphilo, de communi ſenum ſententia faciundis nuptiis conſtituitur dies. Adhuc hæc erant: cum Chryſis moritur. Ibi primum Simo de filii amore cognovit. nam cum ambo una in funus prodiiſſent, accidit, ut, poſita in ignem Chryſide, Glycerium ſe, præ doloris impatientia, eodem conjectura videretur. Accurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus, ita conſolari cœpit, ut plurimas minimeque dubias totius rei ſignificationes daret. Itaque venit ad Simonem poſtridie Chremes, conditionem renunciat: comperiſſe ſe, Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco; neſcius, ex ſe natam eſſe eam, quam ita contumeliæ cauſſa peregrinam nominaret. Gaudere, ea re intellecta, Pamphilus: dolere contra ac ringi Simo. Advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat præſtitutus. Simo, veteratoria quadam calliditate, ſimulandas ſibi, ad pertentandum filii animum, nuptias ſtatuit: hoc cogitans, ſi abnueret filius, veram ſibi objurgandi illius cauſſam fore; quæ ad eum diem nulla ſatis juſta fuerat: ſin an-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

nueret, facile ſe, quod vellet, à Chremete impetraturum; atque ita vero nuptias, Diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum, ſecuro jam & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac Deos comprecare: uxor tibi ducenda hodie eſt. Hoc dicto, velut improviſo quodam jaculo, ſauciatus adoleſcens, quid ageret, aut quid conſilii caperet, neſciebat: cum ad eum Davus, vafro admodum ac verſuto ingenio ſervus, animadverſa ſenis aſtutia, accurrit. Erat tum una cum Pamphilo Charinus, qui adoleſcens miro quodam amore Philumenæ incenſus, fruſtra ſæpe tentatis illius nuptiis, ad poſtremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in ſummam deſperationem adductus, eum orabat, ſi ſe ſalvum vellet, ut vel eam ne duceret, vel ſaltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus cum ſua quidem cauſſa bono eſſe animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: ſe, quantum in ſe eſſet, effecturum, ea ut ne daretur ſibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam ſpei plenum, abire ad ambiendos ſenis amicos jubet: deinde ſeorſum Pamphilo conjecturas ſuas aperit, perſuadetque, ut patri dicat, ſe paratum eſſe uxorem ducere. nam eo pacto, inquit, & patri omnem jurgandi occaſionem præcideris, & non erit tamen verendum, ne nuptiæ fiant: numquam enim Chremes, tibi, ſemel repudiato, filiam ſuam iterum commiſſurus eſt. Hæc ita de ſervi conſilio acta, longe aliter cecidere ac putabantur. exorat enim Chremetem Simo. ita res in verarum nuptiarum diſcrimen adducitur. Forte eo ipſo die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit. eum puerum Davus, cum aliter nuptias diſturbare non poſſet, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat. In eum cum incidiſſet Chremes, & è

Pam-

Pamphilo natum eſſe cognoſſet, rurſum abducit animum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur: donec advenit Crito Andrius, qui, quod Chryſidi genere proximus fuiſſet, ad cernendam illius hæreditatem Athenas venerat. ejus interventu Chremes filiam agnoſcit. Ita, ſumma omnium lætitia, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

PROLOGVS.

POETA cum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo ut placerent quas feciſſet fabulas.
Verum aliter evenire multo intellegit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui malevoli
Veteris poëtæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum advortite.
Menander fecit Andriam & Perinthiam:
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ ac ſtylo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Iſti id vituperant factum, atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo ut nihil intellegant:
Qui cum hunc accuſant, Nævium, Plautum, Ennium
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porro, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Favete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTVS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. Vos iſthæc intro auferte: abite. Soſia
Ades dum: paucis te volo. SO. dictum puta.
Nempe ut curentur recte hæc. SI. imo aliud. SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. Nihil iſthac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed iis, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. exſpecto, quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à parvulo, ut ſemper tibi
Apud me juſta & clemens fuerit ſervitus,
Scis. feci, è ſervo ut eſſes libertus mihi,
Propterea quod ſerviebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolvi tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo: &,
Id gratum fuiſſe advorſum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc moleſtum eſt: nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. Cur ſimulas igitur? SI. rem omnem à principio audies:
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius vivendi fuit poteſtas. nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? SO. ita eſt.
SI. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos;
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non injuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe utile, ut, ne quid nimis.
SI. Sic vita erat: facile omneis perferre ac pati.
Cum quibus erat cumque una, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, advorſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis. ita facillime
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam inſtituit. namq; hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia & cognatorum neglegentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans:
Sed poſtquam amans acceſſit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter; ita ut ingenium eſt omnium
Hominum à labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem, dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc ſecum, ut una eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: certe captus eſt.
Habet. obſervabam mane illorum ſervulos
Venienteis, aut abeunteis. rogitabam, heus puer,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? quid? ſymbolam
Dedit, cœnavit. gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ:
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re, ſcias
Tum jam ipſum habere poſſe ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi. hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non veræ fiant? SI. audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
Beaſti: heu! metui à Chryſide. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chryſidem, una aderat frequens:
Curabat una funus. triſtis interim,
Nonnumquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem, hic parvæ conſuetudinis
Cauſa mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus cauſſa in funus prodeo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. hem, quid eſt?
SI. ſcies.
Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam adſpicio adoleſcentulam,
Forma. SO. bona fortaſſe. SI. & voltu, Soſia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter cæteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe ajunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quam timeo, quorſum evadas. SI. funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus.
In ignem impoſita eſt. fletur. Interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati' cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus,
Bene diſſimulatum amorem & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur.
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut conſuetum facile amorem cerneres,
Rejecit ſe in eum flens quam familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Nec ſatis ad objurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui aut peccavi pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui,
Servavi. honeſta oratio eſt. SO. recte putas:
Nam ſi illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita cum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam
Neget daturum. SO. Non tu ibi gnatum? SI. ne hæc quidem
Sati' vehemens cauſa ad objurgandum. SO. qui, cedo?
SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.
Prope adeſt, cum alieno more vivendum eſt mihi:
Sine, nunc meo me vivere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt objurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere;
Ea primum ab illo animadvertenda injuria eſt.
Et nunc id operam do, ut per falſas nuptias
Vera objurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Davus ſi quid conſili
Habet, ut conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quem ego credo manibus pedibusq; obnixe omnia
Facturum. magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obſequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil ſit moræ; reſtat Chremes:
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut adſimules nuptias:
Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. SO. ſat eſt:
Curabo. eamus jam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. ſed ipſe exit foras.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

D. MIrabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
S. At nunc faciet: neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,
Speranteis jam amoto metu, interea oſcitanteis opprimi,
Ut ne eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnufex quæ loquitur? D. herus eſt, neque prævideram.
S. Dave. D. hem, quid eſt? S. ehodum, ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſthuc. S. ſed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro Dave, ut redeat jam in viam.

D. Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Hoc quid ſit? S. omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem ferunt.

D. Ita ajunt. S. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,

Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.

D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non: Davus ſum, non Oedipus.

S. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui. D. ſane quidem.

S. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus;
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſque ad necem;

Ea lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immo callide:

Ita aperte ipſam rem modo locutus: nihil circuitione uſus es.

S. Vbivis, facilius paſſus ſim, quam in hac re, me deludier.

D. Bona verba quæſo. S. irrides? nihil me fallis. Sed dico tibi,

Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum. cave.

ACTVS I. SCENA III.

DAVVS.

D. ENimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,

Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.

Quæ

Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſundabunt.
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilum ne adjutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hujus minas,
Cui verba dare difficile eſt. Primum jam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Qua jure quaque injuria, præcipitem in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Pamphilo eſt.
Audireque eorum eſt operæ pretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam;
Is obiit mortem. ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, parvam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit veriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS I. SCENA IV.

MYSIS, ARCHILIS.

M. AVdivi, Archilis, jam dudum: Leſbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſati' digna, cui committas primo partu mulierem.
Tamen eam adducam. Importunitatem ſpectate aniculæ:
Quia compotrix ejus eſt. Di date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid ſiet.
Opperiar, ut ſciam, num quidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTVS I. SCENA V.

PAMPHILVS, MYSIS.

P. HOccine eſt humanum factum aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud eſt?
P. Pro deûm atque hominum, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorem decrerat dare ſeſe mi hodie. Non ne oportuit
Præſciſſe me ante? non ne prius communicatum oportuit?
M. Miſeram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegaverat,
Se commiſſurum mihi gnatam ſuam uxorem; mutavit id;

Quo-

Quoniam me immutatum videt.
Ita ne obſtinate operam dat, ut me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenuſtum eſſe, aut infelicem quenquam, ut ego ſum?
Pro deûm atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? Quot modis.
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt. ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſeram exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantamne rem tam neglegenter agere? prætereiens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cenſen' ullum me verbum potuiſſe proloqui,
Aut ullam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem, quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc primum quid exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorſim trahunt;
Amor, hujus miſericordia, nuptiarum ſollicitatio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: ei ne ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum eſt, quid agam. M. miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalve. M. ô ſalve Pamphile. P. Quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt die,
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. Hem, ego ne iſthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animum atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene & pudice eju' doctum atque eductum, ſinam,
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neq; commoneat, ut ſervem fidem?
M. Vnum hoc ſcio, meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? ô Myſis, Myſis, etiam nunc mihi
Scripta

Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. Iam ferme moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:
Nec clam te eſt, quam illi utræque res nunc utiles
Et ad pudicitiam & tutandam ad rem ſient.
Quod ego te per hanc dextram oro, & ingenium tuum,
Per tuam fidem perque hujus ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſervabo. M. ita ſpero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obſtetricem accerſo. P. propera:
Atque audin'? verbum unum cave de nuptiis.
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS II. SCENA I.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

C. QVid ais, Byrrhia?
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic eſt. C. qui ſcis, Byrrhia?
B. Apud forum modo de Davo audivi. C. væ væ miſero mihi!
Vt animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit,
Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

B. Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt,
Velis id, quod poſſit. C. Nihil aliud, niſi Philumenam, volo.
B. Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare,
Iſtum qui amorem ex animo amoveas, quam id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. age age, ut lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt prius, quam pereo. B. Quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? Si nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſthac, ſcelus.
P. Charinum video. ſalve. C. ô ſalve Pamphile:
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſili locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſthuc quidnam eſt? C. Hodie uxorem ducis? P. ajunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi,

Vereor

Vereor dicere: huic dic quæſo, Byrrhia. B. Ego dicam. P. quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah Pamphile,
Nil. P. quam vellem! C. nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,
Principio, ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,
aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. cordi? C. ſaltem aliquot dies
rofer, dum proficiſcor aliquo, ne videam. P. Audi nunc jam:
go Charine neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,
um is nil promereat, poſtulari id gratiæ apponi ſibi.
uptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.
Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
cite, fingite, iuvenite, efficite, qui detur tibi:
go id agam, mihi qui ne detur. C. ſat habeo. P. Davum optume
ideo. hujus conſilio fretu' ſum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
iſi ea, quæ nihil opu' ſunt ſciri. fugin' hinc? B. ego vero ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

AVUS, CHARINUS, PAMPHILUS.

DI boni, boni quid porto? ſed ubi inveniam Pamphilum,
metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?

C. Lætus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

C. Lætus eſt, neſcio quid. P. nihil eſt. nondum hæc reſcivit mala.
D. Quem ego nunc credo, ſi jam audierit ſibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? quo nunc primum intendam? C. ceſſas alloqui?
D. Abeo. P. Dave ades, reſiſte. D. quis homo eſt, qui me? ô Pamphile,
Te ipſum quæro. euge ô Charine! ambo oportune: vos volo.
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, ſcio.
C. Mea quidem hercle certe in dubio vita eſt. D. & quid tu, ſcio.
Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Iſthuc ipſum. D. atqui iſthuc ipſum, nil pericli eſt: me vide
P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,
Libero. uxorem tibi jam non dat Chremes. P. qui ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare
Hodie, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuo ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio. nuſquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Rogo : negat vidiſſe. mihi moleſtum. quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpicio. hem,
Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improviſo nuptiæ.
Non cohærent. P. quorſumnam iſthuc? D. ego me continuo ad Chremen.
Cum illo advenio, ſolitudo ante oſtium. jam id gaudeo.
P. Recte dicis, perge. D. maneo. interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus
Nil ornati, nil tumulti. acceſſi, introſpexi. P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens conveni Chremi,
Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
C. Liberatus ſum Dave hodie tua opera. D. at nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS II. SCENA III.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. QVid igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes.
Ipſu' ſibi eſſe injurius videatur: neque id injuria:
Prius, quam tuum, ut ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater eſt Pamphile.
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier, dictum ac factum invenerit
Aliquam cauſam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Davo? D. dic te ducturum. P. hem! D. quid eſt?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem. tu, ducam, inquies:
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta ut ſient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is ſuam mutet ſententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit tibi jure iraſci, non queat.
Nam quod tu ſperes, Propulſabo facile: uxorem his moribus

Dabit

Dabit nemo. inopem inveniet potius, quam te corrumpi ſinat:
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.
Aliam otioſus quæret. interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem eſt. vide, quo inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax! P. hanc fidem
Sibi, me obſecravit, qui ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
D. Curabitur. ſed, pater adeſt. cave, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTVS II. SCENA IV.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. REviſo, quid agant, aut quid captent conſilî.
D. Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Qui differat te: proin' tu face, apud te ut ſies.
P. Modo ut poſſim Dave. D. crede hoc mihi inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. HErus me, relictis rebus, juſſit Pamphilum
Hodie obſervare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem ſequor.

Ipſum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ipſum adeo præſto video cum Davo. hoc agam.
S. Vtrunque adeſſe video. D. hem, ſerva. S. Pamphile.
D. Quaſi de improviſo reſpice ad eum. P. ehem pater.
D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque iſthic neque alibi tibi uſquam erit in me mora. B. hem!
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I jam nunc intro, ne in mora, cum opu' ſit, ſies.
P. Eo. B. nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre. quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI.

DAVVS, SIMO.

D. HIc nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Davus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.
S. Nihil ne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter ſpem evenit: ſentio: hoc male habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?

D. Nihil

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Nihil hercle: aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputavit via.
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumq; ætas tulit,
Amavit: tum id clam. cavit, ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil. S. quin dic, quid eſt?
D. Ait, nimium parce facere, ſumptum. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic ſiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.
D. Commovi. S. ego, iſthæc recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

M. Ita pol quidem res eſt, ut dixti Leſbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem.
D. Utinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet, juſſit tolli. S. ô Iupiter,

Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? jam ſcio: ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem. ſerva me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, approperat. non ſat commode
Diviſa ſunt temporibus tibi Dave hæc. D. mihin'?
S. Num immemor es diſcipuli? D. ego, quid narres, neſcio.
S. Hiccine ſi me imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit. ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILIS, SIMO, DAVUS.

L. ADhuc, Archilis, quæ adſolent, quæque oportent
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſthæc ut lavet: poſt deinde,
Quod juſſi, ei date bibere, & quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per caſtor ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.

S. Vel

S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? D. quidnam id eſt?
S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via:
O Dave, itan' contemnor abs te? aut ita ne tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, ut metui videar certe, ſi reſciverim.
D. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid rettulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.
D. Renunciatum eſt: nam qui iſthæc tibi incidit ſuſpicio!
S. Qui? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certe enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Ego ne te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari
Tibi verba cenſes. S. falſo. D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sed nihilo ſeciu' mox deferent puerum huc ante oſtium.
Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut ſis ſciens:
Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audivi, & credo. multa concurrunt ſimul,
Qui conjecturam hanc nunc facio. jam primum hæc ſe è Pamphilo
Gravidam dixit eſſe. inventum eſt falſum. nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit: nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: & id ſpero adjuturos deos.
S. Imo abi intro. ibi me opperire, &, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvi pendo. illud mihi multo maximum eſt,
Quod

Quod mihi pollicitu' eſt ipſus gnatus. Nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem. id ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu' eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeo in tempore eccum ipſum obviam Chremem.

ACTVS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

s. IVbeo Chremetem. c. oh, te ipſum quærebam. s. & ego te. c. optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui ajebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato. id viſo, tu ne, an illi inſaniant.
s. Auſculta pauca: & quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.
c. Auſculto: loquere, quid velis.
s. Per te deos oro, & noſtram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit ſimul,
Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur;
Vt me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. c. ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt utrique, ut fiant, accerſi jube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam commodi
Vtrique; id oro te, in commune ut conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
s. Imo ita volo, itaque poſtulo ut fiat, Chreme:

Neque poſtulem abs te , niſi ipſa res moneat.
c. quid eſt?
s. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. c. audio.
s. Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli. c. fabulæ.
s. Profecto ſic eſt. c. ſic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
s. Hem , id te oro , ut ante eamus , dum tempus datur,
Dumque ejus lubido occluſa eſt contumeliis,
Prius quam harum ſcelera & lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad miſericordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Conjugio liberali devinctum Chremes,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
c. Tibi ita hoc videtur. at ego non poſſe arbitror
Neq; illum hanc perpetuo habere, neq; me perpeti.
s. Qui ſcis ergo iſthuc, niſi periclum feceris?
c. At iſthuc periclum in filia fieri, grave eſt.
s. Nempe incommoditas deniq; huc omnis redit;
Si eveniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum & filiæ invenies virum.
c. Quid iſtic? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
s. Merito te ſemper maxumum feci Chreme.
c. Sed quid ais ? s. quid ? c. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
s. Ipſu' mihi Davus, qui intimu' eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet , nuptias , quantum queam , ut maturem.
Num cenſes faceret , filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate huc Davum.
Sed eccum, video ipſum foras exire.

ACTVS III. SCENA IV.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non accerſitur? jam adveſperaſcit. S. audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum Dave abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea quod amat filius. D. egon' iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. D. tandem agnoſti, qui ſiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. ſic res eſt. D. vide.
Nunquam quivi ego iſthuc intellegere. vah conſilium callidum.
S. Hoc audi. ut hinc te juſſi introire, opportune hic fit mihi obviam.
D. Hem, numnam periimus? S. narro huic, quæ tu dudum narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatam ut det oro, vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

s. Nunc te oro Dave, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.

D. Ego vero ſolus. s. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Faciam hercle ſedulo. s. potes nunc, dum animus irritatus eſt.

D. Quieſcas. s. age igitur: ubi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.

s. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus ſum.

Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictum: jam perturbavi omnia:

Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:

Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.

Hem aſtutia! quod ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.

Sed eccum: ipſum video: occidi:

Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTVS III. SCENA V.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. VBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor,

Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli conſili

Sum, ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?

Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam à me auferet.

D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi evito hoc malum.

P. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo

Qui

Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidem, atque id ago ſedulo.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. P. oh.
D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me conſiliis tuis
Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. imo melius ſpero. P. oh, tibi ego ut credam furcifer?
Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum,
Qui me hodie ex tranquilliſſima re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus? D. crucem.
Sed paululum ſine ad me ut redeam: jam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cum non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti volo:
Nanque hocce tempus, præcavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTVS IV. SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. HOccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Vt malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparet commoda? ah,
Idne eſt verum? Imo id genus eſt hominum peſſumum,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,

Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus eſt,
Non verentur: illic, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa. atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.
P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid dii reſpiciunt, perdidi.
C. Ita ne imprudens? tandem inventa eſt cauſa: ſolviſti fidem.
P. Qui tandem? C. etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſthuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, quum tuum animum ex animo ſpectavi meo.
P. Falſu' es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantasque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſolicitudines
Meus carnufex. C. quid iſthuc tam mirum, ſi de te exemplum capit.
P. Haud iſthuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.

C. Scio,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

C. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
C. Scio: tu coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum etiam ſcis. C. ſcio equidem illam ductu-rum eſſe te.
P. Cur me enicas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare, uſqueadeo donec perpulit.
C. Quis homo iſthuc? P. Davos. C. Davos? P. Da-vos omnia.
C. Quamobrem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.
C. Factum hoc eſt Dave? D. factum eſt. C. hem quid ais ſcelus?
At tibi dii dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?
D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
D. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum.
P. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, nocteiſque & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum'ſt, ſi quid præter ſpem evenit, mi ignoſcere.
Parum ſuccedit quod ago, at facio ſedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.
P. Cupio. reſtitue in quem me accepiſti locum.

D. Fa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Faciam. P. at jam hoc opus eſt. D. hem, ſt, mane: crepuit à Glycerio oſtium.

P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum? D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACTVS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

M. IAm, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum

Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.

P. Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers. P. quid eſt?

M. Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe venias:

Videre ait te cupere. P. vah, perii. hoc malum integraſcit.

Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſolicitarier?

Nam idcirco accerſor, nuptias quod mi apparari ſenſit.

C. Quibu' quidem quam facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.

D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque ædepol,

Ea res eſt, proptereaque nunc miſera in mœrore eſt. P. Myſis,

Per omneis tibi adjuro deos: nunquam eam me deſerturum,

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.

Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant,

Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

M. Reſi-

M. Reſipiſco. P. non Apollinis magi' verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ; volo. ſed ſi id non poterit;
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.
Quis videor? C. miſer æque atque ego. D. conſilium quæro. C. fortis es.
Scio, quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddam.
P. Iam hoc opus eſt. D. quin jam habeo. C. quid eſt? D. huic, non tibi, habeo; ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi ut ſit ſati', vereor,
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. imo etiam
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave attamen. D. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen ſi quid. D. age, veniam. C. ſi quid,
Domi ero. D. Tu Myſis, dum exeo, parumper opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto eſt opus. M. matura. D. jam inquam hic adero.

ACTVS IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS IV. SCENA III.

MYSIS.

M. NIl ne eſſe proprium cuiquam? Dii voſtram fidem.
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid iſthuc obſecro eſt?
Quo portas puerum?

ACTVS IV. SCENA IV.

DAVVS, MYSIS.

D. MYſis, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque aſtutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante noſtram januam appone. M. obſecro,
Humi ne? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opus ad herum jusjurandum mihi
Non apposuiſſe, ut liquido poſſim. M. intelligo.
Nova nunc religio in te iſthæc inceſſit, cedo?
D. Move ocyus te, ut, quid agam, porro intellegas.
Pro Iupiter. M. quid? D. ſponſæ pater intervenit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opu' ſit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid voſtrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

C. REvertor, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. ubi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit. D. di voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic unde eſt? quisve huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,
Qui hic neminem alium video? C. miror, unde ſit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Male dicis. D. unde eſt? dic clare. M. à nobis. D. ha ha hæ.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego,
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
Mane: cave quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
M. Dii te eradicent. ita me miſeram territas.

D. Tibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?

Cedo, cujum puerum hic appoſuiſti, dic mihi.

M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo:

M. Veſtri. D. cujus veſtri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?

M. Eho, an non eſt? C. recte ego ſemper fugi has nuptias.

D. O facinus animadvertendum. M. quid clamitas?

D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?

M. O hominem audacem. D. verum. vidi Cantharam

Subfarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,

Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.

D. Næ illa illum haud novit, cujus cauſa hæc incipit.

Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,

Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu ſis ſciens,

Ni puerum tollis, jamjam ego hunc mediam in viam

Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia

Alia aliam trudit. jam ſuſurrari audio,

Civem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus

Eam uxorem ducet. M. au, obſecro, an non civis eſt?

C. Iocularium in malum inſciens pene incidi.

D. Quis hic loquitur? ô Chreme, per tempus advenis:

Auſculta. C. audivi jam omnia. D. an ne tu omnia?

C. Audivi inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem

Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille eſt: non te credas Davom ludere.

M. Me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi me ſenex.
C. Novi rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attigas ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. qui ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

ACTVS IV. SCENA VI.

CRITO. MYSIS, DAVVS.

C. IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſte optavit parere divitias
Potius, quam in patria honeſte paupera vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video. ſalvete. M. obſecro,
Quem video? eſt ne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. ô Myſis ſalve. M. ſalvos ſis Crito.
C. Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? ſati' ne recte? M. nos ne? ſic
Vt quimus, ajunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? jam hic ſuos parentes repperit?
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem:
Semper enim dicta eſt ejus hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quam hic mihi ſit facile atque utile,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei: nam fere
Grandiuſcula jam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hæreditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non libet.
M. O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxume.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTVS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SAti' jam, ſati' Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Sati' pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
S. Imo enim quammaxume abs te poſtulo atque oro Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide, quam iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atq; incertas nuptias;
Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras.

Illam

llam hinc civem eſſe ajunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume utile eſt illum eſſe quam deterrimum.
Nuptiarũ gratia hæc ſunt ficta atq; incepta omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. S. ſcio. C. at
Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter dum perſenſerat.
. Credo; & id facturas, Davus dudum prædixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTVS V. SCENA II.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. ANimo jam nunc otioſo eſſe impero. C. hem Davom tibi.
S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitis. S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. ſcelus,
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt jam in vado. S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. ô ſalve bone vir. D. hem Simo, ô noſter Chremes,
Omnia apparata jam ſunt intus. C. curaſti probe.
D. Vbi voles, accerſe. S. bene ſane. is enimvero hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſthic tibi negotii eſt? D. mihin'? S. ita.

D. Mihi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Mihi ne? S. tibi ergo. D. modo introii. S. quaſi
ego, quam dudum id rogem.
D. Cum tuo gnato una. S. an ne eſt intus Pamphi-
lus? crucior miſer. (nufex?
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias car-
D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſes?
cum illa litigat.
D. Imo vero indignum Chreme jam facinus faxo
ex me audias.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens,
catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis preti:
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atq; in verbis fides.
S. Quidnam adportas? D. nil equidem, niſi quod
illum audivi dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire civem
eſſe hanc Atticam.
S. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? S. Dromo.
D. audi. S. verbum ſi addideris. Dromo.
D. Audi obſecro. DR. quid vis? S. ſublimem hunc
intro rape, quantum potes.
DR. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S. quia
lubet. rape inquam. D. quid feci? S. rape.
D. Si quidquam mentitum invenies, occidito.
S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tamen etſi
hoc verum eſt. S. tamen.
Cura adſervandum vinctum: atque audin'? qua-
drupedem conſtringito.
Age, nunc jam ego pol hodie, ſi vivo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. C. ah ne ſævi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati. non ne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS V. SCENA III.

PAMPHILVS, SIMO. CHREMES.

QVis me volt? perii, pater eſt. s. quid ais omnium? c. ah.
m potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
Quaſi quidquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
n' tandem, civis Glycerium eſt? p. ita prædicant.
ta prædicant? ingentem confidentiam:
um cogitat, quid dicat? num facti piget?
um ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
eon' impotenti eſſe animo, ut præter civium
orem, atque legem, & ſui voluntatem patris,
men hanc habere cupiat cum ſummo probro?
Me miſerum. s. modo ne id demum ſenſti Pamphile?
im iſthuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
uod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
dem die iſthuc verbum vere in te accidit.
d quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
ur meam ſenectam hujus ſolicito amentia? an
o hujus ego ut peccatis ſupplicium ſufferam?
o habeat, valeat, vivat cum illa. p. mi pater.
Quid mi pater? quaſi tu hujus indigeas patris.
omus, uxor, liberi inventi invito patre:
dducti, qui illam civem hinc dicant. viceris.
Pater licet ne pauca? s. quid dices mihi?
Tamen Simo audi. s. ego audiam? quid audiam
hremes? c. attamen dicat ſine. s. age dicat, ſino.
Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
ibi pater me dedo. quidvis oneris impone: impera.
is me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

Hoc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Hoc modo te obſecro, ut ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. adducas? P. ſine pater.
C. Æquum poſtulat: da veniam. P. ſine te hoc exorem. S. ſino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar Chreme.
C. Pro peccato magno paulum ſupplicii ſatis eſt patri.

ACTVS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. Mitte orare. una harum quævis cauſa me, ut faciam, monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.
CH. Andrium ego Critonem video? & certe is eſt. ſalvos ſis Crito.
Quid tu Athenas inſolens? CR. evenit. ſed hiccine eſt Simo?
CH. Hic eſt. S. me ne quæris? eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. Ita ne huc paratus advenis? CR. quare? S. rogas?
Tu ne impune hæc facias? tu ne hic homines adoleſcentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. ſanun' es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
P. Perii: metuo, ut ſubſtet hoſpes. CH. ſi Simo hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus hic eſt vir. S. hic vir ſit bonus?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ı ne adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
venirет antehac nunquam? eſt vero huic credendum Chreme.

Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.

Sycophanta. CR. hem. CH. ſic Crito eſt hic: mitte. CR. videat, qui ſiet.

mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.

o iſthæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

am, ego quæ dico, vera, an falſa audieris, jam ſciri poteſt:

ticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus eſt, (plicat

iſthæc una parva virgo. tum ille egens forte apimum ad Chryſidis patrem ſe. S. fabulam inceptat. CH. ſine.

. Ita ne vero obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit,

ui eum recepit. ibi ego audivi ex illo ſeſe eſſe Atticum.

ibi mortuus eſt. CH. ejus nomen? CR. nomen tam cito tibi?

ania. CH. hem, perii. CR. verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.

oc certo ſcio, Rhamnuſium ſe ajebat eſſe. CH. ô Iupiter.

. Eadem hæc Chreme multi alii in Andro tum audivere. CH. utinam id ſiet,

uod ſpero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito, iam ne ajebat eſſe? CR. non. CH. cujam igitur? CR. fratris filiam.

I. Certe mea eſt. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.

S. Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

s. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit. s. noram, & ſcio.

CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.

Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſtilla nunc primum audio,

Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita animus commotus eſt, metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

s. Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo pater.

CH. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet. P. dignus es

Cum tua religione odio. nodum in ſcirpo quæris. CH. quid iſtud eſt?

CH. Nomen non convenit. CR. fuit hercle aliud huic parvæ. CH. quod Crito?

Nunquid meminiſti? CR. id quæro. P. ego ne hujus memoriam patiar meæ

Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in hac re medicari mihi?

Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula. CR. ipſa eſt. CH. ea eſt.

P. Ex ipſa millies audivi. S. omneis nos gaudere hoc Chreme,

Te credo credere. CH. ita me dii ament, credo. P. quid reſtat pater?

S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. ô lepidum patrem.

De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Chremes. CH. cauſa optuma eſt:

Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet. CH. dos, Pamphile, eſt

Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam. eho mecum Crito:

Nam

Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri jubes?

P. Recte admones. Davo ego iſtuc dedam jam negoti. S. non poteſt.

P. Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & majus. P. quidnam? S. vinctus eſt.

P. Pater, non recte vinctus eſt. S. haud ita juſſi. P. jube ſolvi obſecro.

S. Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô fauſtum, & felicem hunc diem.

ACTVS V. SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS.

C. PRoviſo, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forſan me putet

Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.

Ego vitam deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror.

Quod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas

Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.

Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?

C. Quid illuc gaudi eſt? P. Davom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:

Nam hunc ſcio mea ſolide ſolum gaviſurum eſſe gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. PAmphilus ubinam hic eſt? P. Dave. D. quis homo'ſt? P. ego ſum. D. ô Pamphile.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. Neſcis, quid mihi obtigerit. D. certe: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum evenit, ego ut quod ſum nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. ô factum bene.
C. Hem. P. pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probe.
P. Nec mora ulla eſt, quin jam uxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Dave? D. ah deſine:
Solus eſt, quem diligunt dii. C. ſalvus ſum, ſi hæc vera ſunt.
Conloquar. P. quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mi advenis.
C. Bene factum. P. hem, audiſti? C. omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes. facturum, quæ voles, ſcio omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave abi domum,
Propere accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plaudite.

P. TE-

P. TERENTII

EVNVCHVS.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO, MERVLA AEDILIBVS CVRVLIBVS EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODVLAVIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS DVABVS DEXTRA, ET SINISTRA. GRAECA MENANDRV, ACTA II. M. VALERIO C. FANNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.	CHREMES ſenex.
PHÆDRIA adoleſcens.	ANTIPHO adoleſcens.
PARMENO ſervus.	DORIAS ancilla.
THAIS meretrix.	DORVS eunuchus.
GNATHO paraſitus.	SANGA ſervus.
CHÆREA adoleſcens.	SOPHRONA nutrix.
THRASO miles.	
PYTHIAS ancilla.	LACHES ſenex.

Perſonæ mutæ.

STRATO militis ſervus.
SIMALIO ſervus.
DONAX ſervus.
SYRISCVS ſervus.
SANNIO ſervus.
PAMPHILA adoleſcentula, omnibus amica.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Eunuchi Argumentum,
C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

Sororem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles advexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur. ſuadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. ſed Atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

Aliud,
M. ANT. MVRETI.

Civis quidam Athenienſis filiam cui Pamphilæ, & filium cui Chremeti nomen erat, habuit. ex iis Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuere è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: qui, Rhodum advectam, meretrici, quam amabat, dono dedit. Hæc acceptam puellam pari cura ac ſtudio, cum Thaide filia cœpit educere: nemo ut eſſet, qui non utramq; ex ipſa genitam eſſe arbitraretur. Thais, quæ grandiuſcula erat, cum ad eam ætatem perveniſſet, ut viris placere poſſet; maternam, ut fit, vivendi rationem inſecuta, cum hoſpite quodam Athenas venit, qui eam poſtea moriens hæredem reliquit. Interea miles, Thraſo nomine, ad eam adjecit animum: cumque cum ea per aliquot tempus conſueviſſet, in Cariam profectus eſt. Thaidis mater per eos dies vitam morte commutaverat, fra-

terque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

terque ipſius Pamphilam venalem propoſuerat, ſperans eam, quod & formoſa eſſet, & fidibus ſciret, præclare à ſe venditum iri. Forte accidit, ut eo ipſo tempore Thaidis amator miles eſſet Rhodi: qui, harum omnium rerum inſcius, Pamphilam emit; ut eſſet, quod amicæ, Athenas reverſus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam condicionem quæſierat, adjunxeratque ſibi Phædriam, adoleſcentem Athenienſem, Lachetis filium. In audiverat interim etiam aliquid de Pamphila; jamque cum fratre ipſius Chremete aliquoties collocuta, eo pervenerat, ut non dubiis indiciis intelligeret, ſororem illius eſſe, quæ ſecum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occaſionem ſibi aliquam dari, qua Pamphilam ſuis reſtitueret, eodemque facto, & puellam ſummo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitia fortunas conſtabiliret ſuas. Redit miles: ſed, cum cognoſſet de amore Phædriæ, puellam ſe, niſi eo repulſo, daturum negat. Thais, quid ageret, neſcire: nam & Phædriam amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratia quidvis ſibi faciundum putabat. tandem, cum ſperaret, ſe poſtea facile conſilium ſuum ei ipſi cujus animum offenderet, probaturam; Phædriam, ut militi gratificaretur, excludit. poſtridie accerſito ei, atque ægre ferenti, tandem ſe purgat, multisq; precibus ab eo impetrat, ut, per biduum, priores partes habere Thraſonem ſineret: ubi primum eripuiſſet puellam, nihil ſibi cum illo amplius fore. Phædria, ut hujus bidui moleſtiam æquiore animo ferret, rus ſibi abeundum eſſe ſtatuit. itaque abiens, mandat Parmenoni, ut Eunuchum & Æthiopiſſam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædibus Thraſonis ad Thaidem deduceretur, conſpicatus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ita ejus

amore flagrare cœpit, nihil ut penſi haberet, dum ea potiretur: neque prius conquievit, quam, ejus rei cauſſa, ad Thaidem pro Eunucho deductus eſt. Quid plura? Thaide ad cœnam cum milite profecta, virgini à Chærea per vim vitium offertur. turbæ undique mirabiles, donec, tota re patefacta, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur, Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem, Thraſo diu illuſus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis paraſiti opera, admittitur.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, & minime multos lædere;
In his poëta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eaſdem deſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam illic, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc nę fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, ut facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poëtam fabulam

Dediſſe,

Dediſſe, & nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævi, & Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe. ſuſpicari? denique
Nullum eſt jam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atq; ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animadvortite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. QVid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerſor ultro? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat. redeam? non, ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes naviter,
Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet.
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe; actum eſt, ilicet,

Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atq; etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium neq; modum
Habet ullum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, injuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine
modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Hæc verba me hercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultro accuſabit, & ei dabis
Vltro ſuplicium. PH. indignum facinus. nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus, vidensque pereo: nec, quid agam, ſcio.
PA. Quid agas? niſi ut te redimas captum quam
queat
Minimo. ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itane ſuades? PA. ſi ſapis:
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

T. MIſeram me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorſum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt. PH. totus Parmeno

Tremo horreoque, poſtquam aſpexi hanc. PA. bono animo es :
Accede ad ignem hunc, jam caleſces plus ſatis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun'eras mi Phædria?
Qui hic ſtabas? cur non recta introibas? PA. cæterum
De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. T. miſſa iſtæc face.
PH. Quid miſſa? ô Thais, Thais, utinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obſecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, ut fit, miſera præ amore excluſiſti hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. ſed, huc qua gratia
Te accerſi juſſi, auſculta. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' eſt hic tacere? PA. egone? optume.
Verum heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, & contineo optume:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, tacere ſi vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Poteſt taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. civem ne? T. arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam & ſigna cetera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam, hoſpite,
Abii huc: qui mihi reliquit hęc, quæ habeo, omnia.
PA. Vtrunque hoc falſum eſt: effluet. T. qui iſtuc? PA. quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt. ſed ſine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognovi. tute ſcis, poſtilla quam intumum
Habeam te, & mea conſilia ut tibi credam omnia.
PH. Neque hoc tacebit Parmeno. PA. oh, dubium ne id eſt?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. ejus frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hancce forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignarusque omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ad virginem animum adjecit. PH. etiam ne amplius?
T. Nil: nam quæſivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere.
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
PA. Eu noſter, laudo. tandem perdoluit: vir es.
PH. Haud ego neſciebam, quorſum tu ires. parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur. qua gratia?
Niſi illum plus amas, quam me, & iſtam nunc times,
Quæ abducta eſt, ne illum talem præripiat tibi?
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo ſollicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? nunc ubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Non ne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi? Eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ. repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hęc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc Phædria?

Quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxume; veruntamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam, ut juſſeris.
PH. Vtinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quidvis poſſem perpeti.
PA. Labaſcit, victus uno verbo. quam cito?
T. Ego non ex animo miſera dico? quam joco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. PH. ſiquidem biduum.
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. PH. ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. T. merito amo te. bene facis.
PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. maxume.
PH. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria,
Et tu. nunquid vis aliud? PH. egone quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:
Dies, noctesque ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi parum habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

go pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædria:
t quidquid hujus feci, cauſa virginis
eci: nam me ejus ſpero fratrem propemodum
am reperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
s hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atq; expectabo, dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. ITa face, ut juſſi, deducantur iſti. PA. faciam.
PH. at diligenter.
PA. Fiet. PH. at mature. PA. fiet. PH. ſatin' hoc mandatum eſt tibi?
PA. Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. utinam
Tam aliquid facile invenire poſſis Phædria,
Hoc quam peribit. PH. ego quoque una pereo, quod mi eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. minime: quin
Effectum dabo. Sed nunquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: &
Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
PA. Memini, tametſi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atque ibi manebo.
PA. Cenſeo. PH. ſed heus tu. PA. quid vis? PH. cenſen' poſſe me obfirmare &
Perpeti, ne redeam interea? PA. te ne? non hercle arbitror:
Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
PH. Opus faciam, ut defatiger uſque, in gratiis ut dormiam.

PA. Vigi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

PA. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis Parmeno.

Ejiciunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo.

Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? PA. hui,

Vnivorſum triduum? vide, quid agas. PH. ſtat ſententia.

PA. Dii boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier

Ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe? Hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec magis continens.

Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho

Militis. ducit ſecum una virginem huic dono: papæ,

Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo

Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. Dii immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens

Quid intereſt? Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:

Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,

Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurrierat bona.

Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis anniſque obſitum.

Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

[Q]uid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,
[H]em quo redactus ſum. omnes noti me atque amici deſerunt.
[H]ic ego illum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignaviſſime,
[It]a ne paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
[S]imul conſilium cum re amiſti? Viden' me ex eodem ortum loco?
[Q]ui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
[O]mnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen:
[A]t ego infelix neque ridiculus eſſe neq; plagas pati
[p]oſſum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
[O]lim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
[H]oc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
[E]ſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
[N]ec ſunt. hos conſector: hiſce ego non paro me ut rideant, (ſimul:
[S]ed eis ultro arrideo, & eorum ingenia admiror
[Q]uidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
[N]egat quis, nego: ait, ajo: poſtremo imperavi egomet mihi,
[O]mnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo uberrimus.
[PA]. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
[GN]. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,

Cun-

Concurrunt læti mi obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalva & perdita profueram & proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventũ gratulantur.
Ille ubi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari juſſi:
Si potis eſt, tamquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
P. Viden' otium, & cibu' quid facit alienus. G. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. ſalva eſt res. nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. G. Plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur? P. ſtatur. G. video:
Nunquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at nunquid aliud?
P. Qui dum? G. quia triſti' es. P. nihil equidem. G. ne ſis. ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? P. non malum hercle. G. uro hominem. P. ut falſus animi eſt.
G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dicis,

Ejectos

Ejectos hinc nos. omnium rerum heus viciſſitudo eſt.
G. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum, deorſum curſites; neve uſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? P. men'? papæ. G. ſic ſoleo amicos. P. laudo.
G. Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras.
P. Nuſquam. G. tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac admittar
Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
G. Num quem evocari hinc vis foras? P. ſine, biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc uno digitulo forem aperis fortunatus,
Næ tu iſtam faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
G. Etiam nunc hic ſtas Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,
Ne quis forte internuncius clam à milite ad iſtam curſitet?
P. Facete dictum. mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, qui ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: & properans venit. neſcio quid circunſpectat.

ACTVS II. SCENA III.

CHAEREA, PARMENO.

C. OCcidi.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Vbi quæram ? ubi inveſtigem ? quem percontèr? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram : deleo omnes dehinc ex animo mulieres :
Tædet quotidianarum harum formarum, P. ecce autem alterum,
De amore neſcio quid loquitur. ô infortunatum ſenem.
Hic vero eſt , qui ſi occeperit , ludum jocumque dices
Fuiſſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
C. Vt di illum deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt,
Meque adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalve. P. quid tu es triſtis, quidve alacris?
Vnde is? C. egone? neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſum oblitus ſum mei.
P. Qui quæſo? C. amo. P. ehem. C. nunc Parmeno te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modo, quod ames : in ea re utilitatem ego faciam ut noſcas meam:
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. Age inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant,
Sive adeo digna res eſt, ubi tu nervos intēdas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum : quas matres ſtudent

Demiſſis

[De]miſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut gracilæ ſient.
[Si] qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe ajunt: deducunt cibum:
[T]ametſi bona eſt natura, reddunt curatura junceas:
[It]aque ergo amantur. P. quid tua iſtæc? C. nova figura oris. P. papæ.
C. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. anni? C. ſedecim.
P. Flos ipſe. C. hanc tu mihi vi, clam, precario
[Fa]c tradas: mea nil refert, dum potiar modo.
P. Quid, virgo cuia eſt? C. neſcio hercle. P. unde eſt? C. tantundem. P. ubi habitat?
C. Ne id quidem. P. ubi vidiſti? C. in via. P. qua ratione amiſiſti?
C. Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:
[N]eque quemquam hominem eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
[F]elicitates omnes adverſæ ſient.
[Q]uid hoc eſt ſceleris? perii. P. quid factum eſt? C. rogas?
[P]atris cognatum atque æqualem Archidemidem
[N]oſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, fit mihi obviam.
P. Incommode hercle. C. imo enimvero infeliciter:
[N]am incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
[I]llum, liquet mihi dejerare, his menſibus
[S]ex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
[N]iſi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
[E]ho, non ne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxume.
C. Con

c. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti.
Scin', quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora. rogo, num quid velit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam. p. mirum, ni hanc dicis, modo
Huic quæ data eſt dono. c. huc cum advenio, nulla erat.
p. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
c. Verum, paraſitus cum ancilla. p. ipſa eſt: ilicet
Deſine. jam conclamatum eſt. c. alias res agis.
p. Iſtuc ago quidem. c. noſtin', quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? p. vidi, novi: ſcio, quo abducta ſit.
c. Eho Parmeno mi, noſtin'? p. novi. c. & ſcis, ubi ſiet?
p. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data eſt.
c. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? p. miles Thraſo,
Phædriæ rivalis. c. duras fratris partes prædicas.
p. Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis dicas. c. quodnam quæſo hercle? p. Eunuchum. c. illum ne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt here, ſenem, mulierem?
p. Iſtunc ipſum. c. homo quatietur certe cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam. p. haud diu eſt.

c. Perii.

c. Perii, nunquam ne etiam me illam vidiſſe? eho-
dum dic mihi,
Eſt ne, ut fertur, forma? p. ſane. c. at nihil ad no-
ſtram hanc. p. alia res eſt.
c. Obſecro te hercle Parmeno, fac ut potiar. p. fa-
ciam ſedulo, ac
Dabo operam, adjutabo. nunquid me aliud? c. quo
nunc is? p. domum,
Vt mancipia hæc, ita ut juſſit frater, deducam ad
Thaidem.
c. O fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidem
in hanc detur domum.
p. Quid ita? c. rogitas? ſumma forma ſemper con-
ſervam domi
Videbit, conloquetur, aderit una in unis ædibus,
Cibum non nunquam capiet cum ea, interdum
propter dormiet.
p. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? c. qua re
Parmeno?
Reſponde. p. capias tu illiu' veſtem. c. veſtem?
quid tum poſtea?
p. Pro illo te deducam. c. audio. p. te eſſe illum
dicam. c. intellego.
p. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum di-
cebas modo:
Cibum una capias, adſis, tangas, ludas, propter
dormias:
Quando quidem illarum neque quiſquam te no-
vit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile ut te pro Eu-
nucho probes.
c. Dixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſi-
lium dari.
Age eamus intro: nunc jam orna me, abduc, duc,
quantum poteſt.

p. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii, quid ego egi miſer?

Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.

C. Eamus. P. Pergin'? C. certum eſt. P. vide, ne nimium calidum hoc ſit modo.

C. Non eſt profecto. ſine. P. at enim iſtæc in me cudetur faba. ah

Flagitium, facinus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meritriciam

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtramque adoleſcentiam

Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?

An potius hæc patri æquom eſt fieri, ut à me ludatur dolis?

Quod qui reſcierint, culpent: illud merito factum omnes putent.

P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias. verum ne poſt conferas

Culpam in me. C. non faciam. P. jubes ne? C. jubeo, cogo, atque impero.

Nunquam defugiam auctoritatem. P. ſequere. C. dii vortant bene.

ACTVS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAgnas vero agere gratias Thais mihi.

Ingenteis. T. ain' tu, læta eſt? G. non tam ipſo quidem

Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio

Triumphat. P. huc proviſo, ut, ubi tempus fiet.

Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum

Profecto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Profecto mihi, ut ſint grata quæ facio omnia.
G. Advorti hercle animum. T. vel rex ſemper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram, aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem;
Qui in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. ſcilicet.
G. Geſtare. T. vero. credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
Quaſi ubi illam expueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. imo ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. G. imo nullorum arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego flocci pendere:
Illi invidere miſere. verùm unus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato
Eo ne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & ſapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni eſſet? PA. dii voſtram fidem, hominem perditum,
Miſerumque, & illum ſacrilegum. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquid tibi dixi? G. nunquam: ſed narra obſecro.
Plus millies jam audivi. T. una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quęris. G. ha, ha, hę.
T. Quid eſt? G. facete, lepide, laute, nihil ſupra.
Tuum ne obſecro te hoc dictum erat? vetu' credidi.
T. Audieras? G. ſæpe; & fertur in primis. T. meum eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te dii perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, èmoriri. denique
Metuebant omnes jam me. G. non injuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quod eam me amare ſuſpicata eſt? G. nihil minus,
Imo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. T. ſentio.
G. Id ut ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Commiſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contra. denique
Tu par pari referto, quod eam remordeat.
T. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat;
Iam dudum amat te: jam dudum illi facile fit,
Quod doleat. metuit ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
T. Bene dixti. at mihi iſtuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitaras. cæterum,
Idem hoc tute melius quanto inveniſſes Thraſo?

ACTVS III.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

TH. AVdire vocem viſa ſum modo militis:
Atque eccum. ſalve mi Thraſo. THR. ô Thais mea,
Meum ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? PA. quam venuſte. quod dedit
Principium adveniens. TH. plurimum merito tuo.
GN. Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas? PA. hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas. TH. ubi vis, non moror.
PA. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? TH. ehem Parmeno,
Bene pol feciſti: hodie itura. PA. quo? TH. ecquid hunc vides?
PA. Video, & me tædet. ubi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. TH. quid ſtamus? cur non imus hinc?
PA. Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire & conloqui.
THR. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia.
PA. Res indicabit. heus jubete iſtos foras
Exire, quos juſſi. ocyus procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſq; hæc. THR. hic ſunt tres minę.
GN. Vix. PA. ubi tu es Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi.
Quam liberali facie, quam ætate integra!
TH. Ita me di ament, honeſtus eſt. PA. quid tu ais Gnatho?
Nunquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periclum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis. quæ liberum

Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.
PA. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, & ſua cauſa excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat, neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. Apparet ſervom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. GN. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
PA. Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnis puto
Homines. nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.
THR. Iam ne imus? TH. hos prius introducam, &, quæ volo,
Simul imperabo. poſt, continuo exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu iſtam opperire. PA. haud convenit,
Vna cum amica ire imperatorem in viam.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
GN. Ha, ha, hæ. THR. quid rides? GN. iſtuc, quod dixti modo,
Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi, præcurre, ut ſint domi
Parata. GN. fiat. TH. diligenter Pythias
Fac cures, ſi Chremes huc forte advenerit,
Vt ores, primum ut maneat: ſi id non commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. TH. quid? quid aliud volui dicere?

Hem,

ſem, curate iſtam diligenter virginem.
omi adſitis, facite. THR. eamus. TH. vos me ſequimini.

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

C. PRofecto, quanto magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
a me video ab ea aſtute labefactarier.
am tum, cum primum juſſit me ad ſe accerſier,
Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
bi veni, cauſam, ut ubi manerem, repperit:
it rem divinam feciſſe, & rem ſeriam
elle agere mecum. jam tum erat ſuſpicio,
olo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
ſecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
bi friget, huc evaſit, quam pridem pater
ihi & mater mortui eſſent. dico, jam diu.
us Sunii ecquod habeam, & quam longe à mare.
redo ei placere hoc: ſperat ſe à me avellere.
oſtremo, ecqua inde parva periſſet ſoror;
cquis cum ea una; quid habuiſſet, cum perit;
cquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
iſi ſi illa forte, quæ olim periit parvola
oror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
erum ea ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
on major: Thais, ego quam ſum, majuſcula eſt.
iſit porro orare, ut venirem, ſerio.
ut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
on hercle veniam tertio. heus. heus. P. hic quis eſt?
Ego ſum Chremes. P. ô capitulum lepidiſſimum.
C. Dico ego mi inſidias fieri? P. Thais maxumo
e orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.

P. Fac amabo. C. non poſſum, inquam. P. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. C. nihil minus. P. cur mi Chremes?
C. Malam rem. abis hinc? P. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. C. eo.
P. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. HEri aliquot adoleſcentuli coiimus in Pireo, In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Præteriit tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram:
Idque adeo viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conjicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priu', quid ſit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

C. NVm quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.

Iamne

Iamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc tempu' profecto eſt, cum perpeti me poſſum interfici:
Ne vita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminẽ ne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquo eam, rogitando obtundat, enicet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quo pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim an ne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatis ne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? C. ô feſtus dies hominis: amice
Salve: nemo eſt omnium, quem ego magi' nunc cuperem quam te:
A. Narra iſtuc quæſo quid ſiet. C. imo ego te obſecro hercle, ut audias.
Noſtin' hanc, quam frater amat? A. novi. nempe opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie eſt ei dono data
Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primam dices, ſcio, ſi videris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tace ſis, citius audies.
Vt veſtem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
A. Pro eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, eſſem una, qua cum cupiebam Antipho.
Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. A. cui? tibi ne? C. mihi. A. ſatis tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne abſcedam, imperat,
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. annuo,
Terram intuens modeſte. A. miſer. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent
Novitiæ. continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Iovem
Quo pacto Danaæ miſiſſe ajunt quondam in gremium imbrem aureum.

Egomet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Egomet quoque id ſpectare cœpi. & quia conſimilem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque per alienas tegulas
Fucum factum mulieri, veniſſe per impluvium clanculum.
At quem Deum? qui templa cœli ſumma ſonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accerſitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
Sto expectans, ſiquid mihi imperent. venit una, heus tu, inquit, Dore
Cape hoc flabellum, ventulum huic ſic facito dum lavamus.
Vbi nos laverimus, ſi voles, lavato. accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Qui eſſet ſtatus, flabellulum tenere te aſinum tantum.
C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt,
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis ſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circumſpecto
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

A. Quid tum? CH. quid? quid tum; fatue? A. fateor. CH. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vero, qui ſimulabar.
A. Sane, hercle, ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
CH. Paratum eſt. A. frugi es. ubi? domin'? CH. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt. CH. ſed tanto ocyus properemus. A. muta veſtem.
CH. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc. metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit jam.
A. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. CH. recte dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere una tecum. A. fiat.

ACTVS VI. SCENA I.

DORIAS.

D. ITa me dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte advenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Rogat, illum admitti ut jubeat. ille continuo iraſci, neque
Negare audere. Thais porro inſtare, ut hominem invitet. id
Faciebat retinẽdi illius cauſâ: quia, illa quæ cupibat

De

De ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonem occipit.
Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægre: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerſe, ut delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.
Tun' in convivium illam? miles tendere. inde ad jurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
Hoc eſt ſigni, ubi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACTVS IV. SCENA II.

PHAEDRIA.

P. DVm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem. quid opu' eſt verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam. longe jam abieram,
Cum ſenſi. redeo ſurſum, male vero me habens.
Vbi ad ipſum veni divorticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quod timida ſubito egreditur Pythias?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHAEDRIA, DORIAS.

PY. VBi illum ego ſceleroſum miſera atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus eſſe auſum? PH. perii. hoc quid ſit vereor.
PY. Quin inſuper etiam ſcelu', poſtquam ludificatu' eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, eam ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego unguibus facile illi in oculos involem venefico?
PH. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi.
Adibo. quid iſthuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?
PY. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignu' es cum donis tuis
Tam lepidis. PH. quid iſtuc eſt rei?
PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. PH. quid ais?
PY. Perii. PH. temulenta es. PY. utinam ſic ſiant, mihi qui male volunt.
D. Au, obſecro mea Pythias, quid iſtuc nam monſtri fuit?
PH. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cum rogites quid ſit, audet dicere.

Ille

Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc
miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. nequeo
mirari ſatis,
Quo abire ignavos ille poſſit longius, niſi domum.
Forte ad nos rediit. PY. viſe amabo, num ſit.
PH. jam faxo ſcies.
D. Perii, obſecro. tam infandum facinus mea tu,
ne audivi quidem.
PY. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram
eos maxumos,
Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem
venerat:
Nam illum aliquo concluſſem, neque illi commi-
ſiſſem virginem.

ACTVS IV. SCENA IV.

PHAEDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

PH. EXi foras ſceleſte: at etiam reſtitas
Fugitive? prodi, male conciliate. DO. ob-
ſecro. PH. oh,
Illud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paulum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita jam ornabat fugam.
PY. Habesne hominem amabo? PH. quid ni? PY. ô
factum bene!
DO. Iſtuc pol vero bene. PY. ubi eſt? PH. rogitas?
non vides?
PY. Videam obſecro, quem? PH. hunc ſcilicet.
PY. quis hic eſt homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie eſt. PY. hunc ocu-
lis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
PH. Non vidit? PY. an tu hunc credidiſti eſſe, ob-
ſecro,
Ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ad nos deductum ? PH. nanque alium habui neminem. PY. au,
Nec comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. emiſti. PY. jube mihi denuo
Reſpondeat. PH. roga. PY. veniſtin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH. agedum, hoc mihi expedi:
Primum unde habes iſtam, quam habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? DO. venit Chærea.
PH. Frater ne? DO. ita eſt. PH. quando? DO. hodie. PH. quam dudum? DO. modo.
PH. Qui cum? DO. cum Parmenone. PH. noraſne eum prius?
DO. Non: nec, quis eſſet, unquam audieram dicier.
PH. Vnde igitur, meum fratrem eſſe, ſciebas? DO. Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc. PH. occidi.
DO. Meam ipſe induit: poſt una ambo abierunt foras.
PY. Iam ſati' credis ſobriam eſſe me, & nil mentitam tibi?
Iam ſati' certum eſt virginē vitiatam eſſe? PH. age nunc bellua,
Credis

Credis huic quod dicat? PY. quid iſti credam? res ipſa indicat.
PH. Concede iſtuc paululum. audin'? etiam paululum. ſat eſt.
Dic dum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtem detraxit tibi?
DO. Factum. PH. & ea eſt indutus? D. factum. PH. & pro te huc deductu' eſt? DO. ita.
PH. Iupiter magne, ô ſceleſtum, atque audacem hominem. PY. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis?
PH. Mirum ni credis quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
(Heus tu negato rurſum.) poſſum ne ego hodie ex te exſculpere
Verum? vidiſtin' fratrem Chæream? DO. non. PH. non poteſt ſine
Malo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, modo negat.
Ora me. DO. obſecro te vero Phædria. PH. in' intro nunc jam? DO. hoi, hei.
PH. Alio pacto honeſte quo modo hinc nunc abeam, neſcio:
Actum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?
PY. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.
D. Sic eſt. PY. inveniam parem ubi pol hodie referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? D. de iſtac rogas
Virgine? PY. ita: utrum taceam ne, an prædicem? D. pol, ſi ſapis,
Quod ſcis neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis.

Hac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Hac re & te omni turba evolvis, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. PY. ita faciam. D. ſed videon' Chremem?
Thais jam aderit. PY. quid ita? D. quia, cum inde abeo, jam tunc cœperat
Turba inter eos. PY. tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid ſiet.

ACTVS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

C. AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam; quam videbar mihi eſſe pulchre ſobrius:
Poſtquam ſurrexi, neque pes neque mens ſatis ſuum officium facit.
P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythia, vah quanto nunc formoſior
Videre, quam dudum? P. certe quidem tu pol multo alacrior.
C. Verbum hercle verum hoc eſt: ſine Cerere & Libero frigit Venus.
Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam à milite?
C. Iam dudum, ætatem. lites factæ ſunt inter eos maxumæ.
P. Nil dixit tum, ut ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.
P. Eho, non ne id ſat erat? C. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam video: miror, ubi huic ego antevorterim.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

r. CRedo equidem illum jam affuturum eſſe, illam ut eripiat: ſine
/eniat: atque ſi illam digito attigerit uno, oculi illico
:ffodientur. uſque eo ego illiu' ferre poſſum ineptias,
:t magnifica verba, verba dum ſint. verum enim, ſi ad rem
Conferentur, vapulabit.
:. Thais, ego jam dudum hic adſum. T. ô mi Chreme, te ipſum expectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, & reſtituere, hæc atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
:. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?
Educta ita, uti teque illaque dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretii.
:. Et habetur, & referetur Thais, ita uti merita es,
Gratia. T. at enim cave, ne prius, quam hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, ciſtellam Pythias domo affer cum monumentis.
:. Viden' tu illum Thais? P. ubi ſita eſt? T. in riſco. odioſa ceſſas?
:. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

At

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

At at. T. num formidoloſus obſecro es mi homo? C. apageſis.

Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui vivat, minus.

T. Atque ita opu' eſt. C. ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.

T. Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,

Minu' potens quam tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.

C. Scio iſtuc: ſed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.

Malo ego nos proſpicere, quam hunc ulciſci accepta injuria.

Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum:

Volo ego adeſſe hic advocatos nobis in turba hac. T. mane.

C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, jam adero. T. nil opus eſt iſtis Chreme:

Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te parvam virginem

Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. P. adſunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? C. probe.

T. Fac, animo hæc præſenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.

Perii, huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. HAnccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam Gnatho?

Mori

Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.
Primum ædeis expugnabo. G. recte. THR. virginem eripiam. G. probe.
THR. Male mulctabo ipſam. G. pulchre. THR. in medium huc agmen cum vecti Donax,
Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.
THR. Quid ignave? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtutem noveram, & vim militum: (volnera.
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem
THR. Vbi alii? S. qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.
THR. Tu hoſce inſtrue. hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.
G. Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.
THR. Idem hocce Pyrrhus factitavit. C. viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.
TH. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:
Ne metuas. THR. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
THR. Sed eccam Thaidem ipſam video. G. quam mox irruimus? THR. mane.
Omnia prius experiri verbis, quam armis, ſapientem decet.

Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Qui ſcis, an, quæ jubeam, ſine vi faciat? G. Dii voſtram fidem,

Quanti eſt ſapere. nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.

THR. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem,

Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? TH. quid tum poſtea? THR. rogitas,

Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxiſti tuum?

TH. Quid cum illo ut agas? THR. & cum eo clam ſubduxiſti te mihi?

TH. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, niſi ſi mavis eripi.

C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium. G. ah, quid agis? tace.

THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? C. tuam autem furcifer?

G. Cave ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis?

Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbæ cœperis,

Faciam, hujus loci, diique, meique ſemper memineris.

G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

C. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. G. ain' vero canis?

Siccine agis? THR. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?

C. Scibis. principio eam eſſe dico liberam. THR. hem. C. civem Atticam. THR. hui.

C. Meam ſororem. THR. os durum. C. miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego ad Sophronam eo

Nutri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam hæc. THR. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? c. prohibeo inquam. G. audin' tu? hic furti ſe alligat.
Satin' hoc eſt tibi? THR. hoc idem tu ais? TH. quære, qui reſpondeat.
THR. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam hæc tibi aderit ſupplicans
Vltro. THR. credin'? G. imo certe. novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. THR. bene pútas.
G. Iam dimitto exercitum? THR. ubi vis. G. Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domi focique fac viciſſim ut memineris.
S. Iam dudum animus eſt in patinis. G. frugi es. THR. vos me hac ſequimini.

ACTVS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

T. PErgin' ſceleſta mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abiit: audivi: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet,
Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum eſt? taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum Eunuchum negant
Fuiſſe. T. quis fuit igitur? P. iſte Chærea.
T. Qui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais venefica? P. atqui certo comperi.
T. Quid is obſecro ad nos quamobrem adductu' eſt? P. neſcio,
Niſi amaſſe credo Pamphilam. T. hem miſera occidi,

Infe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.

Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais ſacrilega?

Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu juſti, ſoli credita eſt.

T. Sceleſta, ovem lupo commiſti. diſpudet,

Sic mihi data eſſe verba. quid illuc hominis eſt?

P. Hera mea tace obſecro, ſalvæ ſumus: hominem

Habemus ipſum. T. ubi is eſt? P. hem ad ſiniſtram, non vides?

En. T. video. P. comprehendi jube, quantum poteſt.

T. Quid illo facias ſtulta? P. quid faciam, rogas?

Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens

Videtur. T. non. P. tum, quæ ejus confidentia eſt.

ACTUS V. SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

C. APud Antiphonem uterque, mater, & pater,

Quaſi dedita opera, domi erant, ut nullo modo

Introire poſſem, quin viderent me. interim

Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviam

Venit. ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam deſertum, inde item

In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus

Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.

Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. hæreo.

Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

T. Adeamus. bone vir Dore, ſalve: dic mihi,

Aufugiſtin'? C. hera, factum. T. ſatin' id tibi placet?

C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. unam hanc noxiam

Mitte: ſi aliam unquam admiſero ullam, occidito.

T. Num

T. Num meam ſævitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. eho, paululum impudens?
An paululum eſſe hoc tibi videtur, virginem
Vitiare civem? C. conſervam eſſe credidi.
P. Conſervam? vix me contineo, quin involem in
Capillum. monſtrum, etiam ultro deriſum advenit.
T. Abin' hinc inſana? P. quid ita vero? debeam,
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
Præſertim cum ſe ſervom fateatur tuum.
T. Miſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu dignus qui faceres tamen,
Neque ædepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, ut eam non poſſim ſuis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut ſtudui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
C. At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam
Fore Thais. ſæpe ex hujuſmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. Quid, ſi hoc quiſpiam voluit deus?
T. Equidem pol in eam partem accipioq; & volo.
C. Imo ita quæſo. unum hoc ſcito, contumeliæ
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. T. ſcio,
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, neſciam.
C. Te quoque jam Thais, ita me dii bene ament, amo.

P. Tum

P. Tum pol ab iſtoc, tibi hera cavendum intellego.
C. Non auſim. P. nihil tibi quidquam credo. T. deſinas.
C. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix ſies:
Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Te mihi patronam cupio Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
T. Tamen ſi pater. C. quid? ah volet, certo ſcio,
Civis modo hæc ſit. T. paululum opperirier
Si vis, jam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis Chærea.
C. Ego vero maneo. T. vis ne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante oſtium?
C. Imo percupio. P. quam tu rem actura obſecro es?
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere poſthac? T. cur non? B. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace obſecro.
P. Parum perſpexiſſe ejus videre audaciam.
C. Non faciam Pythia. P. non pol, credo Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin Pythias
Tu me ſervato. P. neque pol ſervandum tibi
Quidquam dare auſim, neque te ſervare. apage te.
T. Optime. adeſt ipſe frater. C. perii hercle. obſecro
Abeamus intro Thais: nolo, me in via
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipſum. P. id ipſum? virgo vero. T. i præ, ſequor.
Tu iſtic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTUS V.

ACTVS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

P. QVid? quid venire in mentem nunc poſſit mihi,
Quidnam, qui referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. move vero ocyus
Te nutrix. S. moveo. C. video, ſed nil promoves.
P. Iam ne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait, cognoſcit ne? C. ac memoriter.
P. Bene ædepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. viden' ut otioſus it, ſi diis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTVS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

PA. REviſo, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractavit, dii voſtram fidem,
Quantum & quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, &
Cariſſimum ab meretrice avara; virginem
Quam amabat, eàm confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature ut cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cum cœnant, ligurriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtæ ſolç ſint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent.
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar; ut ne impune in nos inluſeris.

ACTVS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRo deum fidem, facinus fœdum! ô infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit! PA. quid eſt?
PY. Miſeret me. itaque, ut ne viderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? PA. ô Iupiter,
Quæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum eſt? cedo
PY. Dicam virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin' eam hinc civem eſſe? & ejus fratrem adprime nobilem?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inventa eſt. eam iſte vitiavit miſer.
Ille ubi reſcivit factum frater violentiſſimus.

PA. Quid-

PA. Quidnam fecit? PY. conligavit primum eum miſeris modis.

PA. Conligavit? hem. PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.

PA. Quid ais? PY. nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia

Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non hoc maxumum eſt?

Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia

Deprendi quenquam? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis Pythias,

Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. hem,

Obſecro an is eſt? PA. ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. vide Parmeno

Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas. nam hoc putant,

Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid igitur faciam miſer?

Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle; etſi mihi magnum malum

Scio paratum. ſed neceſſe eſt, huic ut ſubveniat. PY. ſapis:

Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, ut factum ſiet.

ACTVS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

L. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſt ne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt?hem, ſalvum te advenire here gaudeo.
L. Quem præſtolare? P. perii. lingua hæret metu. L. hem,
Quid eſt? quid trepidas? ſati' ne ſalvæ? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quidquid hujus factum eſt, culpa non factum eſt mea.
L. Quid? P. recte ſane interrogaſti, oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.
L. Actum eſt. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
L. Hem, quid amat? an ſcit jam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te furcifer,
Si vivo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus eſt.
L. Pro Eunuchon'? P. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea

Com-

Comprehendere intus & conſtrinxere. L. occidi.
P. Audaciam meretricum ſpecta. L. nunquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom? P. tantum eſt. L. ceſſon' huc intro-
rumpere?
P. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re
ſit malum,
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere. id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:
Nam jam diu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc rep-
perit.

ACTVS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. NVnquam ædepol quidquam jam diu, quod
magis vellem evenire,
Mi evenit, quam quod modo ſenex intro ad nos
venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſci-
bam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, ut
conveniam Parmenonem.
Sed ubi obſecro eſt? PA. me quærit hæc. PY. atque
eccum video. adibo.
PA. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides?
pergin'? PY. perii.
Defeſſa jam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita?
PY. rogitas?
Nunquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec vi-
debo. ah,
Non pote ſatis narrari, quos ludos præbueris
intus.
At etiam primo callidum & diſertum credidi ho-
minem.

 PA. Quid?

PA. Quid? PY. illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? jam ſcis te periiſſe?
PA. Ehem, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt, ſcelus, nos irridere? PY. nimium.
PA. Siquidem iſtuc impune habueris. PY. verum. PA. reddam hercle. PY. credo:
Sed in diem iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare:
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla edet.
PA. Nullus ſum. PY. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.
PA. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perii.

ACTVS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

G. QVid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?
T. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat. G. quid eſt?
T. Qui minus huic, quam Hercules ſervivit Omphale? G. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?

Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTVS V. SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO, PHAEDRIA, GNATHO, THRASO.

C. O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?

Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dii poteſtatem ſuam

Omnem oſtendere, cui tam ſubito tot congruerint commoda.

PA. Quid hic lætus eſt? C. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium

Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? PA. audivi. C. ſcis ſponſam mihi?

PA. Bene, ita me di ament, factum. G. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ,

Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:

Thais patri ſe commendavit: in clientelam & fidem

Nobis dedit ſe. PA. fratris igitur Thais tota eſt. C. ſcilicet.

PA. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.

C. Tum tu, frater, ubi ubi eſt, fac quamprimum hæc audiat. PA. viſam domi.

T. Nunquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? G. ſine

Dubio opinor. C. quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Illum qui mihi dedit conſilium ut facerem;an me, qui id auſu' ſim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas,tam opportune in unum concluſit diem? an
Mei patris feſtivitatem & facilitatem? ô Iupiter
Serva obſecro hæc nobis bona. PH. Dii voſtram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narravit. ſed ubi eſt frater? C. præſto eſt. PH. gaudeo.
C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. hui, mihi
Illam laudas? P. perii, quanto ſpei eſt minu', tanto magis amo,
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt. G. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio,ut hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.
G. Difficile eſt. T. ſi quid conlibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
Quodvis donum, præmium à me optato,id optatum feres.
G. Ita ne? T. ſic erit. G. hoc ſi efficio, poſtulo ut tua mihi domus
Te præſente, abſente pateat, invocato ut ſit locus
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. PH. quem hic ego audio?
O Thraſo. T. ſalvete. PH. tu fortaſſe facta quæ heic ſient
Neſcis. T. ſcio. PH. cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?

T. Vobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

. Vobis fretus. PH. ſcis quam fretus? miles edico tibi,
i in platea hac te offendero poſt unquam, quod dicas mihi,
lium quærebam, iter hac habui: periiſti. G. eja haud ſic decet.
H. Dictum eſt. G. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.
. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,
acitote. PH. audiamus. G. tu concede paulum iſtuc Thraſo.
rincipio ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim,
e, hujus quidquid faciam, id facere maxume cauſa mea:
erum idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
H. Quid id eſt? G. militem ego rivalem recipiendum cenſeo. PH. hem
ecipiendum? G. cogita modo. tu hercle cum illa Phædria
t libenter vivis, & enim bene libenter victitas,
t quod des paulum, & neceſſe eſt multum accipere Thaidem.
t tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo; ad
mnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
emo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
atuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesque, & dies:
eque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi velis.

PH. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo melius prorſus, neque prolixius.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. C. idem arbitror.
G. Recte facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis. ſatis diu hoc jam ſaxum volvo. PH. recipimus.
C. Ac libenter. G. at ego pro iſtoc Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum & deridendum vobis præbeo. C. placet.
PH. Dignus eſt. G. Thraſo, ubi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudavi ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. bene feciſti. gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum.
G. Dixin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam elegantiam?
PH. Nil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. TERENTII

HEAVTONTIMO-RVMENOS.

CTA LVDIS MEGALENSIBVS. .CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO LACCO AEDILIBVS CVRVLIBVS. EGIT MBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT LACCVS CLAVDI. GRAECA EST MEANDRV. ACTA PRIMVM TIBIIS IMARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS. CTA ETIAM TERTIO. TI. SEMPRO-IO, M. IVVENTIO COSS.

Perſonæ.

ROLOGVS.
HREMES, ſenex.
IENEDEMVS, ſenex.
LITIPHO, adoleſcens.
LINIA, adoleſcens.
YRVS, ſervus.
DROMO, ſervus.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, Chremetis filia.
NVTRIX.

Perſonæ mutæ.

PHANOCRATES, ſenex.
ARCHONIDES, ſenex.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Heautontimorumeni Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

In militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut revorſu' eſt, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt ejus Bacchis venit amica, ac ſervolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

Aliud,

M. ANT. MVRETI.

CHremes Soſtratæ uxori gravidæ imperat, ſi puellam pareret, ut eam ſtatim interſiceret. Fuit hæc immanitas in veterum moribus, ut, cum fera nulla ſit quæ fœtus ſuos non diligat, ipſi quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interſicere aut exponere fas putarent. Soſtrata puellam enixa (ut eſt maternus ſemper animus clementior) vitam ei adimere non ſuſtinuit: ſed paupercula cuidam anui Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit: etiamque muliebri quadam ſuperſtitione, annulum de digito detractum ſuo, juſſit, ut una cum puella exponeret. Id; quod tum ſtulte factum videri poterat, poſtea puellæ ſaluti fuit; ejus enim annuli ope tandem agnita eſt à ſuis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatquè ut ſuam. Eam, cum adoleviſſet, anuſque illius filia putaretur, Menedemi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

nedemi filius Clinia perdite amare cœpit, prope jam ut pro uxore haberet. quod ubi reſcivit pater, ita violenter tulit, ut filium, aſsiduitate jurgandi, clam militatum in Aſiam abire coëgerit. tum vero qui filii amorem iniquo animo tulerat, multo iniquiore ejuſdem abſentiam ferre cœpit. Itaque ut de ſe ſupplicium abſenti filio daret, qui eum ſævitia ſua exegiſſet ex ædibus, ædes, ſupellectilem, familiam vendit, præter, qui ſervi ad opus ruri faciundum, utiles erant: ingentemque ſibi agrum comparat, ubi à prima luce ad noctem non ſervos modo exerceret, verum etiam homo ſexagenarius, ſenectutem miſerus modis excruciaret ſuam. Profecto Clinia, Philtera, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cum jam menſes tres abfuiſſet, amicæ deſiderio reverſus, non auſus eſt patri ſe in conſpectum dare, antiquam illius aſperitatem veritus, ſed ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, qui cum magna ipſi à puero familiaritas interceſſerat. Clitipho, ſodalis reditu lætus, Syrum & Dromonem ſervos (jam autem adveſperaſcebat) in urbem, ad accerſendam Antiphilam, mittit. Expoſuerat eo ipſo diè Menedemus Chremeti, quanto ſibi deſiderio eſſet filius: parum ut abfuerit, quin Chremes, cum primum de reditu Cliniæ accepit, mitteret qui ei nunciaret. continuit tamen ſe in diem poſterum; quod ita magis è re illius fore cenſeret Syrus, ſumma ſervus & audacia, & aſtutia; qui cum Antiphilam tantum accerſere juſſus eſſet, etiam Bacchidem adduxit. Erat hæc meretrix, procax, potens, ſumptuoſa, nobilis, cujus ſe amore haud ita pridem irretierat Clitipho. quo autem res Chremetem lateret, hoc conſilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniæ, Antiphilam vero unam de illius ancillis eſſe ſimularent. po-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ſtridie mane Chremes ad Menedemum diluculo proficiſcitur, & rediiſſe Cliniam nunciat. ille gaudio amens, filium jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei ſe ſuaque omnia permittere cupiebat. At Chremes, cave, inquit, faxis: iſtoc enim modo & te & eum, & rem una perdideris tuam. ſimul ei oſtendit, quot incommoda capturus ſit, ſi tam molli eſſe ſe, tamq; infracto animo oſtenderit. Cliniæ amicam (eam enim Bacchidem exiſtimabat) non jam pauperculam eſſe, aut parvo contentam, ut antea; ſed ſumptuoſam, gemmis atque auro collucentem, cum familia numeroſiſſima. una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te cenſeas oneri ferundo fore, ſi te illi perpetuo ſumptibus ſuppeditare oporteat. Quin tu ita potius agito. Humane quidem & comiter excipito filium: iſtud tamen tam impotens illius deſiderium occultum habeto: tum ſi ille, quod amicæ det, ut habeat, machinam adverſum te aliquam ſtruet, falli te ſinito. ita & eum commodius retinebis apud te, & ſumptuum facies minus. Hæc Chremes, neſcius (ut ſunt humana) oculatum foris eſſe ſe, cæcum domi. interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipſo conficeret: jamq; inibi erat, cum eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in ſermone Syrus mendacium à ſe pro tempore confictum: anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuo accepiſſe à Bacchide: ea mortua, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc aguntur, annulum ſuum agnovit Soſtrata, ejuſque indicio, Antiphilam filiam ſuam eſſe cognovit. gaudio exſiliens, omnem rem defert ad virum; qui, ea leviter objurgata, repertam tamen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

tamen filiam, ipſe quoque gaviſus eſt. Iam omnia in tranquillo erant; abſque Bacchide fuiſſet. ſed & illi quoquomodo decem excudendæ erant argenti minæ, & periculum erat, ne aliqua eam Chremes filii amicam eſſe reſciſceret. Ibi Syrus audax conſilium init, quomodo & utrique ſeni rem, ut erat, patefaceret, & commode ſe è tam impedito negotio expediret. Primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam. dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam eſſe: orabimuſque, ut eam domi ſuæ dies aliquot eſſe patiatur, ſeque id celatum velit. porro Clinia filiæ tuæ, quæ modo reperta eſt, formam ſibi complacitam eſſe dicet, eamque petet uxorem. Quid tum? pecuniam inquit, petet à patre ſuo, qui novæ nuptæ ornamenta coëmat: eam pecuniam numeraturus eſt Bacchidi. Iam autem ad Menedemum, Syri hortatu, tranſierat Bacchis, & eo pompam omnem ſuam tranſduxerat. Chremes, primo non ſatis conſilium illud probare. at illam certe, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua oppoſita erat pignori, quin diſſolvas, facere honeſte non potes. Ego vero, inquit Chremes, & libenter quidem. Immo vero, infit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat. ita enim facilius credet Menedemus, eam illius eſſe. Sit ita ſane. numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret. Interea tota res detegitur, indignari Chremes, & fremere, & minitari ſe omnia atrociſſima exempla editurum. tandem, cum prius Antiphilam Cliniæ collocaſſet, partim Menedemi, partim uxoris precibus delenitus, ignoſcit. Clitipho ſe, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri ſoleat, hujus non niſi biduo explicari poteſt.

PRO-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

PROLOGVS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poëta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Novam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuja Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,
Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poëta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio
Valebit. Quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quam æquum oratio.
Facite, æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſervo currenti in via

Deceſſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Deceſſe populum: cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſervos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Avarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc juſtam eſſe, animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Laborioſa ſi qua eſt, ad me curritur:
Si levis eſt, ad alium mox defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In utranque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avare pretium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis;
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTVS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS; Senes.

C. QVanquam hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
Inde adeo quod agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quidquam fuit;
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam

Facere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam, pro deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet.
Servos complureis. Proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum revortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantum ne ab re tua eſt otii tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te attinent?
C. Homo ſum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum eſt, ego ut faciam: non, ut deterream.
M. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
C. An quoiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? M. mihi.
C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed iſtud quid mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? M. heu, hoi.
C. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me ut ſciam.
Ne retice: ne verere. crede inquam mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re juvero.
M. Scire hoc vis? C. hac cauſa equidem, qua dixi tibi.
M. Dicetur. C. at iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
M. Sine

Sine me, vacivom tempus ne quod duim mihi
boris. C. non ſinam inquam. M. ah, non æquom
facis.
Hui, tam graveis hos quæſo? M. ſic meritum eſt
meum.
Nunc loquere. M. Filium unicum adoleſcen-
tulum
abeo. ah quid dixi habere me? imo habui,
Chreme.
unc habeam, nec ne, incertum eſt. C. quid ita
iſtuc? M. ſcies.
t è Corintho hic advena anus paupercula.
us filiam ille amare cœpit perdite,
rope jam ut pro uxore haberet. hæc clam me
omnia.
bi rem reſcivi, cœpi non humaniter,
eque ut ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
ractare, ſed vi & via pervolgata patrum.
uotidie accuſabam: hem: tibi ne hæc diutius
icere ſperas facere me vivo patre,
micam ut habeas prope jam in uxoris loco?
rras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
go te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non
facis,
go, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
go iſtuc ætatis non amori operam dabam,
ed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, at-
que ibi
imul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
æpe eadem, & graviter audiendo victus eſt:
Ætate me putavit & ſapientia
Plus ſcire, & providere, quam ſe ipſum ſibi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menſes treis abeſt.
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum revortor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido: accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebant, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſolliciti ſunt cauſa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt,
Ego eum hinc ejeci miſerum injuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens.
Ita facio prorſus. nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia.
Ancillas, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile victum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac vendidi. inſcripſi illico
Ædis: mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coëgi: agrum hunc mercatus ſum: hic me exerceo.
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvos redierit meus particeps.

C. Inge-

C. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſiquis recte aut commode
Tractaret. verum neque tu illum ſati' noveras,
Nec te ille. hoc ubi fit, ibi non vere vivitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
Quod ſi eſſet factũ, hæc nunquam eveniſſent tibi.
M. Ita res eſt, fateor: peccatũ à me maxumum eſt.
C. Menedeme, at porro recte ſpero: & illum tibi
Salvum affuturum eſſe hic confido propediem.
M. Vtinam ita Dii faxint. C. facient. nunc, ſi commodum eſt,
Dionyſia hic ſunt. hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. C. cur non? quæſo tandem aliquantulum
Tibi parce. idem abſens facere te hoc volt filius.
M. Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc me ipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?
M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excuſſit mihi,
Miſeretque me ejus: ſed, ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat. ibo, viſam ſi domi eſt.
Nil opus fuit monitore. jamdudum domi,
Præſto apud me eſſe ajunt: egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTVS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

C. NIhil adhuc eſt, quod vereare Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hic affuturam

Hodie,

Hodie, ſcio. proin tu ſollicitudinem iſtam falſam, quæ te
Excruciat, mittas. CH. quicum loquitur filius? CL. pater adeſt,
Quem volui. adibo. Pater oportune advenis.
CH. Quid id eſt? CL. hunc Menedemum noſti ne noſtrum vicinum? CH. probe.
CL. Huic filium ſcis eſſe? CH. audivi eſſe, in Aſia. CL. non eſt pater, apud
Nos eſt. CH. quid ais? CL. advenientem, è navi egredientem abduxi illico
Ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde uſque à pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. voluptatem magnam nuncias.
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus objicerem domi!
Atque etiam nunc tempus eſt. CL. Cave faxis: non opus eſt pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo venit.
Timet omnia: patris iram, & animum amicæ ſe erga ut ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba atque abitio evenit. CH. ſcio.
CL. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, & ego noſtrum una Syrum.
CH. Quid narrat? CL. quid ille? ſe miſerum eſſe. CH. miſerum? quem minu' credere eſt?
Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,
Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?

Atque

tque hæc perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet:

Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala.

L. Imo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis

ereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.

H. Ille ne? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt utile.

L. Quid tute tecum? CH. dicam. ut ut erat, manſum tamen oportuit.

ortaſſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem.

ateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?

Iunccine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere? &

Quod illum inſimulat durum, id non eſt. nam parentium injuriæ

Vniuſmodi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt, nolunt crebo convivarier,

Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.

Verum ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mala,

Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia. hoc

Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.

CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, ut videam, nobis quid cœnæ ſiet.

Tu, ut tempus eſt diei, vide, ſis, ne quo hinc abeas longius.

CL. Quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

CL. Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis judices:
Qui æquom eſſe cenſent, nos jam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre,
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii: is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora?
Nunc ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus! næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi.
Cui quid reſpondeam, nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.
Nam Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum ſcit pater.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jam dudum ſcio
eniſſent : ſed vereor , ne mulier me abſente hic corrupta ſit.
oncurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
ccaſio , locus , ætas , mater , cujus ſub imperio eſt, mala ;
ui nihil præter pretium jam dulce eſt. CL. Clinia. C. hei miſero mihi.
L. Etiam caves , ne videat forte hinc te à patre aliquis exiens.
Faciam. ſed neſcio quid profecto mihi animu' præſagit mali.
L. Pergin' iſtuc prius dijudicare, quam ſcis, quid veri ſiet?
Si nihil mali eſſet, jam hic adeſſent. CL. jam aderunt. C. quando iſtuc erit?
L. Non cogitas hinc longule eſſe? & noſti mores mulierum:
um moliuntur, dum comuntur, annus eſt. C. ô Clitipho,
imeo. CL. reſpira : eccum Dromonem cum Syro. una adſunt tibi.

ACTVS II. SCENA II.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

AIn' tu? D. ſic eſt. S. verum interea dum ſermones cædimus,
læ ſunt relictæ. CL. mulier tibi adeſt, audin' Clinia?

C. Ego

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

C. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
D. Minime mirum : adeo impeditæ ſunt : ancillarum gregem
Ducunt ſecum. C. perii , unde illi ſunt ancillæ?
CL. men' rogas?
S. Non oportuit relictas: portant quid rerum?
C. hei mihi.
S. Aurum , veſtem : & veſperaſcit , & non noverunt viam. (obviam.
Factum à nobis ſtulte eſt. abi dum tu Dromo illis
Propera. quid ſtas? C. væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.
CL. Quid iſtuc ? quæ res te ſollicitat autem? C. rogitas quid ſiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem ? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui. unde eſſe cenſes ? CL. vah , nunc demum intellego.
S. Dii boni , quid turbæ eſt ? ædes noſtræ vix capient, ſcio.
Quid comedent ? quid ebibent ? quid ſeni erit noſtro miſerius ?
Sed video, eccos, quos volebam. G. ô Iupiter, ubinam eſt fides ?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti te Antiphila , & me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri minus obſequens :
Cujus nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra : neque potuiſſe eum unquam me ab hac expellere.

Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe
potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. s. hic de noſtris verbis
errat videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amo-
rem, atque eſt, accipis?
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac
fuit,
Quantum ex ipſa re conjecturam cepimus.
CL. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum
omnium eſt,
Quod malim, quam me hoc falſo ſuſpicarier.
s. Hoc primum, ut ne quid hujus ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit.
Ea obiit mortem: hæc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi. CL. quænam eſt al-
tera?
s. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Cli-
tipho:
Poſt iſtuc veniam. CL. propera. s. jam primum
omnium,
Vbi ventum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit. Hæc ubi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe conjecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Vbi de improviſo eſt interventum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam,
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Ejus anuis cauſa, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus neglegenter. pax! c. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias. s. anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat una pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie. cl. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum ejus tam negleguntur internuncii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
c. Perge obſecro te, & cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
s. Vbi dicimus rediiſſe te, & rogare uti
Veniret ad te, mulier telam deſinit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
c. Præ gaudio (ita me dii ament) ubi ſim neſcio.
Ita timui. cl. at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quæ illa eſt altera.
s. Adducimus tuam Bacchidem. cl. hem, quid Bacchidem?
Eho, ſceleſte, quo illam abducis? s. quo illam ego? ad nos ſcilicet.
cl. Ad patrem ne? s. ad eum ipſum. cl. ô hominis impudentem audaciam! s. heus
Tu, non fit ſine periclo facinus magnum & memorabile.
cl. Hoc vide. in mea vita tu tibi laudem is quæſitum ſcelus:

Vbi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? s. at enim. cl. quid enim? s. ſi ſinas, dicam. c. ſine.
cl. Sino. s. ita res eſt, hæc nunc quaſi eum. cl. quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? c. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.
s. Enimvero reticere nequeo. multimodis injurius
Clitipho es, neque ferri potis es. c. audiendum hercle eſt: tace.
s. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum eſſe in potiundo periclum non vis. haud ſtulte ſapis:
Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his mittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etſi conſilium, quod cepi, rectũ eſſe & tutum ſcio:
Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu ut ſit, copia eſt:
Tum, illi argentum quod pollicitu' es, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando ſurdas jam aureis reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? cl. ſiquidem hoc ſit. s. ſiquidem experiundo ſcies.
cl. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium, quid id eſt? s. aſſimulabimus,
Tuam amicam, hujus eſſe. cl. pulchre: cedo: quid hic faciet ſua?
An ea quoque hujus dicetur, ſi hæc una dedecori eſt parum?

S. Imo ad tuam matrem abducetur. C. quid eo? S. longum eſt Clitipho,
Tibi ſi narrem, quam ob rem id faciam: vera cauſa eſt. CL. fabulæ:
Nihil ſati' firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. CL. hujuſmodi, obſecro, aliquid reperi. S. maxume:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. CL. hem,
Quid dixti? S. ademptum tibi jam faxo omnem metum,
In aurem utramvis otioſe ut dormias.
CL. Quid ago nunc? C. tu'ne? quod boni. CL. Syre. dic modo
Verum. S. age modo hodie: ſero ac nequidquam voles.
C. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eju' ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
CL. Syre inquam. S. perge porro, tamen iſtuc ago.
CL. Verum hercle iſtuc eſt, Syre. Syre inquam heus heus Syre.
S. Concaluit: quid vis? CL. redi, redi. S. adſum, dic quid eſt?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. CL. imo, Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es judex: ne quid accuſandus ſis, vide.
S. Ridiculum eſt, te iſtuc me admovere Clitipho:
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quam tua.
Hic ſi quid nobis forte advorſi evenerit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

'ibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectu eſt mihi.
ed iſtum exora, ut ſuam eſſe adſimulet. CL. ſcilicet
acturum me eſſe. in eum jam res rediit locum,
't ſit neceſſe. CL. merito amo te, Clinia.
. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probe.
L. At hoc demiror, qui tam facile potueris
erſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere!
. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt
rimum. nam quendam miſere offendi ibi militem
ju' noctem orantem. Hæc arte tractabat virum,
'upidum ut illius animum inopia incenderet,
ademque ut eſſet apud te hoc quam gratiſſimum.
ed heus tu vide ſis, ne quid imprudens ruas.
atrem noviſti ad has res quam ſit perſpicax:
go te autem novi, quam eſſe ſoleas impotens:
nverſa verba, everſas cervices tuas,
emitus, ſcreatus, tuſſis, riſus, abſtine.
L. Laudabis. S. vide ſis. CL. tutemet mirabere.
. Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?
L. Vbi ſunt? cur retines? S. jam nunc hæc non eſt tua.
L. Scio, apud patrem, at nunc interim. S. nihilo magis.
L. Sine. S. non ſinam inquam. CL. quæſo pauliſper. S. veto.
L. Saltem ſalutare. S. abeas, ſi ſapis. CL. eo. quid
ſtic? S. manebit. CL. ô felicem hominem! S. ambula.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

B. ÆDepol Antiphila mea laudo te, & fortunatam judico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Minimeque (ita me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeoque voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc ubi imminuta eſt, illi ſuum animum alio conferunt.
Niſi ſi proſpectum eſt interea aliquid, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maxume eſt conſimilis voſtrûm; hi ſe ad vos applicant;
Hoc beneficio utrique ab utriſque vero devincimini;
Vt nunquam ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

't ex illius commodo meum compararem commodum. CL. ah.

rgo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.

ſam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves,

ræterquam tui carendum quod erat. S. credo, CL. Syre, vix ſuffero.

occine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?

Imo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.

Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me obſecro.

Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii. B. perii miſera, quid ſtupes

ntiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? CL. ſalve anime mi.

O mi expectate Clinia, ſalve. CL. ut vales?

Salvom veniſſe gaudeo. CL. teneo ne te

ntiphila, maxume animo exoptatam meo?

Ite intro: nam vos jam dudum expectat ſenex.

ACTVS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

LVciſcit hoc jam. ceſſo pultare oſtium

Vicini? primum ex me ut ſciat, ſibi filium

ediiſſe. etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.

erum, cum videam miſerum hunc tam excruciarier

ju' abitu, celem tam inſperatum gaudium,

um illi nihil pericli ex indicio fiet?

aud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem,

em ut filium meum amico atque æquali ſuo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
M. Aut ego profecto ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
C. Sed ipſum egreſſum foras video: ibo, alloquar.
Menedeme ſalve: nuncium apporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
M. Nunquidnam de gnato meo audiſti Chreme?
C. Valet, atque vivit. M. ubinam eſt quæſo? C. apud me domi.
M. Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certe. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obſecro.
C. Non volt te ſcire ſe rediiſſe etiam, & tuum
Conſpectum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
M. Non tu ei dixiſti, ut eſſem? C. non. M. quam ob rem Chreme?
C. Quia peſſume iſtuc in te atque in illum conſulis,
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in utranque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium
Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Pro-

Proterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchre ad perniciem
ſiet;
Primum, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro. ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam ejus ſumptus queat:
Nedum tu poſſis. M. eſt ne ea intus? C. ſi ſit ro-
gas?
Senſi: nam ei unam cœnam, atque ejus comitibus
Dedi. quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
Nam, ut alia omittam, pitiſſando modo mihi
Quid vini abſumpſit? ſic, hoc, dicens aſperum
Pater eſt: hoc aliud lenius ſodes vide.
Relevi dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes habui ſollicitos. atque hæc una nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Sic me dii amabunt, ut tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati;
Dum illum modo habeam mecum. C. ſi certum
eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potius, quam quod
cogitas:
Per alium quemvis ut des, falli te ſinas
Technis per ſervolum. etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, id inter ſe agere clanculum.
Syru' cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo mi-
nam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumve an rectum ſit quod petet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet.
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
M. Videre verum, atque ita uti res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias Chreme.
C. Paratus ſum. M. ſcin', quid nunc facere te volo?
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum jam videre. C. operam dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit. concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.

Conti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Continuo hic adero. M. ita quæſo. dii voſtram fidem,
Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant & dijudicent
Quam ſua? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?
C. Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

S. HAc illac circuncurſa: inveniendum eſt tamen
Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
C. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt Cliniæ ille ſervus tardiuſculus:
Iccirco huic noſtro tradita eſt provincia.
S. Quis hic loquitur. perii, numnam hæc audiit?
C. Syre. S. hem.
C. Quid tu iſtic? S. recte. equidem te demiror Chreme
Tam mane, qui here tantum biberis. C. nihil nimis.
S. Nihil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. C. eja. S. mulier eſt commoda, &
Faceta hæc meretrix. C. ſane idem viſa eſt mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta. C. ſic ſatis.
S. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum, atque aridum,

Vici-

Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis
Abundet, gnatu' ejus profugit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico? C. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum! S. quem? C. iſtunc ſervolum
Dico adoleſcentis. S. Syre tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebant Syre.
S. Eho quæſo laudas qui heros fallunt? C. in loco,
Ego vero laudo. S. recte ſane. C. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Iam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
S. Ioco ne an ſerio illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
C. Et nunc quid expectat Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare hujus ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. S. quidem facile facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. non eſt mentiri meum.
C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid hujus ſimile forte aliquando evenerit,
Vt ſunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non uſus veniet, ſpero. S. ſpero hercle ego quoque:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Neque eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit ejus ætas, vides:
Et næ ego te, ſi uſus veniat, magnifice Chreme
Tractare poſſim! c. de iſtoc, cum uſus venerit,
Videbimus quid opus ſit. nunc iſtuc age.
s. Nunquam commodius unquam herum audivi loqui,
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. QVid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? ita ne fieri
Oportet? CL. Quid ego feci? CH. vidin' ego te modo manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? s. acta eſt res, perii. CL. mene? CH. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere,
Atque ejus amicam ſubagitare. vel here in vino, quam immodeſtus
Fuiſti? s. factum eſt. CH. quam moleſtus? ut equidem,
Ita me dii ament, metui quid futurum denique eſſet. novi ego
Amantium animum: graviter advortunt, quæ non cenſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
CH. Eſto. at certe concedas ab ore eorum aliquantiſper aliquo.

Libido

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Libido multa fert: ea facere prohibet tua præſentia.
Ego de me facio conjecturam. nemo eſt meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar. quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, utcunque, atque ubicunque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CL. perii. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. CL. tace
Sodes. S. recte ſane. CH. Syre pudet me. S. credo: neque id injuria.
Quin mihi moleſtum eſt. CL. pergin'? S. hercle verum dico, quod videtur.
CL. Non ne accedam ad illos? CH. eho quæſo, una accedundi via eſt?
S. Actum eſt: hic prius ſe indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? S. jube hunc
Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam? S. quo? quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. CL. deambulatum, quo? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quo vis. CH. recte dicit: cenſeo.
CL. Dii te eradicent Syre, qui me hinc extrudas. S. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.

Cenſen'

enſen' vero ? quid illum porro credis facturum Chreme,
Niſi eum, quantum Dii dant opis tibi, ſervas, caſtigas, mones?
H. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi aſſervandus eſt.
H. Fiet. S. ſi ſapias : nam mihi jam minu' minuſque obtemperat.
H. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
eperiſti quod placeat, an nondum etiam ? S. de fallacia
Dicis? ſt. inveni quandam nuper. CH. frugi es: cedo, quid id eſt?
Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. CH. quidnam Syre? (ſi ſcias.
Peſſuma hæc eſt meretrix. CH. ita videtur. S. imo,
Hoc vide; quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
H. Quid tum ? S. ea mortua eſt, reliquit filiam adoleſcentulam:
a relicta huic arraboni eſt pro illo argento. CH. intellego.
Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
H. Quid tum ? S. Cliniam orat, ſibi uti id nunc det: illam illi tamen
oſt daturam mille nummum poſcit. CH. & poſcit quidem? S. hui,
Dubium id eſt ? CH. ego ſic putavi. quid nunc facere cogitas?
Ego ne? ad Menedemum ibo : dicam hanc eſſe captam è Caria,

Ditem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ditem, & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.
CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
Non emo. quid ais? S. optata loquere. CH. atqui non eſt opus.
S. Non opus eſt? CH. non hercle vero. S. qui iſtuc? miror. CH. jam ſcies.
Mane mane, quid eſt, quod tam à nobis graviter crepuere fores?

ACTVS IV. SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

SO. Niſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor,
Is, qui cum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi Syre hæc oratio?
SO. Quid eſt? is ne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi oſtendiſti, illico,
Eum eſſe. SO. at ut ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix. N. ſatis.
SO. Abi nunc jam intro: atque, illa ſi jam laverit, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt: videas, quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt. non temere eſt. metuo, quid ſit. C. quid ſiet? (dixerit.
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas
SO. Ehem mi vir. C. ehem mea uxor. SO. te ipſum quæro. C. loquere, quid velis.
SO. Primum te hoc oro, ne quid credas me advorſum edictum tuum
Facere auſam. C. vis tibi me iſtuc, & ſi incredibile eſt, credere?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Credo. SY. neſcio quid peccati portat hæc purgatio.
SO. Meminiſtin' me eſſe gravidam, & mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. SO. ſic eſt factum. C. domin? SY. ergo herus damno auctus eſt.
SO. Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam. C. ô Iupiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?
SO. Perii, quid ego feci? C. at rogitas? SO. ſi peccavi mi Chreme,
Inſciens feci. C. id quidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam jam primum, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel uti quæſtum faceret, vel uti veniret palam.
Credo id cogitaſti, quidvis ſatis eſt, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquom ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?

SO. Mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcentior,
Vt meæ ſtultitiæ in juſtitia tua ſit aliquid præſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata
Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. SO. ut ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc recte: conſervaſti te, atque illam. SO. is hic eſt annulus.
C. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. hem.
C. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum it, ſervandum mihi dedit.
Animum non advorti primum. at poſtquam aſpexi, illico
Cognovi: ad te exilii. C. quid nunc ſuſpicare, aut invenis
De illa? SO. neſcio, niſi ex ipſa quæras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interii: plus ſpei video, quam volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. vivit ne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.
C. Quid renunciavit olim feciſſe? SO. id, quod juſſeram.

C. Nomen

c. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur. so. Philtere.
sy. Ipſa eſt. mirum, ni illa ſalva eſt, & ego perii. c. Soſtrata
Sequere me intro hac. so. ut præter ſpem evenit. quam timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tollendo Chreme.
c. Non licet hominem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi res non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.
sy. Niſi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:
Ita hercle in anguſtum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
Nil tam difficile eſt, quin quærendo inveſtigari poſſiet.
Quid, ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. ſi ſic? tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optume. euge habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTVS IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRVS.

c. NVlla mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim quam volt.
s. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio hujus verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
c. O mi Syre, audiſtin' obſecro? s. quid ni? qui uſque una affuerim.
c. Cui æque audiſti commode quidquam eveniſſe? s. nulli.
c. Atque, ita me dii ament, ut ego nunc non tam meapte cauſa
Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.
s. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videnda, in tuto ut collocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. c. ô Iupiter! s. quieſce.
c. Antiphila mea nubet mihi. s. ſiccine me interloquere?
c. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. s. fero hercle vero.
c. Deorum vitam adepti ſumus. s. fruſtra operam opinor ſumo.
c. Loquere, audio. s. at jam hoc non ages. c. agam. s. videndum eſt, inquam,
Amici quoque res Clinia tui in tuto ut collocetur:
Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicã hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.
c. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? s. quid ni?
c. Quid dicam? quam cauſam afferam? s. quid? nolo mentiare:
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. c. quid ais? s. jubeo
Illam te amare, & velle uxorem hanc eſſe Clitiphonis.
c. Bonam atque juſtam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet
Senem voſtrum. s. imo ut recta via rem narret ordine omnem. c. hem,
Satin' ſanus es & ſobrius? tu quidem illum plane perdis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
s. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me & poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narrat ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.
c. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi curas, dum illi conſulis.

s. Quid,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

S. Quid, malum, me ætatem cenſes velle id adſimularier?
Vnus eſt dies, dum argentum eripio, pax! nihil amplius.
C. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciverit?
S. Quid, ſi redeo ad illos, qui ajunt, quid ſi nunc cœlum ruat?
C. Metuo, quid agam. S. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore ut te exolvas, rem facias palam,
C. Age, age, traducatur Bacchis. S. optume. ipſa exit foras.

ACTVS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

B. SAti' pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt. quod ſi is nunc me
Deceperit; ſæpe obſecrans me, ut veniam, fruſtra veniet:
Aut, cum venturam dixero, & conſtituero; cum is certe
Renunciarit; Clitipho cum in ſpe pendebit animi;
Decipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo pœnas pendet.
C. Sati' ſcite promittit tibi. S. atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, niſi caveo. B. dormiunt: pol ego iſtos commovebo.
Mea Phrygia audiſtin', modo iſte homo quam villam demonſtravit

Chari-

Charini? P. audivi. B. proxumam eſſe huic fundo ad dextram? P. memini.

B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.

S. Quid inceptat? B. dic me hic oppido eſſe invitam, atque aſſervari:

Verum aliquo pacto verba me his daturum eſſe, & venturam.

S. Perii hercle: Bacchis mane, mane: quo mittis iſtanc quæſo?

Iube, maneat. B. abi. S. quin paratum eſt argentum. B. quin maneo.

S. Atqui jam dabitur. B. ut lubet, num ego inſto? S. at ſcin' quid ſodes?

B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, & tua pompa

Eo traducenda eſt. B. quam rem agi' ſcelus? S. ego argentum cudo,

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non eſt temere.

B. Etiam ne tecum hic res mihi eſt? S. minime: tuum tibi reddo.

B. Eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?

S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.

B. Quam ob rem? S. ne quæras. efferunt, quæ ſecum huc attulerunt.

Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harunc' abitu levatum.

Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.

Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutum dices.

ACTVS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRVS.

C. ITa me dii amabunt, ut nunc, Menedemi vicem,
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illancine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum;
Optabit rurſum ut abeat ab ſe filius.
Syrum optume, eccum. S. ceſſo hunc adoriri?
C. Syre. S. hem.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum jam dudum optabam dari.
C. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
S. De illo, quod dudum? dictum factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eveniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero: verum dico. C. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probe. S. dic ſodes. C. nimium inquam. S. immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam ejus formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc cupere uxorem. C. modo ne quæ inventa eſt? S. eam:

Et qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

: quidem jubebit poſci. c. quam ob rem iſtuc
Syre?
am prorſum nihil intellego. s. hui, tardus es.
Fortaſſe. s. argentum dabitur ei ad nuptias,
urum, atque veſtem, qui, tenes ne? c. comparet?
Id ipſum. c. at ego illi nec do, nec deſpondeo.
Non? quam ob rem? c. quam ob rem, me rogas? homini. s. ut lubet.
on ego in perpetuum dicebam illam illi ut dares,
erum ut ſimulares. c. non mea eſt ſimulatio:
a tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
gon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
Credebam. c. minime. s. ſcite poterat fieri:
: ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
o cœpi. c. credo. s. ceterum equidem iſtuc
Chreme
qui bonique facio. c. atqui cum maxume
olo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
ixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
nunc reddendum eſt illi. neque tu ſcilicet
o nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
um juſſi? num illa oppignorare filiam
eam me invito potuit? verum illud Chreme
icunt: jus ſummum, ſæpe ſumma eſt malitia.
Haud faciam. s. imo aliis ſi licet, tibi non licet.
mnes in lauta te & bene parte aucta putant.
Quin egomet jam ad eam deferam. s. imo filium
be potius. c. quam ob rem? s. quia enim in eum
ſuſpicio eſt
ranſlata amoris. c. quid tum? s. quia videbitur
agis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:

Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt, abi, effer argentum. C. effero.

ACTVS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRVS.

C. NVlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam invitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te quidem omnes dii, deæ, quantum eſt, Syre
Cum iſtoc invento, cumque incepto perduint.
Hujuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. S. is hinc quo dignus es?
Quam pene tua me perdidit protervitas.
C. Vellem hercle factum: ita meritu'. S. meritu'? quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non licitum eſt tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' ubi nunc ſit tibi
Bacchis? C. apud nos. S. non. C. ubi ergo? S. apud Cliniam.
C. Perii. S. bono animo es. jam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. C. garris. unde? S. à patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.
S. Sed pater egreditur. cave, quidquam admiratu' ſis,
Qua cauſa id fiat. obſecundato in loco.
Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACTVS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. VBi Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inque.
CL. eccum hic tibi.
CH. Quid rei eſſet, dixti huic? S. dixi pleraq; omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid ſtas lapis?
Quin accipis? CL. cedo ſane. S. ſequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
CH. Minas quidem jam decem habet à me filia:
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
Quam multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTVS IV. SCENA VII.

MENEDEMVS, CHREMES.

M. MVlto omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipiſſe. C. ut errat. M. te ipſum quærebam Chreme:
Serva, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inveniſti hodie filiam.
C. Quid tum? M. hanc uxorem ſibi dari volt Clinia.
C. Quæſo, quid hominis es? M. quid? C. jam ne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras Chreme?
Immo hæc quidẽ quæ apud me eſt, Clitiphonis eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Amica. ita ajunt. C. & tu credis: M. omnia.
C. Et illum ajunt velle uxoré, ut, cum deſponderis,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
M. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur gaviſus ſum miſer.
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
C. Ægre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine:
Inceptũ eſt: perfice hoc mihi perpetuum Chreme.
C. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. Dicam, quid deinde? C. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto ocyus te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
Quam ocyſſime ut des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Ut iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc ut ut ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſane volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

M. EGo me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quidvis harum rerum convenit,

Quæ

Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: exuperat ejus ſtulticia omnia hæc.
C. Ohe, jam deſine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio judicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
Sed interim quid illic gnatus ceſſat cum Syro?
M. Quos ais homines Chreme ceſſare? C. hem, Menedeme advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti? C. ſervi venere in mentem Syri
Calliditates. M. ita ne? C. voltus quoque hominum fingit ſcelus.
M. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? C. id. M. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magi', ſi magi' noris, putes,
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris. nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
Continuo injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum, atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neque ipſe gnatus? M. nil protſus Chreme.

Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerent nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoq; Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paulum quidem ſuboleat amicam eſſe hanc Cliniæ.
C. Quid ais? M. mitto jam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
C. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? M. vah. C. quid eſt? M. audi modo:
Eſt mihi ultimis conclave in ædibus quoddã retro:
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid, poſtquam hoc eſt factum? M. dictum factum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perii. M. ubi abiere intro, operuere oſtium. C. hem.
Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? una mecum ſimul.
C. Filii eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quod operam amico ille dat ſuo?
C. Imo quod amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?
Quenquam ne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha, ha, hæ.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.

C. Deri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
uot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
i eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.
t næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
am jam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
on tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundia
enedeme non ſum apud me. M. te ne iſtuc loqui?
on ne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
ris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
Quid faciam? M. id, quod me feciſſe ajebas parum:
c, te patrem eſſe ſentiat: fac, ut audeat
ibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
e quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Imo abeat potius multo quovis gentium,
uam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
am ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
enedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves?
ifficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
oſt, & id ingratum. C. ah neſcis, quam doleam. M. ut lubet. (eſt,
uid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi quid
uod malis. C. imo & gener, & affines placent.
. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
uid obticuiſti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
e quid vereare, ſi eſt minu': nil dos nos movet.
Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
d ita dictu opu' eſt, ſi me vis ſalvom eſſe, & rem, & filium,
e mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quam rem agis?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

C. Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
C. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuria, & laſcivia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quo ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. M. ſino:
Ita ne vis? C. ita. M. fiat. C. jam, ac uxorem ut acceſſat, paret
Se. hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. ego ne? ſi vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non (ita me dii ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

CL. Ita ne tandem quæſo eſt Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. M. ſcio tibi eſſe gravius multo, ac durius,
Cui fit. verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio.

Nec

Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. CL. hic
Patrem eſſe ajebas? M. eccum. CH. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego hujus feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo, &, ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque con ſulere in longitudinem;
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos tibi qui erant, eis commiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. CL. hei mihi.
CH. Satius eſt, quam te ipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem. (ſciens?
S. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas concivi in-
CL. Emori cupio. CH. prius quæſo diſce, quid ſit vivere.
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor.
S. Here licet ne? CH. loquere. S. at tuto. CH. loquere. S. quæ iſta eſt pravitas,
Quæ ve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic? CH. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem pararis. S. quid agis? CH. nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.

S. Abiit. vah. rogaſſe vellem. CL. quid Syre? S. unde mihi peterem cibum.

Ita nos alienavit. tibi jam eſſe ad ſororẽ intellego.

CL. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam fame mihi ſit Syre?

S. Modo liceat vivere, ſpes eſt. CL. quæ? S. nos eſurituros ſatis.

CL. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio adjuvas?

S. Imo & ibi nunc ſum, & uſque dudum id egi, dum loquitur pater:

Et, quantum ego intellegere poſſum. CL. quid? S. non abierit longius.

CL. Quid id ergo? S. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror. CL. quid iſtuc Syre?

Satin' ſanus es? S. ego dicam, quod mi in mentem: tu dijudica.

Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,

Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia

Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua te expellerent.

CL. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?

CL. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres omnes filiis

In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria

Solent eſſe: id non fit. CL. verum. quid ergo nunc faciam Syre?

S. Suſpicionem quære ex illis iſtanc: rem profer palam.

Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut

Scibis cujus ſis. CL. recte ſuades: faciam. S. ſat recte hoc mihi in

Mentem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Mentem venit: namque adoleſcens, quam minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non juſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam. eum
Precatorē mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

s. PRofecto, niſi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. c. oh, pergin' mulier eſſe? ullamne ego
Rem unquam volui, quin tu in ea mihi advorſatrix fueris Soſtrata? at
Si rogitem jam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? s. ego neſcio?
c. Imo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.
s. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.
c. Non poſtulo. jam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.
s. Facies? c. verum. s. non vides, quantum mali ex ea re excites? (te ſic erit
Subditum ſe ſuſpicatur. c. ſubditum! ain' tu? s. cer-
Mi vir. c. confitere. s. au, obſecro te, iſtuc inimicis fiet.

Egon'

Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?

C. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas eſſe illum tuum?

S. Quod filia eſt inventa? C. non, ſed, quod magi' credendum ſiet,

Quod eſt conſimilis moribus,

Facile convinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probe:

Nam illi nihil vitii eſt relictũ, quin ſit & idem tibi:

Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.

Sed ipſe egreditur. quam ſeverus! rem cum videas, cenſeas,

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro

Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei;

Quod peto, & volo, parenteis meos ut commonſtres mihi.

S. Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,

Alienum eſſe te. CL. ſum. S. miſeram me, hoccine quæſiſti obſecro?

Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atque ex hoc natus es:

Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſtuc verbum ex te audiam. CH. at

Ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.

CL. Quos? CH. ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,

Ganeo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

…neo, damnoſus. crede; & noſtrum te eſſe credito.
… Non ſunt hæc dicta parentis. CH. non, ſi ex capite ſis meo
…atus, item ut ajunt Minervam eſſe ex Iove, ea cauſa magis
…tiar Clitipho flagitiis tuis me infamem fieri.
… Di iſtæc. CH. neſcio Deos: ego, quod potero enitar ſedulo.
…uæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri
…uo modo obſequare, & ſerves quod labore invenerit.
…on mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
…icere hac præſente verbum turpe: at te id nullo modo
…acere puduit. CL. eheu quam ego nunc totus diſpliceo mihi,
…uam pudet: neque, quod principium incipiam adplacandum, ſcio.

ACTVS V. SCENA V.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

…. ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adoleſcentulum,
…imiſque inhumane. exeo ergo, ut pacem conciliem. optume.
…pſos video. CH. ehem, Menedeme cur non accerſi jubes
…iliam, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obſecro
…e facias. CL. pater obſecro ut mi ignoſcas. M. da veniam Chreme:

Sine

Sine te exorent. CH. egon mea bona ut dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. M. at nos non ſinemus. CL. ſi me vivom vis pater,
Ignoſce. S. age, Chremes mi. M. age quæſo, ne tam obfirma te Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.
M. Facis, ut te decet. CH. ea lege hoc adeo faciam, ſi facit id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater, omnia faciam: impera.
CH. Vxorem ut ducas. CL. pater. CH. nihil audio. M. ad me recipio.
Faciet. CH. nil etiam audio ipſum. CL. perii. S. an dubitas Clitipho?
CH. Imo utrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. CL. faciam pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames.
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. rufam ne illam virginem, (ter.
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pa-
CH. Eja, ut elegans eſt, credas animum ibi eſſe? S. aliam dabo.
CL. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. S. nunc laudo te gnate. CL. Archonidis filiam.
S. Perplacet. CL. pater hoc nunc reſtat. CH. quid? CL. Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit. CH. fiat. Vos valete, & plaudite.

P. TE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. TERENTII
ADELPHI.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS. L. AEMILII PAVLLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
MICIO ſenex.
DEMEA ſenex.
SANNIO leno,
ÆSCHINVS adoleſcens.
SYRVS ſervus,
CTESIPHO adoleſcens.
SOSTRATA matrona.
CANTHARA nutrix.
PAMPHILA puerpera.
GETA ſervus.
HEGIO ſenex.
DROMO ſervus.

Perſonæ mutæ.

BABYLO.
STORAX ſervus.
PARMENO ſervus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Adelphi Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

Duos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum,
Sed Cteſiphonem retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre. mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho cithariſtriam;
Exorato ſuo patre duro Demea.

Aliud,

M. ANT. MVRETI.

Micio, & Demea, duo diſſimillimo fratres ingenio fuere: ille urbanam vitam ſecutus eſt, hic ruſticam: ille cælebs vixit; hic uxorem duxit: ille ingenio leniſſimo, hic aſperrimo: ille mitis etiam in alienos, hic ſævus etiam in ſuos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu majorem Æſchinum ſibi adoptavit Micio, eumque ſecum in urbe liberaliſſime indulgentiſſimeque educavit: minorem Cteſiphonem ruri ſecum ſevere in primis ac reſtricte habuit pater. Æſchinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit, multa convivia celebravit. quæ denique juventus fert, ea omnia non libere modo, ſed etiam licenter exercuit. Poſtremo uſque eo progreſſus eſt: in virginem pauperculam quidem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

quidem, ſed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Soſtrata vidua ſancte ſecum & pudice, ut poterat, educabat, noctu temulentus cum incidiſſet, vim ei attulit, gravidamque fecit. Venit poſtea ad matrem illius, veniam petens, pollicensque ſe puellam uxorem ducturum. ea fide data, & ignotum eſt, & tacitum. Cteſipho, cum in urbem interdum ventitaret, ipſe quoq; citbariſtriæ cujuſdam amore correptus eſt. totam ejus rei famam, ne qua emanaret, ac perveniret ad Demeam, in ſeſe Æſchinus transferebat. Tandem, cum leno, puellæ dominus, aut pecuniam ſibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut ſe eam alii venditurum minitaretur; adductus in ſummam deſperationem Cteſipho, jam de relinquenda patria cogitabat: cum Æſchinus, re intellecta, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingreſſus eſt, & ipſum, & familiam contudit pugnis, puellamq; per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor, venit Demea, Micionem objurgat, inclamat, teſtatur Deos atque homines; quod diſſolutus, quod intemperans, quod vinoſus, quod ſcortator, quod nullius bonæ rei Æſchinus foret, omnem in Micione uno hærere culpam. Diis gratias agere, quod ille ſaltem, quem ipſe ruri haberet, frugi ac temperans eſſet, rei ſtuderet & famæ; illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet intereſſe inter ſuam & fratris diſciplinam. Placat hominem, quantum in ſe eſt, Micio: jamque ſe ab eo expediverat, cum ſupervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret. Raptam ab Æſchino citbariſtriam, perfertur ad matrem Pamphilæ; quæ quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam è dolore laboraret. Quid faceret miſera? mutatum Æſchini animum, ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

vero filiamque ſuam proditas per ſummam perfidiam ac deſertas putabat. Getam ſervulum, qui pauperem familiam ſolus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem, puellæ cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere. Interea audierat Demea, ſuum quoque Cteſiphonem in raptione affuiſſe: jamque totus in fermento, ut ajunt, erat; cum ei Syrus, ſervus vaferrimus, mendaciolum adſpergit: veniſſe quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe objurgatum Æſchinum: multa ei medio foro mala dixiſſe, deinde rediiſſe rus in præfecturam ſuam. lacrumare gaudio Demea, & gratulari ſibi, quod unum ſaltem haberet, in quo exſtaret paternæ ſeveritatis exemplum. Dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pamphila intelligit. Denuo commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quærit, obvium habuit mercenarium à villa, ex quo ſciſcitatus de filio, accipit, non eſſe ruri. Redit ad Syrum, à quo ei rurſus novum mendacium, velut offa in os, ne latraret, objicitur. quærit, ubi fratrem reperire poſſet: id vero ita indicavit Syrus, ut infelix ſenex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne opidum perreptaverit. Interea Micio omnium ab Hegione certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmaverat, triſtitia ac mærore confectas recreaverat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilam uxorem daturum. Venit Demea, clamor, jurgium, convicia. Etiam eo præſente, ſervulus quidam Cteſiphonem per imprudentiam nominat: ille cum ſubito per vim in ædes irrupiſſet, quem jampridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, & ſuaviter potitantem deprehendit. ibi vero tanta iracundia inci-

incitatus eſt, ut arderet. Satis diu vociferatus cum fuiſſet; tandem placida & compoſita Micionis oratione eo perducitur, ut, depoſita vetere ſævitia, benignus, affabilis, lepidus eſſe meditetur. itaque ipſo non permittente tantum, ſed etiam jubente, puerpera domum traducitur: fiunt nuptiæ: lenoni numeratur argentum: Micio ipſe Soſtratam ducit uxorem: Hegioni datur, unde vivat: Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur. cum Micio, cæterique omnes, ſed tamen præcipue Micio, illam tantam, tam inſperatam, tam ſubitam mutationem admiraretur; gravi & cordata oratione claudit fabulam Demea: ſi omnia profundere, ſi in omni libidine ac nequitia vivere, ſi totam rem helluationibus, ſcortationibus, largitionibus conſumere libeat, nihilo id ſua magis, aliquanto etiam minus, quo ſibi minus ætatis ſuperſit, quam aliorum, intereſſe: ſin corrigi ſe in loco & modice coërceri atque admoneri velint, eum eſſe ſe, qui id præſtare poſſit. Permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

PROLOGVS.

POſtquam poëta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, & adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus;
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
Laudi ne an vitio duci factum id oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos: verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus novam: pernoſcite,
Furtum ne factum exiſtumetis, an locum

Repre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, aſſidueque una ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis univerſis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient.
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimitas
Veſtra poëtæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTVS I. SCENA I.

MICIO.

M. STorax. non rediit hac nocte à cœna Æſchinus,
Neq; ſervulorum quiſquam, qui advorſum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes, evenire ea ſatiu' eſt,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibu' nunc ſollicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. vah, quemquam ne hominem in animum inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi?
Atque ex me hic natus non eſt, ſed ex fratre. is adeo
Diſſimili ſtudio eſt. jam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
Secu-

Secutus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia:
Ruri agere vitam, ſemper parce, ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo. inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio ſedulo:
Do, prætermitto, non neceſſe habeo omnia
Pro meo jure agere: poſtremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore, & liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neq; placent.
Venit ad me ſæpe clamans, quid agis Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimium indulgis: nimium ineptus es.
Nimium ipſe eſt durus, præter æquomque, & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit:
Studet par referre, præſens abſensque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,

Fatea-

Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſt ne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo jam, ut ſolet,
Iurgabit. Salvom te advenire Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

D. EHem, opportune: te ipſum quærito.
M. Quid triſtis es? D. rogas me, ubi nobis Æſchinus
Siet; quid triſtis ego ſim? M. dixin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam: nec metuit quenquam: neque legem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignavit? M. quidnam id eſt?
D. Fores effregit, atque in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem familiam
Mulctavit uſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. Hoc advenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum hujus ſimile factum? hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
M. Homine imperito nunquam quidquam injuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. Quorſum iſtuc? M. quia tu Demea hæc male judicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Non ſivit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Injurium eſt. nam ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te expectatum ejeciſſet foras,
Alieniore ætate poſt faceret tamen.
D. Pro Iupiter, tu me homo adigis ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, ubi erit commodum;
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. Eſt, diis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hanc rem peccare oſtendam. D. hei mihi.
Pater eſſe diſce ab illis, qui vere ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.
D. Tun' conſulis quidquam? M. ah, ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ eſt mihi. M. & mihi curæ eſt: verum Demea
Curemus æquam uterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Micio.

M. Mihi

M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum unum poſthac. M. rurſum Demea
Iraſcere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
Ægre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum vis curem: curo: & eſt diis gratia,
Quom ita, ut volo, eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit. tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati, illi nolui. nam ita eſt homo:
Cum placo, advorſor ſedulo, & deterreo,
Tamen humane vix patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem, aut cui non dedit
Aliquid? Poſtremo nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autē deintegro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi apud forum eſt.

ACTVS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINVS.

S. OBſecro, populares, ferte miſero, atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. AE. otioſe, nunc jam illico hic conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego iſtam inviti' omnibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

AE. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.
S. Audi Æſchine, ne ignarum fuiſſe te dicas morum meum,
Ego leno ſum. AE. ſcio. S. at ita, ut uſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quod te poſterius purges, nolle hanc injuriam mihi
Factam eſſe; hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perſequar;
Neque tu verbis ſolves unquam, quod re mihi malefeceris.
Novi ego veſtra hæc: nollem factum: dabitur jusjurandum, eſſe te
Indignum injuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.
AE. Abi præſtrenue, ac fores aperi. S. ceterum hoc nihil facis.
AE. I intro nunc jam. S. at enim non ſinam. AE. accede illuc Parmeno,
Nimium abiiſti iſtoc, hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo,
Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos,
Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.
S. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. AE. hem ſerva. omitte mulierem.
S. O facinu' indignum. AE. geminabit, niſi caves. S. hei miſero mihi.
AE. Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen:
I nunc jam. S. quid hoc rei eſt? regnum ne Æſchine hic tu poſſides?
AE. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

S. Quid tibi rei mecum eſt? AE. nihil. S. quid? noſtin' qui ſim? AE. non deſidero.

S. Tetigin' tui quidquam? AE. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Reſponde. AE. ante ædeis non feciſſe erit meliu' heic convicium:

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi

Vſque ad necem operiere loris. S. loris liber? AE. ſic erit.

S. O hominem impurum! hiccine libertatem ajunt æquam eſſe omnibus?

AE. Si ſatis jam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc jam.

S. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me? AE. mitte iſta, atque ad rem redi.

S. Quam rem? quo redeam? AE. jam ne me vis dicere, quod ad te attinet?

S. Cupio, æqui modo aliquid. AE. vah, leno iniqua me non volt loqui.

S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,

Perjurus, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.

AE. Nam hercle etiam hoc reſtat. S. illic quæſo redi, quo cœpiſti, Æſchine.

AE. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:

Argenti tantum dabitur. S. quid, ſi ego illam nolo vendere,

Coges me? AE. minime. S. nanque id metui. AE. neque vendundam cenſeo,

Quæ libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.

Nunc

Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. pro ſupreme Iupiter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum jus poſtulat.
Age jam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc hariolor.
Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico,
Vendidiſſe me. de argento ſomnium: mox, cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quanquam injurium eſt.
Verum cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda & muſſitanda injuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTVS II. SCENA II.

SYRVS, SANNIO.

SY. TAce, egomet conveniam jam ipſum: cupide accipiat jam faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc Sannio eſt, quod te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? SA. nunquam vidi iniquius

Concertationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo defeſſi ſumus.
SY. Tua culpa. SA. quid agerem? SY. adoleſcenti morem geſtum oportuit.
SA. Qui potui melius? quin hodie uſque os præbui. SY. age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdum eſt lucrum. hui.
Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime;
Ne non tibi iſtuc fœneraret? SA. ego ſpem pretio non emo.
SY. Nunquam rem facies. abi, neſcis ineſcare homines Sannio.
SA. Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
SY. Age, novi tuum animum. quaſi quidquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te ajunt proficiſci Cyprum. SA. hem.
SY. Coëmiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
SA. Nuſquam pedem. perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. SY. timet:
Injeci ſcrupulum homini. SA. ô ſcelera! illud vide,
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Ni

Ni eo ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam.
Nihil eſt, refrixerit res. nunc demum venis?
Cur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quam aut hic manere tam diu, aut tum perſequi.
SY. Iam ne enumeraſti id quod ad te rediturum putes?
SA. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mi eripere poſtulet?
SY. Labaſcit. unum hoc habeo. vide ſi ſatis placet:
Potius, quam venias in periclum Sannio,
Serves ne, an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde. SA. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. ut lubet.
Nunquid vis, quin abeam? SA. imo hercle hoc quæſo Syre,
Vt ut hæc ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt. Syre,
Scio te non uſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. SA. quid, quod te oro? SY. pauliſper mane.

ACTVS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

C. ABs quivis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Verum enimvero id demum juvat, ſi quem æquom eſt facere, is bene facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certo ſcio,
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magi' principem.
s. O Cteſipho. c. ô Syre, Æſchinus ubi eſt? s. ellum, te expectat domi. c. hem.
s. Quid eſt? c. quid ſit? illius opera Syre nunc vivo. s. feſtivum caput!
c. Omnia ſibi qui poſt putarit eſſe præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit,
s. Nihil pote ſupra. c. ſed quidnam fores crepuit? s. mane mane, ipſe exit foras.

ACTVS II. SCENA IV.

ÆSCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

AE. VBi ille eſt ſacrilegus? SA. me quærit. num quidnam effert? occidi:
Nil video. AE. ehem, opportune, te ipſum quærito; quid fit Cteſipho?
In tuto eſt omnis res. omitte vero triſtitiem tuam.
c. Ego illam vero omitto, qui te fratrem habeam quidem. ô mi Æſchine!
O mi germane! ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id aſſentandi magis, quam quo habeam gratum, facere exiſtumes.

AE. Age

AE. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos, Cteſipho.
Hoc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, & pene in eum locum
Rediiſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.
C. Pudebat. AE. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene è patria? turpe dictu. deos quæſo ut iſtæc prohibeant.
C. Peccavi. AE. quid ait tandem nobis Sannio? SY. jam mitis eſt.
AE. Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam. tu intro ad illam Cteſipho.
SA. Syre inſta. SY. eamus: nanque hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem.
Quamvis etiam maneo otioſus hic. SY. reddetur, ne time.
SA. At ut omne reddat. SY. omne reddet, tace modo, ac ſequere hac. SA. ſequor.
C. Heus heus Syre. SY. hem quid eſt? C. obſecro hercle, hominem iſtum impuriſſimum
Quam primum abſolvitote, ne, ſi magis iritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.
SY. Non fiet: bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos jube ſterni nobis, & parari cetera.
Ego jam tranſacta re convortam me domum cum obſonio.
C. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. OBſecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet, rogas?
Recte ædepol ſpero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
S. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Æſchinum.
C. Pol is quidem jam hic aderit. nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. S. ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera:
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, ut dicis. ſalvus nobis, deos quæſo, ut fiet.

ACTVS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NVnc illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil afferant.
Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt. væ miſero mihi!

Tot

Tot res repente circumvallant, unde emergi non
 poteſt,
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſeclum? ô ſcelera! ô genera ſacrilega!
 ô hominem impium!
S. Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic video timi-
 dum & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque
 ulla miſericordia
Repreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſta-
 bat prope,
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat.
 s. non intelligo
Satis, quæ loquatur. c. propius obſecro acceda-
 mus Soſtrata. G. ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo
 iracundia,
Nihil eſt, quod malim, quam totam familiam da-
 ri mihi obviam,
Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægri-
 tudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar
 modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud
 produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus il-
 lum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, capite primum in
 terram ſtatuerem,
Ut cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi oculos eriperem, poſt hæc præci-
 pitem darem:
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, &
 proſternerem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere?
s. revocemus. Geta. G. hem,
Quiſquis es, ſine me. s. ego ſum Soſtrata. G. ubi ea eſt? te ipſam quærito:
Te expecto. oppido opportune te obtuliſti mi obviam
Hera. s. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. s. quid feſtinas mi Geta?
Animam recipe. G. prorſu'. s. quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. periimus.
Actum eſt. s. obſecro te quid ſit. G. jam. s. quidjam Geta?
G. Æſchinus. s. quid ergo is? G. alienu' eſt ab noſtra familia. s. hem,
Perii, quare? G. amare occepit aliam. s. væ miſeræ mihi.
G. Neque id occulte fert. à lenone ipſus eripuit palam.
s. Satin' hoc certum? G. certum. hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. s. ah,
Me miſeram. quid credas jam? aut cui credas? noſtrum ne Æſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ erant,
Qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam victurum diem,
Qui in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris, ita
Obſecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opu', porro proſpice.
Patiamur ne, an narremus cuipiam? G. au, au mi homo, ſanun' es?
An hoc proferendum tibi uſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Iam primum, illum alieno animo à nobis eſſe, res
ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palam proferimus, ille inficias ibit,
ſat ſcio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi
maxume
Fateatur, cum amet aliam, non eſt utile hanc illi
dari.
Quapropter, quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah
minime gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem,
mea Soſtrata, vide quam rem agas.
S. Pejore res loco non potis eſt eſſe, quam in hoc,
quo nunc ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda
ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc
relliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem
amiſerat.
Poſtremo, quando ego conſcia mi ſum, à me cul-
pam hanc procul eſſe, nec
Pretium, neque rem ullam interceſſe illa aut me
indignam; experiar Geta.
G. Quid iſtic? accedo, ut melius dicas, S. tu, quan-
tum poteſt, abi,
Atque Hegioni cognato hujus rem omnem nar-
rato ordine.
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit
maxume,
S. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera
tu, mea Canthara,
Curre, obſtetricem accerſe, ut, cum opus ſit, ne
in mora nobis ſiet.

ACTVS III.

ACTVS III. SCENA III.

DEMEA, SYRVS.

D. DIſperii. Cteſiphonem audivi filium
Vna fuiſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicujus rei eſt, etiam eum ad nequitiem abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo. perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video. hinc ſcibo jam, ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam id me velle.

ACTVS III. SCENA IV.

SYRVS, DEMEA.

S. OMnem rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. D. pro Iupiter,
Hominis ſtultitiam. S. collaudavit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
D. Diſrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. D. hem,
Huic mandes, ſi quid recte curatum velis.
S. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. Piſces ceteros purga Dromo:
Congruum iſtum maxumū in aqua ſinito ludere
Tantiſper. ubi ego rediero, exoſſabitur;

Prius

Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem
non placent:
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchre. D. dii voſtram fidem;
Vtrum ſtudio ne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor jam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. S. ô Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. quid? iſtæc jam penes vos pſal-
tria eſt?
S. Ellam intus. D. eho, an domi eſt habiturus?
S. credo, ut eſt
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. S. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimium
intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſomnium. ſineres vero illum tu tuum
Facere hæc? D. ſinerem illum? aut non ſex totis
menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam cœperit?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet
Modo, ut nunc eſt. S. ut quiſque ſuum volt eſſe,
ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuum ne filium?
(Abigam hunc rus) jam dudum aliquid ruri agere
arbitror.
D. Sati' ſcis ibi eſſe? S. oh, quem egomet produxi.
D. optume eſt.
Metui, ne hæreret hic. S. atque iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortus jurgio fratrem apud
forum

De

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

De pſaltria iſtac. D. ain' vero? S. vah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo: cœpit clamare, Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Salvos ſit: ſpero, eſt ſimilis majorum ſuum.
S. hui.
D. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,
Domi habuit, unde diſceret. D. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. recte ſane. D. hoc fugito. S. callide.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt. D. hoc vitio datur.
S. Probiſſume. D. porro autem. S. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi. piſces ex ſententia
Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa Demea
Non facere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia.
Poſtremo, tanquam in ſpeculum, in patinas Demea
Inſpicere jubeo, & moneo quid facto uſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
Verum quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? D. recta. S. nam quid tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego

D. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit. illum curo unum. ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? eſt ne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt. vah.
Homo amicu' nobis jam inde à puero. dii boni,
Næ illiuſmodi jam magna nobis civium
Penuria eſt. antiqua homo virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video. vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut ſalutem, & conloquar.

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

H. PRo dii immortales, facinus indignum, Geta
Quid narras? G. ſic eſt factum. H. ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum? ô Æſchine
Pol haud Paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
De pſaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihil pendit. hei mihi!
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. H. cave dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
D. Adibo. ſalvere Hegionem plurimum
Iubeo. H. oh. te quærebam ipſum, ſalve Demea.

D. Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Quid autem? H. major filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium viri eſt.
D. Quid iſtuc? H. noſtrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem? D. quid ni? H. filiam ejus virginem
Vitiavit. D. hem. H. mane, nondum audiſti Demea
Quod eſt graviſſumum. D. an quid eſt etiam amplius?
H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt.
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo
Compreſſu gravida facta eſt. menſi' hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deſerit.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat. hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea.
Poſtremo non negabit, coram ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam.
Scio. P. Miſeram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerva me obſecro. H. hem!
Numnam illa quæſo parturit? G. certe Hegio.
H. hem!

Illæc fidem nunc voſtram implorat Demea.
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, deos quæſo, ut vobis decet:
Sin aliter animus voſter eſt, ego Demea
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una à pueris parvoli
Sumus educti: una ſemper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conveniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito. fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
H. Decet te facere: Geta duc me intro ad Soſtratam.
D. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc ſit modo
Defunctum. verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTVS III. SCENA VI.

HEGIO.

H. BOno animo fac ſis Soſtrata, & iſtam, quam potes,
Fac conſolere. ego Micionem, ſi apud forum eſt,
Conveniam, atque, ut res geſta eſt, narrabo ordine.

Si eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Si eſt, ut facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re ejus ſententia eſt;
Reſpondeat mi, ut, quid agam, quamprimum ſciam.

ACTVS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRVS.

c. AIn patrem hinc abiiſſe rus? s. jam dudum. c. dic ſodes. s. apud
Villam eſt. nunc cum maxume operis aliquid facere credo. c. utinam quidem.
Quod cum ſalute eju' fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorſus nequeat ſurgere.
s. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. c. ita. nam hunc diem
Miſere nimis perpetuum, ut cœpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia prope eſt.
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc revorti poſſet iterum.
Nunc, ubi me illic non videbit, jam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? s. nihil ne in mentem? c. nunquam quidquam. s. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? c. ſunt: quid poſtea?
s. Hiſce opera ut data ſit. c. quæ non data ſit? non poteſt fieri. s. poteſt.
c. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam Syre?

s. Vah,

Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.

uin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchre calleo.

um fervit maxume, tam placidum quam ovem reddo. c. quo modo?

Laudarier te audit libenter. facio te apud illum deum:

rtutes narro. c. meas? s. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,

uaſi puero, gaudio. hem tibi autem. c. quidnam eſt? s. lupus in fabula.

Pater adeſt. s. ipſu'ſt. c. Syre quid agimus? s. fuge modo intro: ego videro.

Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? s. potin' ut deſinas?

ACTVS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

NÆ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam invenio gentium:

æterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium

idi: is filium negat eſſe rure: nec, quid agam, ſcio.

Syre. s. quid ais? c. men' quærit? s. verum. c. perii. s. quin tu animo bono es.

Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:

iſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.

rimus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:

rimus porro obnuncio. ægre ſolus, ſi quid fit, fero.

s. Rideo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. C. Syre
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?
Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam. id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini, quæ hæc eſt miſeria? D. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem, eſt frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii. D. quid tibi eſt?
S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum & iſtam pſaltriam
Vſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut diſcidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait. D. non tu eum rus hinc modo
Produxe ajebas? S. factum. verum poſt venit inſaniens: (ſenem,
Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtavi meis?
D. Laudo Cteſipho. patriſſas. abi, virum te judico.
S. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam, quia miſeram mulierem & me ſervolum,
Qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

referire non audebam, vicit. hui, perfortiter!
Non potuit melius. idem quod ego ſenſit, te
eſſe huic rei caput.
eſt ne frater intus? s. non eſt. D. ubi illum quæ-
ram, cogito.
ſcio ubi ſit, verum hodie nunquam monſtra-
bo. D. hem quid ais? s. ita.
Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. s. at
nomen neſcio
us hominis, ſed locum novi ubi ſit. D. dic ergo
locum.
Noſtin' porticum apud macellum hanc deor-
ſum? D. quid ni noverim?
Præterito hac recta platea ſurſum. ubi eo veneris,
ivos deorſum vorſus eſt, hac præcipitato: poſtea
t ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum pro-
pter eſt.
. Quonam? s. illic, ubi etiam caprificu' magna
eſt: D. novi. s. hac pergito.
. Id quidem angiportum non eſt pervium. s. ve-
rum hercle. vah,
enſen' hominem me eſſe? erravi. in porticum
rurſum redi.
ane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
cin' Cratini hujus ditis ædes? D. ſcio. s. ubi eas
præterieris,
Ad ſiniſtram hac recta platea; ubi ad Dianæ ve-
neris,
to ad dextram: prius, quam ad portam venias,
apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exadvorſum eſt fabrica: ibi eſt.
D. quid ibi facit?
s. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Vbi potetis vos? bene ſane. ſed ceſſo ad eum
pergere?

s. I ſa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

S. I ſane: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego jam proſpiciam mihi.
Nam jam adibo, atque unum quodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

M. EGo in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio. quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo.
Niſi ſi in illo me crediđiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultro ſi quam fecere ipſi expoſtulant;
Et ultro accuſant. id quia non eſt à me factum, agi' gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, ut una mecum ad matrem virginis eas Micio, (lieri:
Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mu-
Suſpicionem hanc propter fratrem ejus eſſe, & illam pſaltriam.
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum jam rellevabis, quæ dolore, ac miſeria
Tabeſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,

Egomet

Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. imo ego ibo. H. bene facis:

Omnes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, magi' ſunt neſcio quo modo

Suſpicioſi: ad cõtumeliam omnia accipiunt magis:

Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt neglegi.

Quapropter te ipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.

M. Et recte, & verum dicis. H. ſequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

AE. Diſcrucior animi. hoccine de improviſo mali mihi objici

Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum ſiet?

Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore

Conſiſtere nihil conſilii quicquam poteſt. Vah quo modo

Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſpicio de me incidit,

Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:

Anus indicium id fecit mihi.

Nam ut hinc forte ea ad obſtetricem miſſa erat, ubi eam vidi, illico

Accedo, rogito, Pamphila quid agat, jam partus adſiet:

Eo ne obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, jam Æſchine

Satis diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.

Hem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas, habeas illam quæ placet.

Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,

Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.

Nunc quid faciam? dicam ne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus

Vſquam efferri. age, mitto: fieri potis eſt, uti ne qua exeat. (ſimilia.

Ipſum id metuo uti credant: tot concurrunt veri-

Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.

Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, ut ut

Erat geſta indicaſſe! exoraſſem, ut eam ducerem domum.

Ceſſatum eſt uſque adhuc. nunc porro Æſchine expergiſcere.

Nunc hoc primum eſt. ad illas ibo, ut purgem me. accedam ad fores.

Perii, horreſco ſemper, ubi fores pultare haſce occipio miſer.

Heus, heus. Æſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.

Prodit neſcio. quis. concedam huc.

ACTVS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINVS.

M. ITa uti dixi, Soſtrata
Facite: ego Æſchinum conveniam, ut, quo modo acta hæc ſunt, ſciat.

Sed quis oſtium hoc pultavit? AE. pater hercle eſt. perii. M. Æſchine.

AE. Quid huic hic negoti eſt? M. tu ne has pepuliſti fores? tacet.

Cur

Cur hunc aliquantiſper non ludo ? melius eſt :
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? AE. non equidem iſtas, quod ſciam.
M. Ita ? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit : ſalva res eſt. AE. dic ſodes pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi. AE: quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ,
Opinor eas non noſſe te, & certe ſcio :
Neque enim diu huc commigrarunt. AE. quid tum poſtea ?
M. Virgo eſt cum matre. AE. perge. M. hæc virgo orba eſt patre :
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus :
Huic leges cogunt nubere hanc. AE. perii. M. quid eſt ?
AE. Nil : recte: perge. M. is venit, ut ſecum avehat.
Nam habitat Mileti. AE. hem, virginem ut ſecum avehat ?
M. Sic eſt. AE. Miletum uſque obſecro ? M. ita. AE. animo male eſt.
Quid ipſæ ? quid ajunt? M. quid illas cenſes ? nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
AE. Eho non ne hæc juſta tibi videntur poſtea :
M. Non. AE. obſecro non ? an illam hinc abducet pater ?
M. Quid ni illam abducat? AE. factum à vobis duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt pater

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quam ob rem? AE. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſuevit prius,
(Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater!
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? AE. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorſum ne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? Sed quid Æſchine
Noſtra? aut quid nobis cũ illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? AE. pater obſecro, auſculta. M. Æſchine audivi omnia,
Et ſcio: nam amo te: quo magis, quæ agi', curæ ſunt mihi.
AE. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle. nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe, item boni. at poſtquam evenit, cedo,
Nunquid circumſpexti? aut nunquid tute proſpexti tibi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quid fieret, qua fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere;
Qua reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. AE. hem! M. bono animo es, inquam. AE. pater
Obſecro num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? AE. neſcio:
Niſi, quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accerſas: abi.
AE. Quid? jam ne uxorem? M. jam. AE. jam? M. jam quantum poteſt. AE. di me pater
Omnes oderint, ni magi' te quam oculos nunc amo meos.
M. Quid? quam illam? AE. æque. M. perbenigne. AE. quid? ille ubi eſt Mileſius?
M. Abiit, periit, navem aſcendit. ſed cur ceſſas? AE. abi pater:
Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,
Quo vir melior multo es quam ego ſum, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intro, ut, quæ opu' ſunt, parentur. fac tu, ut dixi, ſi ſapis.
AE. Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Si frater aut ſodalis eſſet, qui magi' morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu
eſt? hem!
Itaque adeo magnam mi injecit ſua commoditate
curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit. ſciens
cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet
ſim.

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

D. DEfeſſus ſum ambulando. ut Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptavi uſque omne oppidum ad portam, ad
lacum,
Quo non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem
homo
Vidiſſe ajebat quiſquam. Nunc vero domi
Certum obſidere eſt uſque donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

M. IBo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum. te jam dudum quæro
Micio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. nova,
Capitalia. M. ohe, jam. D. ah neſcis qui vir ſiet.
M. ſcio.
D. O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere. hoc peccatum in virginem eſt civem.
M. ſcio.
D. Ohe, ſcis, & patere? M. quid ni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Puer natus eſt. M. dii bene vortant D. virgo nihil habet.
M. Audivi. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Iupiter!
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias? ſi non ipſa re tibi dolet,
Simulare certe eſt hominis. M. quin jam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnem. hæc magis ſunt homini. D. cæterum
Placet tibi factum Micio? M. non, ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod maxume opus eſt jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
D. Correctōr! nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquo abjicienda eſt; ſi non pretio, gratiis.
M. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro divûm fidem,
Meretrix, & mater familias una in domo?
M. Cur non? D. ſanum te credis eſſe? M. equidem arbitror.
D. Ita me dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.
D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe. D. probe?
M. Et tu nobiſcum una, ſi opus ſit. D. hei mihi!
Non te hæc pudent? M. jam vero omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, poſt huc redeo. D. ô Iupiter!
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domu' ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

SYRVS, DEMEO.

S. ÆDepol Syriſce te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum.
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerũ ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. D. illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. S. ecce autem hic adeſt
Senex noſter. quid fit? quid tu es triſtis? D. oh ſcelus!
S. Ohe, jam tu verba fundes hic ſapientia?
D. Tun'? ſi meus eſſes. S. dis quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplum omnibus,
Curarem ut eſſes. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. ſane nollem huc exitum.

ACTVS V. SCENA II.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. HEus Syre, rogat te Cteſipho ut redeas. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil. DE. eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. DE. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus,

Noſtin'? DE. jam ſcibo. S. quid agis? quo abis? DE. mitte me.

S. Noli inquam. DE. non manum abſtines maſtigia?

An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hic? S. abit.
Ædepol commiſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

MICIO, DEMEA.

M. PArata à nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Vbi vis. quiſnam à me pepulit tam graviter fores?

D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! M. hem tibi,
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. eccum adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.

M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

D. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum. reſponde. M. factum eſt, non nego.

D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam qui minus
Mihi idem jus æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem eſt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. Facete. nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt; quæſo facito hoc tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tolerabas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ductum. eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas. gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine.
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia ſi hæc voles
In animo vere cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane:
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt, ex quibu' conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quo diſſimilis res ſit, ſed quod, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video: ut confidam fore ita,
Vt volumus. Video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare. ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illas ſat ætas acuet. D. ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Micio,

Et tuus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. M. tace,
Non fiet. mitte jam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert.
Faciundum eſt: cæterum rus cras cum filio
Cum primo luci. M. imo de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum te face. D. & iſtam pſaltriam
Vna illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaveris.
Eo prorſus pacto illi alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerves. D. ego iſtuc videro: atque
Illi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo, faciam, ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo eſt. M. placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa una cubet.
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies.
Ego ſentio. M. ah pergis ne? D. jam deſino.
M. I ergo intro, &, cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTVS V. SCENA IV.

DEMEA.

D. NVnquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.
Quod mi evenit nunc. Nam ego vitam duram, quam vixi uſque adhuc,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Prope jam decurſo ſpatio mitto : id quamobrem? re ipſa repperi
Facilitate nihil eſſe homini melius, neque clementia. id
Eſſe verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit. omnes bene dicunt, amant.
Ego ille agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem. quam ibi miſeriam vidi? nati filii,
Alia cura: heia autem, illis dum ſtudeo ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda?
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo. ego deſertu' ſum.
Illum, ut vivat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu. miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, jam experiamur porro contra, & quid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando huc provocat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ego quoque à meis me amari & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſterioreis feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS V. SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

S. HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius. D. Quis homo? ô Syre noſter, ſalve, quid fit? quid agitur?
S. Recte. D. optume eſt. jam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam, ô noſter, quid fit? quid agitur?
Servom haud inliberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

GETA, DEMEA.

G. HEra ego huc ad hos proviſo, quam mox virginem
Acceſſant. ſed eccum Demeam. ſalvos ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretii eſſe te hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi eſt profecto ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita uti tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS V. SCENA VII.

ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

AE. OCcidunt me, equidem. dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur Æſchine? AE. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te plus quam oculos hoſce. ſed cur non domum
Vxorem accerſis? AE. cupio: verum hoc mihi moræ eſt,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin' tu huic ſeni auſcultare? AE. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, unam fac domum:
Tranſduce & matrem & familiam omnem ad nos. AE. placet
Pater lepidiſſime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. G. dii tibi Demea
Bene faxint, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? AE. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. AE. nihil enim vidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum Micio egreditur foras.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINUS.

M. IUbet frater? ubi is eſt? tu jubes hoc Demea?
D. Ego vero jubeo, & hac re & aliis omnibus
Quammaxume unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. AE. ita quæſo pater.
M. Haud aliter cenſeo. D. imo hercle ita nobis decet.
Primum hujus uxoris eſt mater. M. quid poſtea?
D. Proba & modeſta. M. ita ajunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jam diu hæc per annos nõ poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom eſt ducere, & te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. AE. mi pater. M. quid? tu autem huic aſine auſcultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non poteſt. M. deliras. AE. ſine te exorem mi pater.
M. Inſanis? aufer. D. age, da veniam filio. M. ſati' ſanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? id ne eſtis auctores mihi?
AE. Fac. promiſi ego illis. M. promiſti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid, ſi quid te majus oret? M. quaſi non hoc ſit maxumum.
D. Da veniam. AE. ne gravere. D. fac, promitte. M. non omittis?
Niſi te exorem. M. vis hæc quidem eſt. D. age, age, prolixe Micio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

M. Etſi hoc pravom, ineptum, abſurdum, atque alienum à vita mea
Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. AE. bene facis:
Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis, pauper. bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli eſt hic ſub urbe paulum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. ſi multum ſiet,
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.
Poſtremo non meum illud verbum facio, quod tu Micio
Bene & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt vere, & re ipſa fieri oportet, Micio.
M. Quid iſtic? dabitur quandoquidem hic volt. AE. mi pater.
D. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo ſibi gladio hunc jugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINVS.

S. FActum eſt, quod juſti Demea.
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Iudico, Syrum fieri æquom liberum. M. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noſter Demea, æpol vir bonu' es:
Ego iſtos vobis uſq; à pueris curavi ambos ſedulo,
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. Res apparet. & quidem porro, obſonare, cũ fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Poſtremo hodie in pſaltria iſta emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores erũt:
Denique hic volt fieri. M. vin tu hoc fieri? AE. cupio. M. ſi quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. S. bene facis: (Demea.
Omnibu' gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea
D. Gaudeo. AE. & ego. S. credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam una mecum videam liberam. D. optumam
Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo hujus filio
Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle vero ſerio,
Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: poſtremo à me argentum, quanti eſt, ſumito.
S. Dii tibi Demea omnes ſemper omnia optata adferant.
M. Syre, proceſſiſti hodie pulchre. D. ſiquidem porro Micio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur. reddet tibi cito. M. iſtoc vilius.
AE. Frugi homo eſt. S. reddam hercle. da modo. AE. age pater. M. poſt conſulam.
D. Faciet. S. ô vir optime. AE. ô pater mi feſtiviſſime.
M. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. dicam tibi.
Vt id oſtenderem, quod te iſti facilem & feſtivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono,
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Micio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa eſt Æſchine,
Quia non juſta injuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius, quæ vos propter adoleſcentiam
Minu' videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, obſecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. AE. tibi pater permittimus;
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? D. ſino
Habeat. finem in iſtac faciat. M. iſtuc recte. plaudite.

P. TE-

P. TERENTII

PHORMIO.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, AEDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS IMPARIBVS. TOTA GRAECA APOLLODORV EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
PHORMIO paraſitus.
DEMIPHO ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
GETA ſervus.
DORIO leno.
CHREMES ſenex.
PHÆDRIA adoleſcens.
DAVVS ſervus.
SOPHRONA nutrix.
NAVSISTRATA matrona.
HEGIO, CRATINVS, CRITO, advocati.

Perſonæ mutæ.

DORCIVM ancilla.
PHANIVM adoleſcentula.

Phor-

Phormionis Argumentum,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

Chremetis frater aberat peregre Demipho
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem & filiam,
Athenis aliam conjugem, & amantem unice
Gnatum fidicinam. mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti uxorem accipit.
Pater & Chremes reverſi fremere. dein minas
Triginta dant paraſito, ut illam conjugem
Haberet ipſe: argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

Aliud,

M. ANT. MVRETI.

CHremes & Demipho fratres Athenienſes erant. Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dotatam duxerat Nauſiſtratam : & ex ea ſuſceperat filium Phædriam. Habebat Nauſiſtrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno. eo igitur Chremes quotannis, ad ea locanda capiendoſque fructus, commeabat. dum illic reſidet, pauperculæ cujuſdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea ſuſcipit filiam Phanium : ac ne res emanaret; commutato nomine, Stilphonem ſe Lemni vocari jubet. Detrahebat autem è fructibus prædiorum uxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſet ad illam alteram una cum filia nutriendam : deinde Athenas reverſus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid cauſſabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim

jam

jam haberet annos, conveniunt inter ſe Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret; Demipho vero Phanium filio ſuo uxorem daret. ejus rei cauſſa proficiſcitur in Lemnum Chremes. Eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter eſſet in Ciliciam. abeuntes, ambo Getæ (is Demiphonis ſervus erat) filios committunt ſuos. profectis ſenibus, Phædria ſe ſtatim cithariſtriæ cujuſdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quod, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. interea uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri, diutius forte quam ſolebat morantis, adventum exſpectare non poſſet, conſcenſa navi, Athenas una cum filia & nutrice ipſius venit. quærunt Stilphonem fruſtra. Athenis, qui quemquam eo nomine noſſet, reperiebatur nemo. ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur. Ei funus una cum nutrice procurantem Phanium cum adſpexiſſet Antipho, ſubito amore illius exarſit. Venit ad nutricem poſtridie, ut ejus ſibi copiam faceret, obſecrans. illa ſe, niſi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cum & quidvis facere cuperet, & patrem abſentem vereretur, paraſitus Phormio hoc conſilium dedit. lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi eſſent, ducere; aut, ſi id nollent, dotem eis dare cogerentur: ego, inquit paraſitus, ſimulabo, me patri virginis amicum fuiſſe, ideoque cauſſam illius ſuſcipere: vocabo te in judicium, tamquam illius cognatum, tecumque lege agam, ut eam ducas. tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas: ita condemnabere. Sic fiet, ut & tu potiaris tua, & patre reverſo, paratam excuſationem habeas. ita fiunt omnia, ut paraſitus ſuaſerat. Confectis jam nuptiis eodem die ambo redeunt ſenes. turbari uterque: ille

quod

quod filius indotatam uxorem ſe abſente duxiſſet: hic, quod vereretur, ne, erepta ſibi hac collocandæ filiæ occaſione, tota res fieret palam. Eo ipſo die, leno, cithariſtriæ, quam Phædria amabat, dominus, niſi ſibi pro ea triginta micæ darentur, venditurum ſe eam, minitabatur. ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait ſenibus, ſe cum Phormione collocutum: Phormionem vero, ſi ſibi dotis triginta minæ darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxiſſet Antipho. Eam pecuniam Demipho à Chremete ſumptam numerat Phormioni. is eam Phædriæ, Phædria lenoni pro amica tradit. cum hæc jam confecta eſſent, agnoſcitur Phanium. Ibi vero ſenes gaudere, quod, quas nuptias ipſi facere moliebantur, eæ ipſis abſentibus atque inſcientibus, factæ eſſent. ſed dolebant, ſibi periiſſe triginta minas. Eas dum à Phormione, primo blanditiis, poſtea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Nauſiſtratam, eique aperit omnia. illa cum aliquandiu de viro conqueſta eſſet, tandem placatur, filiique ipſius judicio omnia ſe permiſſuram pollicetur.

PROLOGVS.

POſtquam poëta vetus poëtam non poteſt
Retrahere à ſtudio, & tranſdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura levi,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quod ſi intellegeret, olim cum ſtetit nova,

Actoris

Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua:
Minu' multo audaciter, quam lædit, læderet;
Et magi' placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetu' ſi poëta non laceſſiſſet prior,
Nullum invenire prologum potuiſſet novus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab illo allatum eſt, ſibi id eſſe rellatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas partis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxume.
Voluntas voſtra ſi ad poëtam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili utamur fortuna, atque uſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque voſtra, adjutans, atque æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

DAVVS.

D. AMicus ſummus meus, & popularis Getæ
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iam pridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: affero.

Nam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum eſt, ii qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix demenſo de ſuo,
Suum defrudans genium, comperſit miſer,
Id illa univerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

ACTVS I. SCENA II.

GETA, DAVVS.

G. SIquis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi Dave. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim ut nunc ſunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. ego ne? neſcis quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modo ut tacere poſſis. D. abi ſis inſciens:
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri Dave fratrem majorem Chremem
Noſtin'? D. quid ni? G. quid? ejus gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. evenit, ſenibus ambobus ſimul,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom. is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas:
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit!
G. Abeuntes ambo hic tum ſenes me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. ô Geta, provinciam
Cepiſti duram. G. mihi uſus venit, hoc ſcio.
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi advorſari primo: quid verbis opu'ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem iſtæc mihi: namque inſcitia eſt,
Advorſum ſtimulum calces. G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti uti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primo. hic Phædria
Continuo quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſerviebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur quidquam: id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, ex adverſo ei loco
Tonſtrina erat quædam. hic ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus, illi intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit. nunquam æque (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum, & grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ

Miſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex advorſo. neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu'ſt?
Commorat omnes nos. ibi continuo Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus. virgo pulchra: & quo magi' diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo.
Satis, ſcita, inquit: noſter vero. D. jam ſcio:
Amare cœpit. G. ſcin quam? quo evadat, vide:
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi ejus faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquom ait facere. illam civem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam. Si uxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire. & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
D. Non, ſi rediiſſet, ei pater veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?
G. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens. qui illum dii omnes perduint!
D. Quid is fecit? G. hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego

[E]go te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
[P]aternum amicum me aſſimilabo virginis:
[A]d judices veniemus. qui fuerit pater,
[Q]uæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
[C]onfingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
[C]um tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
[P]ater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
[I]lla quidem noſtra erit. D. jocularem audaciam.
[G]. Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:
[D]uxit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. ô Geta,
[Q]uid te futurum eſt? G. neſcio hercle. unum hoc ſcio:
[Q]uod fors feret, feremus æquo animo. D. places:
[H]em iſtuc viri eſt officium. G. in me omnis ſpes mihi eſt.
[D]. Laudo. G. ad precatorem adeam credo, qui mihi
[S]ic oret: nunc amitte quæſo hunc: cæterum
[P]oſthac ſi quidquam, nihil precor. tantummodo
[N]on addat, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
[D]. Quid pædagogus ille, qui cithariſtriam?
[Q]uid rei gerit? G. ſic, tenuiter. D. non multum habet
[Q]uod det fortaſſe. G. imo nihil, niſi ſpem meram.
[D]. Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid? ſenem
[Q]uoad expectatis voſtrum? G. non certum ſcio:
[S]ed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo, &
[A]d portitores eſſe delatam. hanc petam.
[D]. Nunquid Geta aliud me vis? G. ut bene ſit tibi.
[P]uer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

A. ADeon' rem rediiſſe, ut, qui mihi conſultum eſſe optume velit,
Phædria, patrem extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum mihi illos ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
P. Aliis, quia deſit quod amant, ægre eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me dii bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Iam depeciſci mortem cupio. tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam, quod ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem, ſine mala fama; palam

Beatus,

atus, ni unum deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
uod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
plerique ingenio ſumus omnes. noſtri noſmet pœnitet.
At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,
ui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
etinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
neque mihi ejus ſit amittendi, nec retinendi copia.
d hoc quid eſt? videon' ego advenire huc currentem Getam?
ipſus eſt. Hei, timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTVS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

NVllus es Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repperis,
ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
uæ neque uti devitem ſcio, neque quo modo me inde extraham:
Iam non poteſt celari noſtra diutius jam audacia:
uæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
d hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc eſt mali?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

G. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquar ne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam abſque eo
Eſſet, recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſaſſem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
P. Te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nuncio expecto malum.
P. Ah, ſanu' ne es?
H. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. revocemus hominem. A. ſta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meum ne? G. intellexti. A. occidi. P. hem!
A. Quid agam? P. quid ais? G. huju' patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te ut diſtrahar;
Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cum ita ſint Antipho,
Tanto magi' te advigilare æquom eſt. Fortis fortuna adjuvat. A. Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc, cum maxume, ut ſis Antipho:
nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
commeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier.
Quid ſi aliquid gravius tibi nunc faciundum foret?
Cum hoc non poſſum, illud minu' poſſem. G. hoc nihil eſt Phædria: ilicet:
quid conterimus operam fruſtra, quin abeo. P. & quidem ego. A. obſecro,
quid ſi aſſimulo? ſatin' eſt? G. garris. A. voltum contemplamini, hem,
ſatine ſic eſt? G. non. A. quid ſi ſic? G. propemodum. A. quid ſic? G. ſat eſt.
hem iſtuc ſerva, & verbum verbo, par pari ut reſpondeas,
ne ſuis te iratus ſævidictis protelet. A. ſcio.
Vi coactum te eſſe invitum, lege, judicio: tenes?
ſed quis hic eſt ſenex, quem video in ultima platea? A. ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. G. ah quid agis? quo abis Antipho? mane,
mane inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum:
vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:
ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
ſed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
id noſmet ipſos facere oportet Phædria.
P. Aufer mihi oportet: quin tu, quid faciam, impera.
G. Meminiſtin' olim ut fuerit voſtra oratio
in re incipiunda ad defendendam noxiam?

Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.

P. Memini. G. hem, nunc ipſa ea eſt opus, aut, ſi quid poteſt,

Meliore, & callidiore. P. fiet ſedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hic ero

Succenturiatus, ſi quid deficies. P. age.

ACTVS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

D. ITa ne tandem uxorem duxit Antipho injuſſu meo?

Nec meum imperium, ac, mitto imperium, non multatem meam

Revereri ſaltem. non pudere? ô façinus audax, ô Geta

Monitor. G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?

Demiror. G. atqui repperi jam. aliud cura. D. an hoc dicet mihi?

Invitus feci: lex coëgit. audio, fateor. G. placet.

D. Verum ſcientem, tacitum cauſam tradere adverſariis,

Etiam ne id lex coëgit? P. illud durum. G. ego expediam: ſine.

D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.

Ita ſum iratus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.

Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume

Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærumnam ferant:

Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,

Aut

Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
Quidquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum uſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo novum:
Quidquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
D. Mei fratris video filium ire mihi obviam.
P. Mi patrue ſalve. D. ſalve. ſed ubi eſt Antipho?
P. Salvom venire. D. credo: hoc reſponde mihi.
P. Valet: hic eſt. ſed ſatin' omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum!
D. Ego ne illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum. nunc ſua culpa ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
P. Atqui nil fecit patrue, quod ſuccenſeas.
D. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.
D. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.

G. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.

D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.

P. Si eſt patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans;
Non cauſam dico, quin, quod meritus ſit, ferat:
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit; noſtran' culpa ea eſt, an judicum,
Qui ſæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?

G. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.

D. An quiſquam judex eſt, qui poſſit noſcere
Tua juſta, ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis. poſtquam ad judices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.

G. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos ſalve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.

G. Iam dudum te omnes nos accuſare audio,
Immerito, & me horunc' omnium immeritiſſimo.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Servom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. D. mitto omnia. addo
Iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus. verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere, ſed, id quod lex jubet,

Dotem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. D. ſumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil eſt dicto facilius.
D. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
G. Hui, dixti pulchre, ſi quidem quiſnam crederet
Te vivo. D. non, non ſic futurum eſt, non poteſt.
Ego ne illam cũ illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil ſuave meritum eſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
G. Nempe Phormionem. D. iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc eſt? P. foris.
D. Abi Phædria, eum require atque adduce huc. P. eo
Recta via quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. D. at ego
Deos penateis hinc ſalutatum domum
Divortor. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim ſi adveniat Phormio.

ACTVS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

P. ITa ne patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? G. admodum.
P. Phanium relictam ſolam? G. ſic. P. & iratum ſenem?
G. Oppido. P. ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. Obſecro te. P. ſi rogitabit. G. in te ſpes eſt. P. eccere,

Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. G. ſubveni.
P. Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? niſi uti maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?
G. O vir fortis, atque amicus. verum hoc ſæpe Phormio
Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat denique. P. ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum, jam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines jam deverberaſſe uſque ad necem
Hoſpites? tum cives? quo magi' novi, tanto ſæpius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audiſti mi ſcriptam dicam?
G. Qui iſtuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neque milvio,
Qui male faciunt nobis. illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliis aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. Dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt mea ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
G. Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imo

Imo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.
: ne aſymbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
tioſum ab animo; cum ille & cura, & ſumptu abſumitur,
um tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
ior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
Quid iſtuc verbi eſt? P. ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
æc, quum rationem ineas, quam ſint ſuavia, & quam cara ſint;
a qui præbet, non tu hunc habeas plane præſentem deum?
. Senex adeſt, vide quid agas. prima coitio eſt acerrima:
i eam ſuſtinueris, poſt illa jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. EN unquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam injuriam, quam hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. P. quin tu hoc age, ſt.
Iam ego hunc agitabo. pro deûm immortalium,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
D. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.
P. Neque ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Neglegitur ipſa. vide, avaritia quid facit.

G. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

G. Si herum inſimulabis avaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiam ne ultro accuſatum advenit?
P. Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat. quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat. ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum.
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atque illum, ut narras. P. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graveis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero abſenti male loqui impuriſſime?
P. Dignum autem hoc illo eſt. G. ain' tandem carcer? D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Reſponde. G. quis homo eſt? ehem. D. tace. G. abſenti tibi
Te indignas ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſavit dicere hodie. D. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? P. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.
P. Eho,

P. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. enicas:
Dic nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc taces?
P. Perii hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubjice. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum advenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo, quid mea?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam noveras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. P. ita ne? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
D. Dii tibi male faciant. P. primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram uſque ab avo atque atavo proferens.
D. Ita ut dicis. ego tum cum adveniſſem, qui mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face.
Cedo, qui eſt cognata? G. heus noſter, recte: heus tu cave.
P. Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Iudicibus. tum, id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cujus de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis judicium adipiſcier.
D. Etſi facta mihi injuria eſt, veruntamen
Potius quam lites ſecter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet

Dotem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hæ, homo ſuavis! D. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod jus publicum eſt?
P. Itane tandem quæſo, ubi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex jubet ei. atque amittere; an,
Vt ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſa eſt dari,
Vt cum uno ætatem degeret; quod tu vetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quam ob rem? P. ohe,
Actum, ajunt, ne agas. D. non agam? imo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat jam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod eſt
Ferundum fers? tuis dignum factis feceris,
Vt amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue vero iram. D. hoc age:
Satis jam verborum eſt. niſi tu properas mulierem

Abdu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Abducere, ego illam ejiciam: dixi Phormio.
. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt liberam,
Dicam impingam tibi grandem. dixi Demipho.
i quid opus fuerit, heus, domo me. G. intellego.

ACTVS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

D. QVanta me cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impedivit nuptiis!
Neque mi in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quid ve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redierit ne jam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. D. dic Cratine. CRA. me ne vis?
D. Te. CRA. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur. quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſſe, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptum eſt. D. dic Crito.
CRI. Ego amplius deliberandum cenſeo.
Res magna eſt. H. nunquid nos vis? D. feciſtis probe;
Incertior ſum multo, quam dudum. G. negant
Rediiſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

G. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hic ſint, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTVS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

A. ENimvero Antipho multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.
Itane te hinc abiiſſe, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?
Alios tuam rem credidiſti, quam te te, animadverſuros magis?
Nam, ut ut erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tibi domi eſt.
Ne quid propter tuam fidem decepta potiretur mali:
Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitæ.
G. Equidem here nos jam dudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.
A. Te ipſum quærebam. G. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.
A. Loquere, obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?
Nunquid patri ſubolet? G. nil etiam. A. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio. A. ah.
G. Niſi Phædria haud ceſſavit pro te eniti. A. nihil fecit novi.
G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum ſenem.
A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic

Sic ſeſe habent principia, ut dico. adhuc tranquilla res eſt:

Manſuruſque patruum pater eſt, dum huc adveniat. A. quid eum? G. ajebat,

De ejus conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rem attinet.

A. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſalvom nunc patruum Geta:

Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam aut moriar ſententiam.

G. Phædria tibi adeſt. A. ubinam? G. eccum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTVS III. SCENA II.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

P. DOrio, audi obſecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.

P. Audi, quod dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.

P. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?

D. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres novi.

A. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. G. idem ego metuo.

P. Non mihi credis? D. hariolare. P. ſin fidem do. D. fabulæ.

P. Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchre dices. D. logi.

P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. D. ſomnia.

P. Experire, non eſt longum. D. cantilenam eandem (canis.

P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. D. garri modo.

P. Adeon'

P. Adeon' ingenio eſſe te duro atque inexorabili,
Vt neque miſericordia neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te eſſe incogitantem atque impudentem Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me; & meam ductes gratiis?
A. Miſeritum eſt. P. hei veris vincor. G. quam ſimilis uterque eſt ſui?
P. Neque, alia Antipho cum occupatus eſſet ſolicitudine,
Tum eſſe hoc mi objectum malum? A. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?
P. O fortunatiſſime Antipho. A. ego ne? P. qui quod amas, domi eſt;
Nec cum huju' modi unquam uſus venit ut conflictares malo.
A. Mihin domi' ſt? immo id quod ajunt, auribus teneo lupum:
Nam neque, quo amittam, à me invenio, neque, uti retineam, ſcio.
D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A. eja, ne parum leno ſies.
Nam quid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain' vendidit?
P. Vendidit. D. quam indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.
P. Nequeo exorare, ut me maneat, & illo cum ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus ſies.

D. Ob-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

D. Obtundis. A. haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine:
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
D. Verba iſtæc ſunt. A. Pamphilamne hac urbe privari ſines?
Tum tu præterea horunc' amorem diſtrahi poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. G. dii tibi omnes id, quod es dignus, duint.
D. Ego te complureis advorſum ingenium meum menſes tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem. nunc contra, omnia hæc
Repperi, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
A. Certe hercle, ego ſatis ſi commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. P. factum. D. num ego iſtuc nego?
A. Iamne ea præteriit? D. non, verum ei hæc anteceſſit. A. non pudet
Vanitatis? D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
Ita ne tandem facere oportet? D. ſic ſum. ſi placeo, utere.
A. Siccine hunc decipis? D. imo enimvero Antipho hic me decipit:
Nam hic me hujuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam. cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,

Mea

Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACTVS III. SCENA III.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

P. QVid faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inveniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt? quod ſi hic pote fuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. ita ne hunc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, adjurit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc eſſe æquom. A. age ergo, ſolus ſervare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio. ſed, id unde, edoce.
A. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tum? A. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
G. Itane? A. ita. G. ſane hercle pulchre ſuades: etiam tu hinc abis?
Nõ triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me hujus quærere cauſa in malo jubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis Geta alienus ſum? G. haud puto:
Sed parum ne eſt, omnibu' quod nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locu' relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum?
Dum igitur licet, dumque adſum, loquimini mecum Antipho:

Contem-

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.

P. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,

Aut perire. G. dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

A. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. G. ſi quid? quid? A. quære obſecro,

Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat Geta.

G. Quæro. ſalvos eſt, ut opinor. verum enim metuo malum.

A. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

G. Quantum argenti opus eſt tibi? loquere. P. ſolæ triginta minæ.

G. Triginta? hui, percara eſt Phædria. P. iſtæc vero vilis eſt.

G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum caput! G. aufer te hinc. P. jam opus eſt.

G. Iam feres. ſed opu' eſt mihi Phormionem adjutorem ad rem hanc dari.

A. Præſto eſt. audaciſſime oneris quidvis impone, & feret:

Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyus.

P. Abi vero. dic, præſto ut ſit domi.

A. Nunquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit? G. nil: verum abi domum, &

Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,

Conſolare. ceſſas? A. nihil eſt, æque quod faciam lubens.

P. Qua via iſtuc facies? G. dicam in itinere. modo te hinc amove.

ACTVS IV.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. QVid? qua profectus cauſa hinc es Lemnum Chremes,
Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. Poſtquam videt me ejus mater hic eſſe diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam; ipſam cum omni familia
Ad me eſſe profectam ajebant. D. quid illic tam diu
Quæſo igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?
C. Quod quidem me factum conſilii incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque atque egomet ſum mihi,
Scibam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me; plus, quam opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne uxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſit fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:
Neque defetiſcar uſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS IV. SCENA II.

GETA.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
rgentum opus eſſe, & id quo pacto fieret:
ix dum dimidium dixeram, intellexerat:
audebat: me laudabat: quærebat ſenem:
iis gratias agebat, tempus ſibi dari,
bi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
micum eſſe, quam Antiphoni. hominem ad forum
uſſi opperiri: eo me eſſe adducturum ſenem.
ed eccum: quis eſt ulterior? at at at Phædriæ
ater venit. quid pertimui autem bellua?
n quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati?
ommodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
etam hinc, unde à primo inſtitui. is ſi dat, ſat eſt.
i ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

.. EXpecto, quam mox recipiat ſeſe Geta:
Sed patruum video cum patre aſtantem. hei mihi,
uam timeo, adventus hujus quo impellat patrem.
. Adibo hoſce. ô noſter Chremes! c. ſalve Geta.
. Venire ſalvom volupe eſt. c. credo. G. quid agitur?
. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? c. omnia.
. Tun' dixeras huic? facinus indignum Chreme,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum ſedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid Geta?
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui iſtanc. C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Iam id exploratum eſt. eja, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc hic, inquam: eho dic, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi dii ſunt propitii? G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te iſtæc juſſit loqui?
C. Imo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtulat?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

G. Quid? nimium: quantum lubuit. C. dic. G. ſi quis daret
Talentum magnum. C. imo malum hercle: ut nil pudet.
G. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non ſuſcepiſſe. inventa eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
Hæc denique ejus fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eju' incommodum,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quam iſtanc, uxorem dari.
A. Vtrum ſtultitia facere ego hunc an malitia
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
D. Quid, ſi animam debet? G. ager oppoſituſt pignori ob
Decem minas, inquit. D. age age, jam ducat: dabo.
G. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. D. hoi hui,
Nimium eſt. C. ne clama: petito haſce à me decem.
G. Vxori emunda ancillula: tum pluſcula
Supellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias.
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proin potius ſcribito jam mihi dicas:
Nil do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
C. Quæſo, ego dabo, quieſce. tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Mea cauſa ejicitur. me hoc eſt æquom amittere.
G. Quantum poteſt, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.
C. Iam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id ſumam: uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

A. GEta. G. hem. A. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.
A. Satin' eſt id? G. neſcio hercle: tantum juſſu' ſum.
A. Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſume.
Vt te quidem omnes dii, deæque, ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum.
Quid fiet? G. enim non ducet. A. novi: cæterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervom potius ibit. G. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit depravarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Audi nunc contra jam. ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt uxor, ut ais. concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Inde iſte reddet. A. quam ob rem? aut quid dicet?
G. rogas?
Quot res? poſtilla monſtra evenerunt mihi:
Introiit in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruſpex vetuit ante brumam aliquid novi
Negoti incipere; quæ cauſa eſt juſtiſſima.
Hæc fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vide.
Pater exit. abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTVS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

D. QVietus eſto inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cui dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus eſt, ubi nil opu' ſt.
C. Atqui ita opus eſt facto: & matura, dum lubido eadem hæc manet:
Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
G. Rem ipſam putaſti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. ubi hoc egeris,
Tranſito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat;
Et magis eſſe illũ idoneum, qui ipſi ſit familiarior;

Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is voluerit,

Datum eſſe dotis. D. quid, malum, tua id refert? C. magni Demipho.

D. Non ſat, tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?

C. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe ejectam putet.

D. Idem ego iſtuc facere poſſum. C. mulier mulieri magi' congruet.

D. Rogabo. C. ubi illas ego nunc reperire poſſim, cogito.

ACTVS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QVid agam? quem amicum inveniam mihi miſera? aut cui conſilia

Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,

Hera ne ob meum ſuaſum indigna injuria afficiatur.

Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?

S. Quod ut facerem, me egeſtas impulit; cum ſcirem infirmas

Haſce eſſe nuptias; ut id conſulerem, interea vita

Vt in tuto foret. C. certe ædepol, niſi me animus fallit,

Aut parum proſpiciunt oculi, meæ nutricem gnatæ video.

S. Neque ille inveſtigatur. C. quid ago? S. qui eſt eju' pater. C. adeon',

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? s. quod ſi eum nunc
Reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. c. ea ipſa eſt. conloquar.
s. Quis hic loquitur? c. Sophrona. s. & meum nomen nominat? c. ad me reſpice.
s. Dii obſecro vos: eſt ne hic Stilpho? c. non. s. negas?
c. Concede hinc paululum à foribus iſtorſum ſodes Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. s. quid? non is obſecro es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? c. ſt. s. quid has metuis fores?
c. Concluſam hic habeo uxorem ſævam. verum iſtoc me nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea reſciſceret.
s. Iſtoc pol nos te hic invenire miſeræ nunquam potuimus.
c. Eho dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac, unde exis? aut ubi
Illæ ſunt? s. miſeram me! c. hem quid eſt? vivunt ne? s. vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
c. Male factum. s. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui nuptum virginé locavi huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. c. Antiphoni ne? s. hem iſti ipſi. c. quid?
Duas ne is uxores habet? s. au obſecro, unam ille quidem hanc ſolam.

 c. Quid

C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo eſt. C. quid ais?
S. Compoſito eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet
Sine dote. C. dii voſtram fidem, quam ſæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.
S. Nunc quid facto eſt opus, vide. pater adoleſcentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre ajunt. C. nihil pericli eſt.
Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.
S. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intus cætera audies.

ACTVS V. SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

D. NOs noſtrapte culpa facimus, ut malis expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, ajunt. non ne id ſatis (erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum eſt ultro objectum,
Vt ſit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. Planiſſume. D. his nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.

G. Veriſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

G. Veriſſime. D. ut ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.

G. Modo ut hoc conſilio poſſiet diſcedi, ut iſtam ducat.

D. Etiam ne id dubium eſt? G. haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.

D. Hem, mutet autem? G. neſcio: verum, ſi forte, dico.

D. Ita faciam, ut frater cenſuit; uxorem ejus huc adducam,

Cum iſta ut loquatur. tu abi Geta: prænuncia hanc venturam.

G. Argentum inventum eſt Phædriæ: de jurgio ſiletur:

Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſolves

Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ creſcunt,

Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,

Nequid vereatur Phormionem, aut eju' orationem.

ACTVS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

D. AGedum, ut ſoles Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis;

Vt ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. N. faciam.

D. Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum te opitulata es.

N. Factum volo: ac pol queo minu' viri culpa, quam me dignum eſt.

D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat. D. bina quæſo?
N. Ac rebus vilioribu' multo, tamen talenta bina. D. hui!
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. D. certe ſcio. N. quo pacto. parce ſodes,
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
N. Faciam, ut jubes: ſed meum virum abs te exire video. C. hem Demipho,
Iam illi datum eſt argentum? D. curavi illico. C. nollem datum.
Hei, video uxorem: pene plus, quam ſat erat. D. cur nolles Chreme?
C. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. adduci non poteſt. D. quid non poteſt?
C. Quia uterque utrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra? C. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. ſati' ne ſanus es?
N. Au, obſecro vide, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque
Intel-

Intelleges? D. ſi tu nil narras. C. perdis. N. miror quid hoc ſiet.

D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? at ita me ſervet Iupiter,

Vt propior illi, quam ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. D. dii voſtram fidem!

Eamus ad ipſam una omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.

D. Quid eſt? C. ita ne parum mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me credere?

Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa filia

Amici noſtri, quid futurum eſt? C. recte. D. hanc igitur mittimus?

C. Quid ni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.

N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam ut cœperas,

Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.

D. Quid iſtuc negotii eſt? C. jam ne operuit oſtium? D. jam. C. ô Iupiter,

Dii nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem,

Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.

D. At tu intro abi. C. heus, ne filii noſtri quidem hoc reſciſcant, volo.

ACTVS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. LÆtu' ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.

Quam ſcitum eſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quas, cum res advorſæ ſient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa
Hujuſce habendæ. ſed ubinam Getam invenire poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTVS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

P. ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam. nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim parteis tuas acturus eſt. A. quas? P. ut fugitet patrem:
Te ſuam rogavit rurſum ut ageres cauſam, ut pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta;

Ne,

Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.

Sed oſtium concrepuit abs te. A. vide, quis egreditur. P. Geta eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O Fortuna, ô fors fortuna, quantis commoditatibus,

Quam ſubito meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem?

A. Quidnam hic ſibi volt? G. noſque amicos eju' exoneraſtis metu?

Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;

Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?

A. Num tu intellegis, hic quid narret? P. num tu? A. nil. P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi.

Num mirum, aut novum eſt, revocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.

G. Pergis hercle. nunquam tu odio tuo me vinces. A. non manes?

G. Vapulabis. curialis vernula eſt, qui me vocat.

A. Id tibi quidem jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.

G. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitat malum:

Sed is ne eſt, quem quæro, an non? ipſu' eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?

G. O omnium, quantum eſt, qui vivont homo hominum ornatiſſime:

Nam ſine controverſia à diis ſolus diligere Antipho.

A. Ita

A. Ita velim. ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enicas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo. G. oh,

Tu quoque hic aderas Phormio? P. aderam: ſed ceſſas? G. accipe, hem.

Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum

Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego audivi ad fores

Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:

Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. A. euge Geta. G. hic pulcherrimum

Facinus audivi: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui mirificiſſimum:

Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ. A. hem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quid ais? G. cum eju' olim conſuevit matre in Lemno clanculum.
P. Somnium: utin' hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito
Phormio eſſe cauſæ. ſed me cenſen' potuiſſe omnia
Intellegere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
P. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. imo etiam dabo,
Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:
Ait uterque tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te ut requirerem, atque adducerem.
A. Hem, quin ergo? rape me: ceſſas? G. fecero. A. ô mi Phormio
Vale. P. vale Antipho. bene, ita me dii ament, factum: & gaudeo.
P. Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam?
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet:
Nam idem hoc argentum ita ut datum eſt ingratiis,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi voltuſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.
Quo me aſſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS V. SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

D. DIis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis frater proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniendus Phormio
eſt,
Priuſquam dilapidat noſtras triginta minas,
Vt auferamus. P. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa. D. ita hercle.
P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi eſſet fides.
C. Eſt ne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nunciatum Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita uti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animum advorteram.
D. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui rumor erit populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaveras.
P. Satis ſuperbe inluditis me. D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
C. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Invitum eam, inque. D. tum autem video filium

Invi-

Invitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rurſum reſcribi Phormio.
P. Quodne ego perſcripſi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? P. ſi vis mihi uxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, ut velis
Manere apud te illam, hic dos maneat Demipho:
Nam non eſt æquom me propter vos decipi;
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
Remiſerim, quæ tantundem dotis dabat.
D. I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia
Fugitive. etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tu ne hanc duceres,
Si tibi data eſſet? P. fac periclum. D. ut filius
Cum illa habitet apud te hoc veſtrum conſilium fuit.
P. Quæſo, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Imo vero uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
P. In jus? enimvero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
D. Quid facies? P. egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. C. quid id noſtra? P. nihil.
Hic quandam noram, cujus vir uxorem. C. hem. D. quid eſt?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus ſum. P. ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educit. C. ſepultu' ſum.
P. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obſecro,
Ne facias. P. oh, tun' is eras? D. ut ludos facit.
C. Miſſum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti voſtra puerili ſententia?

Nolo,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic reſcivit? D. neſcio,
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
C. Monſtri, ita me dii ament, ſimile. P. injeci ſcrupulum. D. hem,
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo virili præſentique ut ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque jam id celare poſſe te uxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit Chreme,
Id noſmet judicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. P. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, ut placari poſſit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam: hoc fretus Chreme,
Cum è medio exceſſit, unde hæc ſuſcepta eſt tibi.
P. Ita ne mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti Demipho.
Ain tu, ubi quæ libitum fuerit peregre feceris,
Neque hujus ſis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias;
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaveris.
D. Malum, quod iſti dii, deæque omnes duint.
Tanta ne affectum hominem quenquam eſſe audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Vt neſciam prorſus, quid agam cum illo. D. ego ſcio.

In jus

In jus eamus P. in jus? huc, ſi quid lubet.
D. Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſervos evoco.
C. Enim ſolu' nequeo: accurre huc. P. una injuria eſt
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera eſt tecum Chreme.
D. Rape hunc. P. ſic agitis? enimvero voce eſt opus.
Nauſiſtrata exi. C. os opprime. D. impurum vide,
Quantum valet. P. Nauſiſtrata inquam. C. non taces?
P. Taceam? D. ni ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
Vel oculum exclude. P. eſt ubi vos ulciſcar probe.

ACTVS V. SCENA VIII.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QVi nominat me? C. hem. N. quid iſtuc turbæ eſt obſecro
Mi vir? P. hem quid nunc obticuiſti? N. quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? P. hiccine ut reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. C. cave iſti quidquam creduas.
P. Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
C. Nihil eſt. N. quid ergo? quid iſtic narrat? P. jam ſcies:
Auſculta. C. pergin' credere? N. quid ego obſecro
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miſer
Timore. N. non pol temere eſt, quod tu tam times.
C. Ego timeo? P. recte ſane. quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. D. ſcelus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Tibi narret? P. eho tu: factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. N. mi vir non mihi narras? C. at. N. quid at?
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt.
In Lemno. C. hem quid ais? D. non taces? P. clam te. C. hei mihi.
P. Vxorem duxit. N. mi homo dii melius duint.
P. Sic factum eſt. N. perii miſera. P. & inde filiam
Suſcepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dii immortales, facinus indignum, & malum!
P. Hoc actum eſt. N. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat vilitas?
D. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritum non nego,
Sed ea quin ſit ignoſcenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſtilla unquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quam ob rem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.

N. Quid

N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re jam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minu' peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi hic affers, quam ob rem expectem, aut ſperem porro non fore?
P. Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.
N. At meo merito credo. quid ego nunc commemorem Demipho
Singillatim, qualis ego in iſtum fuerim? D. novi æque omnia
Tecum. N. merito hoc meo hoc videtur factum? D. minime gentium:
Verum, quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: orat, confitetur, purgat. quid vis amplius?
P. Enimvero, prius quam hæc dat veniam, mihi proſpiciam & Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, prius quam huic reſpondes temere, audi. N. quid eſt?
P. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:
Eas dedi tuo gnato. is pro ſua amica lenoni dedit.
C. Hem quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius

Homo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam?tu uxores duas.
Nil pudere? quo ore illum objurgabis? reſponde mihi.
D. Faciet, ut voles. N. imo, ut meam jam ſcias ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Prius quam gnatum video. ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. P. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.
N. Satin' id eſt tibi? P. imo vero pulchre diſcedo, & probe,
Et præter ſpem. N. tu tuum nomen dic quod eſt. P. min'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
N. Phormio, at ego æcaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. P. benigne dicis. N. pol meritum eſt tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol vero voco. D. eamus intro hinc. N. fiat. ſed ubi eſt Phædria,
Iudex noſter? P. jam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

P. TE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

P. TERENTII

HECYRA.

CTA LVDIS ROMANIS SEX. IVLIO AES. CN. CORNELIO DOLABELLA, EDIL. CVR. NON EST PERACTA TO- A. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII IBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MAN- IO COS. RELATA EST ITERVM LV- IS FVNEBRIBVS. RELATA EST TER- IO Q. FVLVIO, L. MARCIO AEDILI- VS CVRVLIBVS.

Perſonæ.

ROLOGVS.
HILOTIS meretrix.
YRA anus.
ARMENO ſervus.
ACHES ſenex.
OSTRATA mulier.
PHIDIPPVS ſenex.
PAMPHILVS adoleſcens.
MYRRHINA mulier.
SOSIA ſervus.
BACCHIS meretrix.

Perſonæ mutæ.

PHILVMENA.
SCIRTVS puer.

Hecyræ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Hecyræ Argumentum,
C. SVLPICIO APOLLINARI
AVCTORE.

Vxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejuſque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptã haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id ſciat ſocrus
Vt ægram ad ſe transfert. revertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

Aliud,
M. ANT. MVRETI.

Pamphilus, Lachetis è Soſtrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. is cum aliquando noctu ad eam temulentus iret, in Philumenam, Lachetis & Myrrhinæ filiam, incidit, eamque in via per vim compreſſit: atque ita effugit, ut neque ipſe eam neque puella ipſum cognoſcere potuerit. In illa autem lucta etiam anulum ei detraxit, eumque Bacchidi dono dedit. paullo poſt pater eum, tum ut à meretricio amore averteret, tum ut præſidium ſuæ ſenectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipſa uxor ei daretur, quam ipſe conſtupraverat: gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia ſola conſcia erat filiam è ſtupro gravidam eſſe, quamprimum eam collocare properabat: ut, ſi forte poſt aliquot menſes pareret, nuptiis, quemadmodum ſæpe fit, obtegeretur ſtuprum. Cecidit res

longe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

longe aliter, ac putabatur. etenim Pamphilus, qui invitiſſimus adjeciſſet animum ad rem uxoriam, quique avellere ſe derepente à Bacchidis amore non poſſet, ita dormit cum uxore, ut eam ne attigerit quidem. Bacchis, quod ea viva nunquam ſe uxorem ducturum, ſæpe ei promiſerat Pamphilus, nonnullam ſibi ab eo factam injuriam putans, multo ei minus, quam ſolebat, placida & obſequens eſſe cœpit. eo factum eſt, ut Pamphilus ei ſe paullatim ſubduxerit, quamq; prius ſpernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum eſſet. profecto eo, Philumena, quæ intumeſcere ſibi uterum ſentiret, cum aliorum, tum ſocrus in primis ſuæ conſpectum refugiebat. tandem cum in eo eſſet, ut celare vix poſſe amplius videretur, ſumpta occaſione, per ſacrificandi ſpeciem, ad matrem ſe, unam omnium rerum conſciam, confert. Poſt dies compluſculos mittit Soſtrata, qui eam accerſerent. reſpondetur, ægrotam eſſe. it, ut eam ſaltem viſeret. non admittitur. Phidippus accuſare uxorem, & dicere, hæc omnia illius culpa contingere. illa contra excuſare ſe, & culpam deprecari: nullius ſe rei conſciam eſſe, cur ſua conſuetudo nurui odioſa eſſe debeat. Interea rediit Pamphilus atque ita ſors tulit, ut quo die ipſe Athenas appulit, eo ipſo, Philumena partu levaretur. cum igitur, videndi cupidus (ægrotare enim acceperat, & ita amabat, ut qui vehementiſſime) ſubito ad eam ingreſſus eſſet, peperiſſe deprehendit. ibi eum Myrrhina exeuntem proſecuta, lacrumans, obteſtari cœpit, quando ea res nihil ipſi nocitura eſſet; ne reciperet quidem uxorem, ſi ita videretur: ſed tamen ne famam illius proderet. ita ſe facturum recipit. Cum igitur neque vellet uxorem recipere, neq; rurſum veram afferret cauſſam;

ſuſpi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ſuſpicati ſunt ſenes , eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de cauſſa ab uxore abhorrere. accerſitam itaque Bacchidem objurgat Phidippus. ea, cum ſe illi purgaſſet, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoque illam ſuſpicionem adimere. Ingreditur, anulum habens in digito , quem olim Philumenæ ereptum, ſibi dederat Pamphilus. is anulus effecit, ut vitiatam eſſe ab ipſo Pamphilo Philumenam, cognoſceretur. Lætus Pamphilus, & uxorem & filium recipit.

PROLOGVS.

HEcyra eſt huic nomen fabulæ. hæc cum data
Eſt nova, novum intervenit vitium & calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane eſt pro nova:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis ejus: quæſo hanc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi,
Sinite exorator ſim, eodem ut iure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior,
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent,
Ne cum poëta ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primum Cæcilii didici novas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem
Novas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.
Perfeci, ut ſpectarentur. ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poëtam reſtitui in locum,
Prope jam remotum injuria advorſarium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conventus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem. refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores. populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos. facite, ut veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque ſit.
Si nunquam avare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſervire voſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circunventum inique iniqui irrideant.

Mea cauſa cauſam hanc accipite, & ſilentium
Date, ut lubeat ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat, poſthac pretio emptas meo.

ACTVS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

P. PEr pol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quam ſancte, ut quivis facile poſſet credere,
Nunquam illa viva ducturum uxorem domum:
En duxit. S. ergo propterea te ſedulo
Et moneo, & hortor, ne cujuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
P. Vtin' eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
P. Tamen eandem pol eſſe omnibus, injurium eſt.
S. Injurium eſt autem ulciſci advorſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Ætas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SEnex ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, ſalve multum. PH. ô ſalve Parmeno.

S. Salve

s. Salve mecaſtor Parmeno. PA. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philoti, ubi te oblectaſti tam diu?
PH. Minime me equidem oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo.
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. Sed quid negoti hoc? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac viva poſſet animum inducere
Vxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. Habet, ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.
PH. Ita dii deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
PA. Non eſt opus prolato hoc: percontarier
Deſiſte. PH. nempe ea cauſa, ut ne id fiat palam.
Ita me dii amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. PH. ah noli Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percunctor, ſcire. PA. vera hæc prædicat:
Et mi illud vitium maxumum eſt. ſi mihi fidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Das te tacituram, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. auſculta. PH. iſtic ſum.
PA. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem unicum.
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primo negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' an ne amori obſequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit ſenex:
Deſpondit gnatam ei hujus vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipſis nuptiis. poſtquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari;
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipſam Bacchidem
Si adeſſet, credo ibi ejus commiſereſceret.
Vbicunque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt conloqui mecum una poſſet: Parmeno
Perii, quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno. perii miſer.
PH. At te dii deæq; perduint cum iſto odio Laches.
PA. Ad pauca ut redeam, uxorē deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine una adoleſcens cubuerit,
Plus potus, ſe illac abſtinere ut potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PA. diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,
Narratque, ut virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seque

Seque ante, eam quam uxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque utile ipſi virgini eſt.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, ubi hoc cognoverit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. Quid interea? ibat ne ad Bacchidem? P. quotidie:
Sed, ut fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo & magis procax facta illico eſt.
PH. Non æpol mirum. PA. atque ea res multo maxume
Disjunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda atque injurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miſericordia
Devictus, partim victus huju' injuriis,
Paulatim elapſuſt Bacchidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. primum dies compluſculos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Bene conveniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem divinam, abit.
Vbi ibi eſt dies complureis, accerſi jubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc ubi ſenex
Reſcivit, heri ea cauſa rure advenit huc,
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego. nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conventuram. PA. dii vortant bene
Quod agas. PH. vale. PA. & tu bene vale Philotium.

ACTVS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

L. PRo deûm atque hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc conjuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias:
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus. viris
Eſſe advorſas, æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.

In eo-

n eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certo ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio. L. hem
Tu neſcis? S. non, ita me dii bene ament mi Laches,
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. L. dii mala prohibeant.
S. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces. L. ſcio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
S. Egone? L. tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam voſtrarum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illi, ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proinde ego ego foris.
Iampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: &, ni id feciſſet, magis mirum foret.

Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odiſſet domum:

Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.

At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Soſtrata.

Rus habitatũ abii, concedens vobis, & rei ſerviens;

Sumptus voſtros otiumq; ut noſtra res poſſet pati,

Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.

Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?

S. Non mea opera neque pol culpa evenit. L. immo maxume.

Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.

Quæ hic erant, curares; cum ego vos ſolvi curis cæteris.

Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias nõ pudet;

Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico, mi Laches.

L. Gaudeo, ita me dii ament, gnati cauſſa. nam de te quidem

Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.

S. Qui ſcis, an ea cauſſa, mi vir, me odiſſe aſſimulaverit,

Ut cum matre una plus eſſet? L. quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,

Quod heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?

S. Enim laſſam opido tum ajebant: eo ad eam non admiſſa ſum.

L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo! nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Ducere uxorem;& quæ vobis placita conditio eſt, datur.
Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt

ACTVS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

P. ETſi ſcio, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini advorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video. ex hoc jam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod tu idem ſi faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. eja vero.
L. Adii te heri de filia. ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgãdo vobis, corrigemus,
Te judice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt; te mi injuriam facere arbitror Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſalvam magis velis, quam ego. id adeo gnati cauſa,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſe ipſum, magnificare.
Neque adeo me clam eſt, quam eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eo, domum ſtudeo hæc prius, quam ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem
Novi. &, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, nunquidnam accuſat virum? P. minime: nam poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, ſancte adjurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare. (natus:
Aliud fortaſſe alii vitii eſt: leni ego animo ſum
Non poſſum advorſari meis. L. hem Soſtrata! S. heu me miſeram.
L. Certum ne eſt iſtuc? P. nunc quidem, ut videtur. ſed nunquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum jam oportet. L. eo tecum una.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

S. Ædepol næ nos æque ſumus omnes inviſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me ament di, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem : nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eveniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. NEmini ego plura acerba eſſe ex amore homini unquam oblata credo,
Quam mi. heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium ætatem agere,
Quam huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere? (eſt labos,
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis objectus
Omne quod eſt interea tempus, prius quam id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies. (res:
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo amplio-
Sed nunc adventum tuum ambas Pamphile ſcio reverituras.
Rem cognoſces, iram expedies : reſtitues rurſum in gratiam.
Levia ſunt, quæ tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.
PAM. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt æque miſer?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:

Iam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Iam in hac re ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt quam fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram; hem nova res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quæ cum ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?
Nam matris ferre injurias me Parmeno pietas jubet:
Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eveniſſe Parmeno,
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
PAR. Hoc quidem hercle parvum eſt: ſi vis vero veram rationem exequi,
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidé mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententia:
Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.

PAM. Abi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

PAM. Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nuncia.
PAR. hem quid hoc? PAM. tace.
PAR. Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores
Accede propius. hem, ſenſiſtin'? PAM. noli fabularier.
Pro Iupiter, audio clamorem. PAR. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obſecro mea gnata. PAM. matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. PAR. qui dum? PAM. perii. PAR. quam ob rem? PAM. neſcio quod magnum malum
Profecto Parmeno me celant. PAR. uxorem Philumenam
Pavitare neſcio quid, dixerũt. id ſi forte eſt, neſcio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? PAR. quia non poteram una omnia.
PAM. Quid morbi eſt? PAR. neſcio. PAM. quid? nemo ne medicum adduxit? PAR. neſcio.
PAM. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?
Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum ullum in te eſt, periiſſe me una haud dubium eſt.
PAR. Non uſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi.
Nam inviſos omneis nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei;
Servom illico introiiſſe dicent Soſtratæ:
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali,
Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctu' ſit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTVS III.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

ACTVS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

S. NEſcio quid jam dudum hic audio tumultuari miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magi' morbus aggraveſcat:
Quod te, Æſculapi, & te Salus, ne quid ſit hujus, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. heus Soſtrata. S. ehem. PAR. iterum iſtinc excludere.
S. Ehem Parmeno, tu ne hic eras? perii, quid faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic ſit ægra?
PAR. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quemquam.
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit. S. diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſſit.
PAR. Iam ea te cauſa maxume huc nunc introire (nolo:
Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi. quam triſti' ſt. S. ô mi gnate.
PAR. Mea mater, ſalve. S. gaudeo veniſſe ſalvom. ſalvan'

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Philumena eſt? PAM. meliuſcula. S. utinam iſtuc
ita dii faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis?
PAM. recte mater.
S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente
invaſit?
PAM. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? PAM. febris. S. quotidiana? PAM. ita ajunt.
I ſodes intro, conſequar jam te mea mater. S. fiat.
PAM. Tu pueris curre Parmeno obviam, atque his
onera adjuta.
PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? PAM. ceſſas?

ACTVS III. SCENA III.

PAMPHILVS.

P. NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinãti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi,
Poſtquam me aſpexere ancillæ adveniſſe, ilico omnes ſimul
Lætæ exclamant, venit, id quod me repente aſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Vna illarum interea propere præcucurrit, nuncians
Me

Me veniſſe. ego eju' videndi cupidus recta conſequor.

Poſteaquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miſer.

Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat:

Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.

Poſtquam aſpexi, ô facinus indignum inquam: & corripui illico.

Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.

Mater conſequitur. jam ut limen exirem, ad genua adcidit,

Lacrumans miſera: miſeritum eſt. Profecto hoc ſic eſt, ut puto,

Omnibu' nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.

Hanc habere orationem mecum principio inſtitit:

O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:

Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:

Nunc huc confûgit, te atque alios partum ut celaret ſuum.

Sed cum orata ejus reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.

Quæ quæ fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,

Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, uti

Advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnes ſient:

Si unquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam, te, uti ſibi des pro illa nunc rogat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

æterum de reducenda id fac, quod in rem ſit
tuam:
arturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus
conſcius.
am ajunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam
menſibus:
um, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic jam
ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt
Pamphile,
Maxume volo, doque operam, ut clam partus eve-
niat patrem,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin
ſentiant,
Dicam abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum
fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum
putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil eſt quidquam
incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſervare in eo certum eſt, quod
dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum
eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me graviter, conſuetudo-
que tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in
mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es
bona.
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum
reddidit,
Quem ego conſilio miſſum feci. idem nunc ope-
ram huic dabo.

Adeſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Adeſt Parmeno cum pueris. hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem ejus hic crebro audiat,
Ne parturire intellegat. aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

PAR. AIn' tu tibi hoc incommodum eveniſſe iter?
S. Non hercle verbis Parmeno dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodum eſt.
PAR. Ita ne eſt? S. ô fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias ut omittam miſerias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
PAR. Odioſum. S. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mi redeundum ſciam.
PAR. Olim quidem te cauſæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro. ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? PAM. equidem te expecto. PAR. quid eſt?
PAM. In arcem tranſcurſo opus eſt. PAR. cui homini? PAM. tibi.
PAR. In arcem? quid eo? PAM. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum una advectuſt, conveni.
PAR. Perii. voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediiſſet unquam, ut me ambulando rumperet.

PAM. Quid

PAM. Quid ceſſas? PAR. quid vis dicam? an conveniam modo?

PAM. Imo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: vola.

PAR. At non novi hominis faciem. PAM. at faciam, ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadaveroſa facie. PAR. dii illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneam ne uſq; ad veſperum?

PAM. Maneto: curre. PAR. non queo: ita defeſſu' ſum.

PAM. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obſequi
Oportet, at at at. eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertu' ſum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

L. DIxtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?

PH. Factum. L. veniſſe ajunt: redeat. PA. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audivi loqui?

PA. Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.

L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. PA. ſalve mi pater.

L. Gnate mi, ſalve. PH. bene factum te adveniſſe Pamphile,

Et ad

Et adeo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. PA. creditur.
L. Advenis modo? PA. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? PA. ſane hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum hæredem adjuvant.
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.
L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſententia?
P. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:
Nam illum vivom & ſalvom vellem. PH. impune optare iſtuc licet.
Ille reviviſcet jam nunquam: & tamen, utrum malis, ſcio.
L. Here Philumenam ad ſe accerſi hic juſſit. dic juſſiſſe te.
PH. Noli fodere. juſſi. L. ſed eam jam remittet. PH. ſcilicet.
PA. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta. adveniens audivi omnia. L. at
Iſtos invidos dii perdant, qui hæc libẽter nunciant.
PA. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri à vobis poſſet. idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Vere poſſim; ni te ex ipſa id magi' velim reſciſcere:
Nanque eo pacto maxume apud te meo erit ingenĩo fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.

Neque

Neque mea culpa hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujus mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia;
Segreganda aut mater à me eſt Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
L. Pamphile, haud invito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intellego.
Verum vide, ne impulſus ira prave inſiſtas Pamphile.
PA. Quibus iris nunc in illá impulſus iniquu' ſim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio.
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertu' ſum.
Illique exopto, ut relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior,
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. PA. non eſt conſilium pater:
Matris ſervibo commodis. L. quo abis? mane,
Mane inquam: quo vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?
L. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:

Sin

Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce autem, tu quoque proterve iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parvipendunt. porto hoc jurgium ad
Vxorem: cujus fiunt conſilio omnia hæc.
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, evomam.

ACTVS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

M. PErii, quid agam? quo me vortam? quid meo reſpondebo viro
Miſera? nam audiſſe vocẽ pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quod ſi reſciverit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me
Dicam, non ædepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Vxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihi ne
Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo eſſe deputas?
Nam ſi utrumvis horum mulier unquam tibi viſus forem,

Non

Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?

Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?

P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,

Quid ſit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum; præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tempore.

Adeo ne pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares perire,

Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem,

Potius, quam eſſet cum illo nuptæ advorſus animi lubidinem

Tui? Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.

M. Miſera ſum. P. utinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,

De hac re quam locuta es olim, cum illum generum cepimus:

Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam

Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mavolo.

P. Multo prius ſcivi, quam tu, illum amicam habere Myrrhina.

Verum id vitium ego nunquam decrevi eſſe adoleſcentiæ:

Nam id omnibus innatum eſt. at pol jam aderit, ſe quoque etiam cum oderit.

Sed

Sed ut olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaſti uſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
M. Adeon' me eſſe pervicacem cenſes cui mater ſiem,
Vt eo eſſem animo, ſi ex uſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P. Tun' proſpicere, aut judicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? non ne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quam dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente avellere,
Qui cum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum ſati' firmum gnatæ. M. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais. abi, ſolum ſolus conveni:
Roga, velit ne an non uxorē. ſi eſt, ut dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, ut nolit, recte conſului meæ.
P. Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina
Peccatum; aderam, cujus conſilio ea par fuerat proſpici.
Quam ob rem incendor ira, te eſſe auſam hæc facere injuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſquam velis.

Sed

Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſervis, ne quoquam efferri ſinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet, reſciverit,
Non æpol clam me eſt; cum hoc, quod leviu' eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia ejus mutari poſſit, ſcio.
Hoc mi unum ex plurimis miſeriis relliquom fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cujus qui ſit neſcimus pater.
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. NOn clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:

Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

Præpoſitam amori tuo. nunc tibi me certum eſt contra gratiam

Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.

Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decrevi patre,

Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæſo quid iſtuc conſili eſt?

Illiu' ſtultitia victa, ex urbe tu rus habitatũ migres?

Haud facies: neque ſinam: ut qui nobis mater maledictum velit,

Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.

Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies,

Mea cauſa, nolo. S. nihil pol jam iſtæc res mihi voluptatis ferunt.

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet

Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut ne cui meæ

Longinquitas ætatis obſtet, mortemve exoptet meam.

Hic video me eſſe inviſam immerito: tempus eſt concedere.

Sic optume, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,

Et me

Et me hac ſuſpicione exolvam, & illis morem geſſero.
Sine me obſecro effugere, volgus quod male audit mulierum.
P. Quam fortunatus ceteris ſum rebus, abſque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obſecro mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum inducas pati.
Si cætera ſunt ita, ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi!
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te gnate mi.

ACTVS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. QVem cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi uxor:
Iſtuc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere, (feceris.
Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nunc ſi
S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero mecaſtor. L. i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul
Ferantur. dixi. S. ita ut jubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis Pamphile? P. abire hinc matrem? minime. L. quid ita iſtuc? P. quia
De uxore incertus ſum etiam, quid facturus ſiem. L. quid eſt?
Quid vis niſi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: ſed

Non minuam meum conſilium. ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ſi non reducam, ea gratia concordes magi' fore.
L. Neſcias. verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odioſa hæc æta'ſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt. poſtremo nos jam fabulæ
Sumu' Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi. accedamus.

ACTVS IV. SCENA IV.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

PH. Tibi quoque ædepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem. nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re. mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. opportune te mihi
Phidippe in ipſo tempore oſtendis. PH. quid eſt?
PA. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.
PA. Mutatio fit. PH. ea nos perturbat Lache.
PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
PH. Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. PA. ſenſit peperiſſe. occidi.

L. Pue-

L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
L. Bene, ita me dii ament, nuncias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſalvam. ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nos ne hoc celatos tandiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi Laches.
PA. Etſi jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic jam conſultatio eſt.
PA. Perii. L. hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit. habeo gratiam diis. PA. nullu' ſum.
L. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
PA. Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum ejus alienum eſſe à me animum ſentiam,
Nec conventurum inter nos poſthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit. mirandum ne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte jam Lache, & tu Pamphile,
Remiſſam opu' ſit vobis an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.
Neutra in re vobis difficultas à me erit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas; ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. PA. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus Pamphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimvero prorſus jam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi;
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut abducas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. PA. mene? L. te ipſum: & facis injuriam,
Confingis falſas cauſſas ad diſcordiam,
Vt cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris:
Senſitque adeo uxor. nam ei cauſſa alia quæ fuit,
Quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quamobrem abs te abiret? PH. plane hic divinat. nam id eſt.
PA. Dabo jusjurandum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah.
Reduc uxorem: aut quamobrem nõ opus ſit, cedo.
PA. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
PA. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio.
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoveo parum.
Nam puerum injuſſu credo non tollet meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adjutrix ſocrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. PH. maxume.
Non mirum fecit uxor, ſi hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narravit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo. nunc verum palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?
PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus gravius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
L. Faciam, ut mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor ſis mihi. PH. ah,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Iam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo eſt ut poſſit; quod ſpero fore.
Sed vin' ne adeſſe me una, dum iſtam convenis?
L. Immo vero abi. aliquam puero nutricem para.

ACTVS V. SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

B. NOn hoc de nihilo eſt, quod Laches me nunc conventam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod velit.
L. Videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem, quam poſſiem;
Aut ne quid faciam plus, quod poſt me minus feciſſe ſatius ſit.
Aggredior. Bacchis ſalve.
B. Salve Laches. L. Credo ædepol te nonnihil mirari Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum evocare juſſi.
B. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſti obſiet. nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi eſt à me pericli, mulier: nam
Iam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciam, accuro:
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod par eſt facere;
Inſcitum offerre injuriam tibi immerenti, iniquom eſt.

B. Eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

B. Eſt magnam ecaſtor gratiam de hac re quod tibi habeam. nam qui
Poſt factam injuriam expurget, mihi parum proſit. ſed,
Quid iſtuc eſt? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.
L. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. nunc hic uxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. mene? L. te ipſam. & filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, exſtinguere.
B. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem, (Laches;
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias? B. quid, cedo?
L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc jusjurandum idem
Polliceare illis. exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,
Vt de tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
Sed nolo falſa fama eſſe gnatum, ſuſpectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus eſt minime æquom, viderier

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Immerito. nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.

L. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.

Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi;

Fac eadem ut ſis porro. noſtra utere amicitia, ut voles.

Aliter ſi facis. reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, qualis ſim amicus, aut quid poſſiem;

Potius quam inimicus, periclum facias. B. faciam ſedulo.

ACTVS V. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

P. Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus ſit,

Benigne præbeatur.

Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.

L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.

Phidippe, Bacchis deierat perſanctе. P. hæccine ea eſt? L. hæc eſt.

P. Nec pol iſtæ metuunt Deos: neque has reſpicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire.

Hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,

Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,

Solam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo nobis,
In re ipſa invenimus: porro hanc nunc experiamur. nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve eſt. cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.

P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.

P. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modo explete animum.

L. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut ſerves.

B. Ob eam rem vis ergo introeam? L. i, atque exple animum iis, ut credant.

B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro ubi ſegregata eſt.

L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent. P. atqui
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:
Nam illas errore & te ſimul ſuſpicione exſolves.

B. Perii, pudet Philumenæ: me ſequimini intro ambæ.

L. Quid mi eſt, quod malim, quam quod huic intellego evenire, ut

Gratiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi proſit?
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe;
Referet gratiam ei, unaque opera nos ſibi amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

P. ÆDepol næ eſſe meam herus operam deputat parvi preti,
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: adoleſcens, dic dum quæſo, tun' es Myconius?
Non ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam eſſe arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem (res eſt?
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic
B. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eo? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. immo ad Philumenam.
P. Quid rei eſt? B. tua quod nil refert, percunctari deſinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam: cognoſſe anulum illum Myrrhinam

Gnatæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem olim mihi ipſus dederat.
P. ſcio.
Tantumne eſt? B. tantum. aderit continuo, hoc ubi ex te audiverit.
Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.
B. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pœne harum ipſiuſque opera periit:
Vxorem, quam numquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inveniun(dis.
Nam memini, ab hinc menſes decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut unde anulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id video;
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quā compreſſiſſe:
Dicitque ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:

Rogat,

Rogat, unde ſit. narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta:
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Et ſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptiis lætetur. verum ecaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum eſt, uſa ſum benigno & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor.
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IV.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. VIde, mi Parmeno etiam ſodes, ut mi hæc certa & clara attuleris:
Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
PAR. Viſum eſt. PAM. certone? PAR. certe. PAM. Deus ſum, ſi hoc ita eſt. PAR. verum reperies.
PAM. Manedum, ſodes. timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.
PAR. Maneo. PAM. ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam,
Suum anulum habere Bacchidem. PAR. factum. PAM. eum quem ego olim ei dedi:
Eaque hoc te nunciare mihi juſſit: itane factum? PAR. ita inquam.

PAM. Quis

PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſcio.

PAR. At ego ſcio. PAM. quid? PAR. Nihil enim.

Namque in nuncio, neque in me ipſo, tibi boni quid ſit,

Scio. PAM. egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam ſine munere à me abire? ah nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:

Me expectat credo. adibo. B. ſalve Pamphile.

PAM. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea!

B. Bene factum, & volup' eſt. PAM. factis, ut credam, facis:

Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,

Vt voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,

Semper ſiet. B. at tu ecaſtor morem antiquum atque ingenium obtines,

Vt unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.

PAM. Ha, ha, hæ, tun' mihi iſtuc? B. recte amaſti Pamphile, uxorem tuam:

Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.

Perliberalis viſa eſt. PAM. dic verum. B. ita me dii ament Pamphile.

PAM. Dic mihi, harum rerum nunquid dixti jam patri? B. nil. PAM. neque opus eſt

Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,

Omnia ubi omnes reſciſcunt. hic, quos par fuerat reſciſcere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcunt, neque ſcient.
B. Imo etiam, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. PAM. eſt optume:
Speroque rem hanc eſſe eventuram nobis ex ſententia.
PAR. Here, licet ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? PAM. non. PAR. ſuſpicor tamen.
Ego ne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? PAM. neſcis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
PAR. Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci. PAM. ego iſtuc ſati' ſcio. PAR. an
Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto uſu' ſit?
PAM. Sequere me intro Parmeno. PAR. ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem unquam. Plaudite.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

INDEX VERBORVM VETERVM ET RARO VSITATORVM APVD TERENTIVM.

Primus numerus actum, ſecundus ſcenam, tertius verſum indicat.

A.

ABligurrire. Eunuch. 2,2.4
Abſente nobis. Eu.4,3.7
Abſtineo cum accuſativo. Heaut. 2,2.132
Abutor cum accuſativo. Prolog. Andr. 5
Ad Dianæ. Adel.4,2.43
Adiurit. Phorm.3,3.4
Adventi. Ph. 1,3.2
Advorſum. An. 1,1.15
Æcere. Ph. 2,1.5
Æſculapius, & Salus. Hecyr. 3,2. 3
Æpol. Ad.5,9.4. *& alibi, ut* Hec.1,2.85
Ætatẽ adverbium. Eu. 4,5.8. Hea. 4,2.38
Agellus. Ad.5,8.26
Ago me. An.4,2.25
Ain tu. Hea.2,2.1
Alteræ. Hea.2,2.30
Alter coactive. An.4, 1. 29
Amittere, pro dimittere. Hea.3,1.71
Andros. An.5,4.20
Angiportus maſc. Ph. 5,6.52
Anicula. Ph.1,2.48
Anuis. Hea.2,2.46
Apollinis reſponſum. An. 4,2.15
Appellere ſe. An.4,6.12
Arrhabo. Hea.3,3.42
Aſtu. Eu.5,6.17
Aſymbolus. Ph.2,1.25
Attemperate. An.5,4.13

B.

BAbylo. Ad.5,7.17
Benevolẽs. Ph.1,2.47

C.

CÆdere ſermones. Hea. 2,2.1
Calvier. Eu. 1,2.84
Caprificus. Ad 4,2.38
Careo cũ genitivo. Hea. 2,3.20
Caria. Eu.1,2.46. Hea. 3,3.47
Catus. An.5,2.14
Caudex. Hea.5,1.4
Cedo dum. Ph.2,1.15
Celere, Ph.1,4.1
Certe quidem pol. Eu. 4,5.5
Chremes, pro Chreme. An.3,3.29

Chre-

Chremi , pro Chremetis. An. 2,2.31
Ciſtella. Eu.4,6.16
Clanculum cum accuſat. Ad.1,1.27
Claudier commodum. An.3,3.42
Cœperet. Ad.3,4.34
Coitio. Ph.2,1.32
Colaphus. Ad.2,2.73
Colet vitam. Hea.1,1.84
Columen. Ph.1,5.57
Comiſſator. Ad.5,2.8
Comiſſatum. Eu.3,1.52
Commorat. Ph.1,2.51
Commotus in aliqua. Eu.3,5.19
Comparari ad aliquem, Eu.4,4.14
Cõplacita eſt. An.4,1.21
Compluſculi. Hec. 1,2.102
Compoſito. Ph.5,1.30
Compreſſus , pro vitio. Ad. 3,5.29
Concordare. Ph.2,2.86
Condono cum gem.accuſ. Ph. 5,7.54
Comperſit. Ph.1,1.10
Congrueo. Hea.3,1.91
Conſit. Ad.5,8.23
Conger. Ad.3,4.14
Concluſſem. Eu.4,3.25
Conſueſcere alicui. Ad. 4,5.32
Conſueſcere cum aliqua. Ph.5,6.34. Hec.4,1.40
Convaſare. Ph.1,4.13
Cœperet , pro cœperit. Ad.3,4.34
Creduas. Ph.5,8.4
Cujam, id eſt, cujuſnam. An.5,4.30
Curriculo. Hea.4,3.11
Cum maxime. Hec.1,2.40
Cyprus. Ad.2,2.16 & 22

D.

DAnaë. Eu.3,5.37
Dare bibere. An.3,2 4
Debacchatus. Ad.2,1.30
Decet cum dativo. Ad. 3,5.45. & 5,8.5
De die. Ad.5,9.7
Deduce. Eu.3,3.32
Deferviſſe. Ad.1,2.72
Defetiſcar. Ph.4,1.23
Defrudo. Ad. 2, 2. 38. Ph.1,1.10
Delibutus. Ph.5,6.17
Demenſum. Ph.1,1.9
Demidium. Ph.4,2.4
Deſpicatus. Eu.2,3.92
Diecula. An.4,2.27
In diem. Eu.5,7.19
Diique , id eſt , dieique. Eu.4,7.31
Digitulus. Eu.2,2.54

Diphi-

Diphilus. Prolog. Ad. 6
Dis. Ad. 5, 1. 8
Diſcordare. An. 3, 3. 43
Diſpudet. Eu. 5, 1. 16
Diſtædet. Ph. 5, 8. 22
Diverticulum. Eu. 4, 2. 7
Dividuum. Ad. 2, 2. 33
Divitiores. Ph. 1, 1. 8
Duco. Hec. 4, 1. 7
Duint. An. 4, 1. 43. Ph. 3, 2. 34

E.

ECcam ipſam. Eu. 4, 5. 12
Educere. Eu. 1. 2, 37
Ehodum. An. 1, 2. 10. & 2, 1. 27. Eu. 2, 4. 68
Ellum. An. 5, 2. 14
Elephanti Indici. Eu. 3, 1 23
Emergo active An. 3, 3. 3
Emoriri. Eu. 3, 1. 42
Emungere. Ph. 4, 4. 1
Enico. Eu. 3, 5. 6. Ph. 2, 2. 37. & 5, 8. 5
Enim in principio. Hec. 2, 1. 41
Ergo. Ph. 5, 1. 29
Ergo propterea. Hecyr. 1, 1. 6
E re nata. Ad. 3, 1. 8
Erumpo active. Eun. 3, 5. 2
Eſſe in honorem. Eun. 2, 2. 29
Exadvorſum. Ad. 4, 2. 45. Ph. 1, 2. 38
Exoſſare. Ad. 3, 4. 15
Exporgere. Ad. 5, 3. 53

F.

FAbrica, pro fallacia. Hea. 3, 2. 34
Facito dum. Hea. 3, 2. 39
Falſus animi. Eu. 2, 2. 44
Fame. Hea. 5, 2. 27
Fenero. Ad. 2, 2. 11
Feruit. Ad. 4, 1. 18
Flabellum. Eu. 3, 5. 47
Fors fortuna. Hec. 3, 3. 26
Foris nominat. ſingularis. Ad. 2, 3. 11
Fructi. Ad. 5, 4. 16
Fuat. Hec. 4, 3. 4
Fungor cum accuſ. Hea. 3, 3. 19. Ad. 3, 5. 18. Ph. 1, 5, 51

G.

GRacilæ. Eu. 2, 3. 22
Gynæceum. Ph. 5, 6. 23

H.

HÆc, pro hæ. Eu. 3, 5 34. Hea. 4, 6. 10
Hariolor. Ad. 2, 1. 48. Ph. 3, 2. 7
Hercules. Eu. 5, 8. 3
Hice nominativus. Eu. 2, 2. 38

Hila-

Hilarus. Ad.4,7.38. & 5,3.56
Horunc'. Hec.1,2.97

I.

ILli, pro illic. Ad.1,2.36. Ph.1,2.41. Hec.1,2.19. & 3,4.24
Iligneus. Ad.4.2.46
Illico, illi loco. Ph.1,2.38
Illudo aliquem, Hea.4,3 19. Ph.5,7.22. *in aliquem*. Eu.5,4.20. *in aliquo*. 4,5.19
Illuvies. Hea.2,2.54
Imbrus. Hec.1,2.96
Immiſericorditer. Ad.4,5.29
Impendere cum gem. accuſ. Ph.1,4.2
Indicente me. Ad.3,5.62
Indulgeo cum accuſ. Eu.2,1.16. Hea.5,2.35
Inſcitia. Eu.5,9.41
In honorem eſſe. Eu.2,2.29
Ingratiis. Eu.2,1.14. Hea.3,1.37
Inque. Hea.4,6.1. Ph.5,7.26
Inſiſto cum accuſ. Eu.2,3.3
Inſomnia. Eu.2,1.13
Introſpicere. An.2,2.28
Interea loci. Eu.1,2.46. & 2,2.24. Hea.2,2.16
Interloqui cum accuſat. Hea.4,2.13
Intuitur. Hea.2,3.23
Irruo active. Ad.4,2.11
Iuſta, pro jure. Ph.1,5.50
Iuſta injuſta. Ad.5,9.32

L.

LAbos. Hec.3,1.6
Lacrumæ. An.1,1,99
Latere tecto. Hea.4.1.59
Lavatum. Eu.5,5.44
Lemnus. Ph.1,2.16
Liberum. Ad.5,3.7
Licitum eſt. An.2,6.12. Hec.5,3.39
Limis. Eu.3,5.53
Logi. Ph.3,2.8
Longule. Hea.2,1.10
Luciſcit. Hea.3,1.1
Luctat. Hec.5,3.31
Lucu pro luce. Ad.5,3.55
Ludere. Ad.3,4.14

M.

MAgnificare. Hec.2,2 18
Mancupium, Eu.2,2.43
Manſum. Hea.1,2.26
Maſtigia. Ad.5,2.6
Mavolo. Hec.4,1.25
Maxumo opere. Eu.3,3.26

Maxi-

Maximum fecit, *pro* maximi.
Mea tu. Eu.4,3.22. Ad. 3,1.2
Meditata paſsive. Ph. 1,5.18
Mercenarius à villa. Ad. 4,2.2
Miletum. Ad.4,5.20
Minerva. Hea.5,4.13
Minueris, mutaveris. An.2,3.18. *& alibi, ut* Hec.4,3.10
Mirificiſsimus. Ph.5.6.32
Miſeritum. Hea.3,1.54 Ph.3,2.16. Hec.3,3.19
Miſit orare. Eu.3,3.22
Modo non. Ph.1,2.18
Morigera. An.1,5.60
Mulcare. Eu.4,7.4. Ad. 1,2.10
Multimodis. An.5,4.37. Hea.2,2.79. Ph.3,1.1 Hec.2,3.7
Muſsitare. Ad.2,1.53
Mutire. An. 3,2.25. Hec.5,4.25

N.

NAm qua. Ph.5,1.5
Niſi ſi. An.1,5.15. Eu.5,2.63
Non ſciunt. Hec.3,2.25
Nulli pro nullius. An.3,5.2
Nullus. An.2,2.33, Eu. 2,1.10. Hec.1,2.4

O.

OBgannire. Ph.5,8.41
Obitus. Hec.5,4.18
Obſitus annis. Eu.2,2.5
Obſitus pannis. Eu.2,2.5
Obſita pannis. Hea. 2,2.53
Oedipus. An.1,2.20
Olet unguenta. Ad. 1,2.37
Omphale. Eu.5,8.3
Ornare fugam. Eu.4,4.6
Ornati. An.2,2.28. Eu. 2,2.6
Oſſum. Eu.2,2.34
Oſtenſa. Ph.5,4.7

P.

PÆdagogus. Ph.1,2.94
Papæ. Eu.2,1.23. & 2,2.48
Parcere. Ad.5,3.27
Parſi. Hec.3,1.2
Patriſſo. Ad.4,2.25
Paupera. An.5,4.3,31
Pax. Hea.2,2.50. & 4,2.39
Pēdeo animi. Hea.4,3.5
Peniculus. Eu.4,7.7
Penus maſculinum. Eu. 2,3.18
Percuſsit animum. An. 1,1.98

Per-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Perduint. Hea. 4, 5. 7. Ph. 1,2.73. Hec. 1,2. 59. & 3,4.27
Perpetuum. Ad.4,1.6
Pertendere. Hea.5,5.9
Peſſumdare. Ph.1,4.5
Phalerata dicta. Ph.3,2. 15
Phi. Ad.3,4.49
Piraum. Eu.2,2.59. & 3,4.1
Piſtrilla. Ad.4,2.45
Plerique omnes. An.1,1. 28. Ph.1,3.20
Pluſcula. Ph.4,3.60
Poſtidea. Hec.4,3.3
Poſtilla. An.5,4.34. Eu. 1,2.47. Hea.3,1.38. Ph.2, 1.33. & 4,4. 24. & 5,8.29
Poſtremum. An.2,1.24
Potis eſt. Eu.2,2.32
Poteretur. Ph.5,5.2
Poteſſe. Eu.4,3.23
Potior cum accuſ. Ad. 5,4.17
Præbit. Ph.2,1.31
Præter. Hea.1,2.27
Praut. Eu.2,3.9
Precator. Hea. 5,2.23. Ph.1,2.90
Preci pro precibus. An. 3,4.22
Primulum. Ad. 3,1.2 & 5,6.10
Prodeambulare. Ad. 5, 1,4
Produxe. Ad.4,2.22
Proluvium. Ad.5,9.27
Promittere, pro minari, Hea.4,3.7
Pro patre. Ad.5,8.28
Proruo active. Eu. 3, 5. 51
Protelo. Ph.1,4.37
Protinam. Ph.1,4.13
Publicitus. Ph.5,7.85
Pudet cum gemino accuſ. Ad.4,7.36
Pulpamentum. Eu. 3,1. 36
Pulto. Hea.2,2. 34. & 3,1.1
Puto. Eu.4,2.4
Pyrrhus. Eu.4,7.13

Q.

QVadrupedē conſtringere. An.5,2.24
Quæſti. Hec. 5,1.9. & 5,3.38
Quantus quantus. Ad. 3,4.31
Quemquem. Hec.1,1.8
Qui, pro quis. Ph.5,8.1
Quidem hercle certe. Ph.1,3.12
Quiſquam genere fem. Eu.2,3.82. & 4,4. 11
Quita eſt. Hec.4,1.57

Qui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Quivis pro quovis. Ad. 2,3.1

R.

RAptio. Ad.3,3.2
Referire. Ad.4,2.28
Remitto. Hec.1,2.112
Riſcus. Eu.4,6.17
Ruo active. Hea.2,2.128

S.

*SÆvidicta.*Ph.1,4.37
Salus. Ad.4,7.43. Hec.3,2.3
Satagit. Hea.1,2.51
Sati,animu,opu, peropu, priu,& ſimilia pro ſatis, animus,opus,peropus,prius,&c.paſſim
Satias. Eu.5,6.3. Hec. 4,3.18
Satrapes. Hea.3,1.43
Scibam. Eun.1,2.33. Hea.2,2.68
Scibo. Ph.5,1.39
Sciri. An.2,1.59.& 5,4.19. Hea.2,3.38
Scirpus. An.5,4.39
Scirtus. Hec.1,2.3
Senium cum accuſat. maſc. Eu.2,3.10
Senſti. An.5,4.11
Sentus. Eu.2,2.5
Seria. Hea.3,1.51
Servat domi. Eu.4,7.10
Servibo. Hec.3,5.45
Sibi, abundat. Ad.5,8.35
Silicernium. Ad.4,2.48
*Similis cum genitivo,*Eu.3,2.43
Socors rerum. Ad.4,5.61
Solæ, pro ſoli. Eu.5,7.3
Sorbillant. Ad.4,2.52.2
Sperare, pro timere. An. 2,3.21
*St, ſilentii nota.*An.4,1.59. Hea.3,3.35. Ph. 5,1.17
Statim. Ph.5,3.7
*Stercilinium.*Ph.3,2.41
Studet ſe. Prolog.Eu.1
Suffarcinata. An.4,5.31
Subagitare. Hea.3,3.52
Subtemen. Hea.2,2.52
Succenturiatus. Ph.1,4.54
Sunium. Eu.1,2.35.& 3,3.13
Sycophanta. An.4,6.30
Symbolam. An.1,1.61
de Symbolis eſſe. Eu.3,4,2

T.

TAmen etſi. An.5,2.23
Tantidem. Ad.2,1.46
Techna. Eu.4,4.51

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Te indulgebant. Hea.5,2.35
Templa cœli. Eu. 3,5.42
Tetulit. And.4,6.13
Traducere. Ad.5,7.19
Tranſdere. Prolog. Ph.2
Tumulti. An.2,2.28. Hec.3,2.21

V.

Vacivom. Hea.1,1.38
Vecti. Eu.4,7.4
Ventulus. Eu.3,5.47
Videre ſomnum. Hea.3,1.82
Villum. Ad.5,2.11.2
Volupe. Hec.5,4.16
Vſus, pro opus. Hea.1,1.28. Ad.3,4.66

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 22